

Ustawą z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw¹, zmieniono ustawę z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych² określając, że po art. 47 i dodaniu w ust. 1b pkt 2, przyznano prawo do wyrobów medycznych na zasadach, o których mowa w ust. 1a, również świadczeniobiorcom posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Mając powyższe na uwadze NFZ, za okres od 1 lipca do 31 grudnia 2018 r., sfinansował świadczenia zrealizowane na rzecz osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, zgodnie z poniższą tabelą:

Nazwa rodzaju świadczeń	Liczba pacjentów	Wartość rozliczeniowych jednostek
ambulatoryjna opieka specjalistyczna	3 138	228 769,07 zł
rehabilitacja lecznicza	86 481	54 518 242,60 zł
wyroby medyczne	27 437	25 344 215,51 zł
RAZEM	117 056	80 091 227,18 zł

Źródło: opracowanie NFZ

W związku z ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia oraz niektórych innych ustaw³ w NFZ trwają prace nad rozwiązaniami informatycznymi wspierającymi procesy elektronicznego weryfikowania i potwierdzania zlecenia na zaopatrzenie w wyroby medyczne niewymagającego, co do zasady, odbycia wizyty w oddziale NFZ. W konsekwencji rozwiązanie stanowić będzie ułatwienie dla pacjentów, a w szczególności osób z niepełnosprawnościami, ponieważ wyeliminuje konieczność wizyty w OW NFZ w celu jego potwierdzenia. Dotyczy to ok. 2,5 mln osób w skali całego kraju rocznie.

¹ Dz. U. z 2018 r. poz. 1532.

² Dz. U. z 2018 r. poz. 1510.

³ Dz. U. z 2018 r. poz. 1515.

3. DOSTĘPU DO WSZECHSTRONNEJ REHABILITACJI MAJĄCEJ NA CELU ADAPTACJĘ SPOŁECZNĄ

Warsztaty terapii zajęciowej.

Warsztat terapii zajęciowej jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Warsztaty terapii zajęciowej mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty.

Działalność warsztatu, poprzez zastosowanie różnorodnych technik terapii zajęciowej, zmierza do usamodzielnienia uczestników, poprzez wyposażenie ich w umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, a także rozwijania psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

Koszty utworzenia, działalności i wynikające ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu terapii zajęciowej są współfinansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz ze środków samorządu powiatowego, lub z innych źródeł. Zgodnie z ustawą *o rehabilitacji* koszty działalności warsztatu są finansowane ze środków samorządu powiatowego w wysokości co najmniej 10% tych kosztów. Natomiast, maksymalne dofinansowanie ze środków PFRON kosztów działalności warsztatów terapii zajęciowej, w tym wynikających ze zwiększonej liczby uczestników warsztatu, określono na poziomie 90% kosztów, a tworzenia warsztatu terapii zajęciowej wynosi 70% tych kosztów.

W 2018 r. ze środków PFRON wypłacono dofinansowanie kosztów tworzenia dwóm warsztatom terapii zajęciowej (WTZ) w kwocie 162.327,00 zł.

Na dofinansowanie kosztów działania warsztatów powstałych w latach poprzednich powiaty wykorzystały kwotę 452.831.833,00 zł, w których uczestniczyło 27.370 uczestników.

W omawianym okresie powstały 3 nowe warsztaty terapii zajęciowej finansowane ze środków Funduszu. Dofinansowania udzielono 718 warsztatom z tego 121 warsztatom, których organizatorem jest jednostka sektora finansów publicznych na kwotę 73.858.862,00 zł oraz 597 warsztatom

przy jednostkach spoza sektora finansów publicznych na kwotę 379.603.567,00 zł. W kraju na koniec roku działało 718 warsztatów, wobec 715 na dzień 31.12.2017 r..

Na koniec okresu sprawozdawczego 27.450 osób niepełnosprawnych odbywało terapię zajęciową - 448 w warsztatach przy zakładach pracy chronionej (1,60%), 12.362 to kobiety (45,00 %), 445 to osoby zaliczane do młodzieży (1,60%).

W stosunku do roku 2017 liczba uczestników WTZ w 2018 r. wzrosła o 353 osób.

Z ogólnej liczby 1.717 osób niepełnosprawnych, które w roku ubiegłym opuściły wtz, 459 osób podjęło zatrudnienie, w tym 56 w ramach pracy chronionej. W 2017 r. warsztaty terapii zajęciowej opuściło 1.763 osób, z czego 452 podjęło zatrudnienie w tym 194 w ramach pracy chronionej.

Turnusy rehabilitacyjne.

Osoba niepełnosprawna, która została skierowana na turnus rehabilitacyjny przez lekarza, może otrzymać dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztu pobytu na turnusie, jeżeli spełnia ustawowe kryterium dochodowe. Wysokość dofinansowania uzależniona jest od stopnia niepełnosprawności, wieku oraz miejsca pracy.

Turnus rehabilitacyjny oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu.

Powiatowe centra pomocy rodzinie udzielają, na wniosek osoby niepełnosprawnej lub jej rodziców albo prawnych opiekunów, dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym, ze środków PFRON będących w dyspozycji samorządów powiatowych,

Osobie niepełnosprawnej o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności przysługuje – jeżeli lekarz zaleci – opiekun podczas trwania turnusu, którego pobyt może być również dofinansowany.

W 2018 r. o dofinansowanie kosztów turnusu rehabilitacyjnego ubiegało się 134.015 osób, z tego 93.417 osób niepełnosprawnych oraz 40.598 opiekunów osób niepełnosprawnych. Dofinansowanie zostało przyznane dla ogółem 68.747 osób na łączną kwotę 70.970.924,00 zł.

Na realizację zadania w zakresie dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych 367 samorządów wypłaciło kwotę 65.590.048,00 zł na rzecz 63.269 osób, z czego: na rzecz 30.828 dorosłych osób niepełnosprawnych 34.686.988,00 zł i na rzecz 11.114 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej 13.616.322,00 zł oraz kwotę 17.286.738,00 zł na rzecz 21.327 opiekunów. Przeciętne dofinansowanie na osobę wyniosło 1.037,00 zł.

W porównaniu do roku poprzedniego wykorzystanie środków na ten cel zwiększyło się o 9,63%, tj. o kwotę w wysokości 5.763.014,00 zł, a liczba osób, które uczestniczyły w turnusach była większa o 1.791 osób (wzrost o 2,91%).

Refundacja ze środków PFRON kosztów wydania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących.

Zadanie refundacji kosztów wydania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących w 2018 r. (art. 20b ustawy *o rehabilitacji*) było realizowane w Biurze PFRON zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 kwietnia 2010 r. *w sprawie wydawania certyfikatów potwierdzających status psa asystującego* (Dz. U. poz. 399).

W 2018 r. dofinansowano wydanie 14 certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących, na które wypłacono środki w wysokości 8.348,38 zł.

Dofinansowanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów.

Na podstawie art. 35 ust. 1 pkt 5 ustawy *o rehabilitacji* do zadań samorządu województwa należy dofinansowanie ze środków PFRON robót budowlanych w rozumieniu ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – *Prawo Budowlane* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1202, z późn. zm.), zwanej dalej „*Prawem budowlanym*”.

W 2018 r. marszałkowie województw otrzymali 272 wnioski na kwotę 139.126.082,00 zł. Z jednostek należących do sektora finansów publicznych wpłynęło 185 wniosków na kwotę 100.474.351,00 zł, a 87 wniosków na kwotę 38.651.731,00 zł wpłynęło z jednostek spoza sektora finansów publicznych.

Zawarto 153 umowy na kwotę 37.020.299,00 zł, z czego 100 umów na kwotę 22.328.369,00 zł zawarto z jednostkami sektora finansów publicznych, a 53 umowy na kwotę 14.691.930,00 zł zawarto z jednostkami spoza tego sektora. W stosunku do 2017 r. liczba umów zmniejszyła się o 8.

W ramach 150 umów wypłacono dofinansowania kosztów robót budowlanych obiektów służących rehabilitacji na kwotę 35.220.378,00 zł, z czego na 99 inwestycji podmiotów z sektora finansów publicznych przeznaczono kwotę 21.928.744,00 zł, a na 51 inwestycji jednostek spoza tego sektora kwotę 13.291.634,00 zł.

Średnie wypłacone dofinansowanie inwestycji wyniosło 234.803,00 zł.

Na roboty budowlane dotyczące 29 obiektów służących rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej wykorzystane zostały środki w wysokości 7.966.145,00 zł. W zakresie obiektów służących rehabilitacji niepełnosprawnych mieszkańców wsi dofinansowano 36 inwestycji w wysokości 6.507.114,00 zł.

Zadania zlecane.

Zgodnie z przepisami art. 36 ustawy *o rehabilitacji* zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych mogą być realizowane przez fundacje oraz organizacje pozarządowe, a także kościelne osoby prawne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółdzielnie socjalne oraz spełniające szczególne warunki spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, kluby sportowe będące spółkami:

- na zlecenie Funduszu,
- na zlecenie samorządu województwa lub powiatu – ze środków PFRON (przekazanych wg algorytmu).

Rodzaje zadań, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym wskazane zostały w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. *w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1945).

W 2018 r. Fundusz ogłosił konkurs o zlecenie realizacji zadań w formie wsparcia nr 1/2018 pn. „Szansa-Rozwój-Niezależność”. Zgłaszane projekty mogły dotyczyć:

- kierunku pomocy 1: wejście osób niepełnosprawnych na rynek pracy,
- kierunku pomocy 2: zwiększenie samodzielności osób niepełnosprawnych,

- kierunku pomocy 3: wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia,
- kierunku pomocy 4: zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji,
- kierunku pomocy 5: poprawa jakości funkcjonowania otoczenia osób niepełnosprawnych,
- kierunku pomocy 6: upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych i wiedzy dotyczącej niepełnosprawności.

Konkurs dotyczy projektów realizowanych od dnia 1 stycznia 2019 r. do dnia 31 marca 2020 r. oraz projektów wieloletnich realizowanych do 1 stycznia 2019 r. do 31 marca 2022 r.

Wśród złożonych wniosków największą grupę stanowią wnioski dotyczące działań zwiększających samodzielność osób niepełnosprawnych, w szczególności działań prowadzonych na rzecz osób niepełnosprawnych w specjalistycznych placówkach powołanych i kierowanych przez organizacje pozarządowe.

Ponadto, w konkursie wyszczególnione zostały działania ujęte w programie „Za życiem”, tj.:

- rehabilitacja domowa dzieci niepełnosprawnych oraz edukacja rodziców (opiekunów prawnych) w miejscu ich zamieszkania poprzez przygotowanie do samodzielnego wspomaganie rozwoju dziecka niepełnosprawnego;
- poradnictwo indywidualne i grupowe oraz grupy środowiskowego wsparcia dla rodzin dzieci niepełnosprawnych.

Konkurs umożliwiał również zgłaszanie projektów dotyczących świadczenia usług wspierających, które mają na celu umożliwienie lub wspomaganie niezależnego życia osób niepełnosprawnych, w szczególności usług asystencji osobistej.

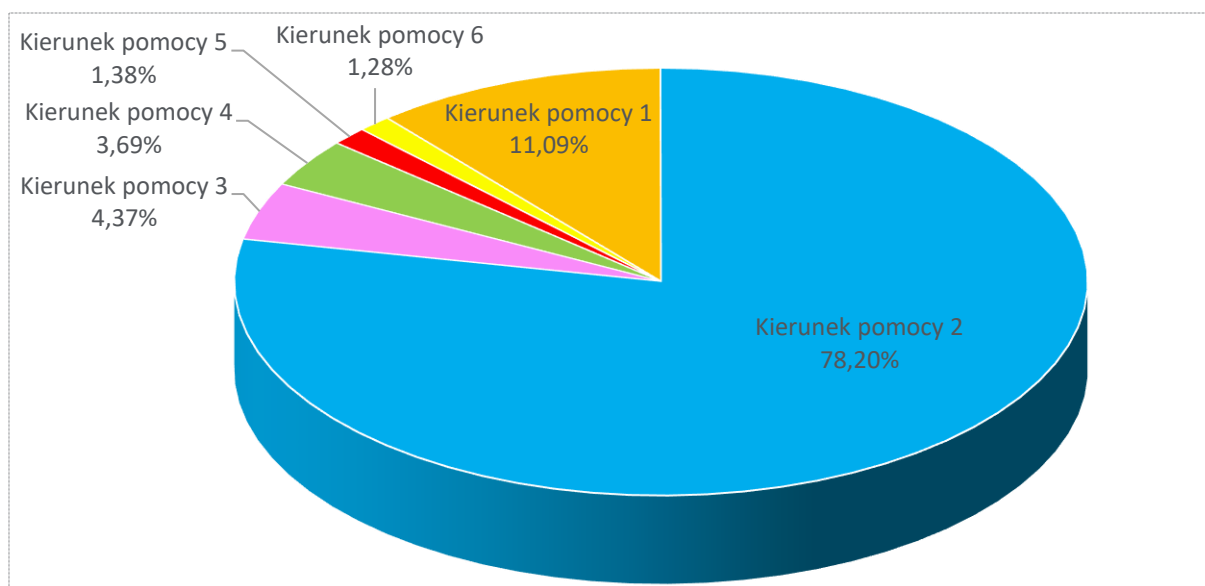
Założenia konkursu pn. „Szansa-Rozwój-Niezależność” zostały przedstawione do konsultacji społecznych z organizacjami pozarządowymi. Organizacje mogły zgłaszać uwagi i propozycje zmian do założeń konkursu zarówno drogą elektroniczną, jak również podczas zorganizowanych spotkań konsultacyjnych.

W 2018 r. realizowane były umowy zawarte w konkursach:

- „Gotowi do pracy – włączenie osób niepełnosprawnych w rynek pracy” (konkurs nr 1/2016) - tryb pozakonkursowy,
- „Kurs na samodzielność – zwiększenie aktywności osób niepełnosprawnych w życiu społecznym” (konkurs nr 2/2016) - tryb pozakonkursowy,
- „Profesjonalni w działaniu – zwiększenie kompetencji i umiejętności otoczenia osób niepełnosprawnych” (konkurs nr 3/2017) - tryb pozakonkursowy,
- „Samodzielni i skuteczni” (konkurs nr 4/2017) – konkurs dotyczy projektów realizowanych od dnia 1 stycznia 2018 r. do dnia 31 marca 2019 r. oraz projektów wieloletnich realizowanych od 1 stycznia 2018 r. do 31 marca 2021 r.

Na realizację zadania zaplanowano środki finansowe w wysokości 247 000 000,00 zł. Fundusz wypłacił środki w wysokości 239 951 837,40 zł (97,15 % planu).

Wykres: Wypłaty w 2018 r. wg kierunków pomocy - Zadania zlecane art. 36.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2018 r.

W ramach dofinansowanych w konkursach projektów wsparciem objętych zostało 182 343 beneficjentów ostatecznych.

Zajęcia klubowe w WTZ.

Rehabilitacja społeczna i zawodowa w formie warsztatów terapii zajęciowej jest ważnym elementem systemu wsparcia osób, którym niepełnosprawność uniemożliwia lub utrudnia aktywne funkcjonowanie społeczne i zawodowe. Sieć placówek prowadzących warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) na terenie kraju stwarza osobom niepełnosprawnym możliwość pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do rozpoczęcia pracy.

Wdrożenie i realizacja rządowego programu „Za życiem”, a także związane z nim zmiany w ustawie *o rehabilitacji* oraz niektórych innych ustawach, rozszerzyły zakres wsparcia osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie zajęć klubowych, czego skutkiem jest powstanie nowego programu PFRON pod nazwą „Zajęcia klubowe w WTZ”.

Celem programu jest wsparcie osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie przez warsztaty terapii zajęciowej zajęć klubowych jako zorganizowanej formy rehabilitacji.

Beneficjentami programu są:

- osoby niepełnosprawne posiadające ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, które były uczestnikami WTZ i opuściły go w związku z podjęciem zatrudnienia,
- osoby niepełnosprawne posiadające ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, znajdujące się na prowadzonej przez podmiot prowadzący WTZ liście osób (o której mowa w art. 10f ust. 2a ustawy *o rehabilitacji*, których zgłoszenie do uczestnictwa w warsztacie zostało zatwierdzone i które nie rozpoczęły terapii w WTZ.

Adresatami programu są podmioty prowadzące warsztaty terapii zajęciowej.

Pomoc finansowa ze środków PFRON udzielana jest adresatom programu przez samorządy powiatowe, które przystąpią do realizacji programu.

Program „Zajęcia klubowe w WTZ” realizowany jest na terenie całego kraju określonych cyklach - trwających od dnia 1 lutego danego roku kalendarzowego do dnia 31 stycznia kolejnego roku kalendarzowego. Nabór wystąpień samorządów powiatowych o przyznanie środków finansowych na realizację programu odbywa się w dwóch odrębnych turach w roku realizacyjnym.

W 2018 r. wystąpienia samorządów powiatowych przyjmowane były w terminie od dnia 1 lipca do dnia 31 sierpnia 2018 r. W dniu 10 września 2018 r. Zarząd PFRON uchwałą nr 57/2018 ustalił wysokość miesięcznej stawki osobowej obowiązującej od dnia 1 września 2018 r. do dnia 31 stycznia 2019 r., która wyniosła 300,00 zł.

Wystąpienia samorządów powiatowych o przyznanie środków finansowych na realizację programu w roku realizacyjnym trwającym od 1 lutego 2019 r. do 31 stycznia 2020 r. - przyjmowane były od 1 do 30 listopada 2018 r. w Oddziałach PFRON właściwych terytorialnie dla siedziby władz samorządu powiatowego.

W dniu 17 grudnia 2018 r. Zarząd PFRON uchwałą nr 67/2018 ustalił wysokość miesięcznej stawki osobowej obowiązującej w programie w okresie realizacji programu od dnia 1 lutego 2019 roku do dnia 31 stycznia 2020 r., która wynosi 400,00 zł.

Na realizację programu od 1 września 2018 r. do 31 stycznia 2019 r. zaplanowano środki w wysokości 790 000,00 zł. Fundusz wypłacił środki w wysokości 738.482,22 zł (tj. 93,48 % planu).

Wsparciem w ramach programu zostało objętych 524 osób niepełnosprawnych.

Pilotażowy program „Rehabilitacja 25 plus”.

W dniu 21 sierpnia 2018 r. Rada Nadzorcza Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zatwierdziła pilotażowy program „Rehabilitacja 25 plus”. Zarząd PFRON, w dniu 4 września 2018 r. przyjął procedury realizacji programu. Na rok szkolny 2018/2019 trwający od dnia 1 września 2018 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r. ustalono stawkę osobową przypadającą na jednego beneficjenta miesięcznie (2.500 zł) oraz wyznaczono termin naboru wniosków w programie.

Celem wdrażanego programu jest zebranie doświadczeń służących wypracowaniu rozwiązań zapewniających absolwentom ciągłość oddziaływań terapeutycznych w zakresie utrzymania samodzielności i niezależności w życiu społecznym, a także w zakresie dotyczącym ich aktywności zawodowej.

Program adresowany jest do podmiotów prowadzących OREW (Ośrodki rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawcze) i ORW (ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze).

W ramach programu ww. placówki mogą zapewnić dzienny pobyt niezatrudnionym osobom niepełnosprawnym będącym absolwentami OREW bądź ORW w wieku powyżej 25 roku życia, bądź absolwentami SPdP (szkół specjalnych przysposabiających do pracy) w wieku powyżej 24 roku życia, z niepełnosprawnością intelektualną (w tym sprzężoną z innymi niepełnosprawnościami), jeżeli osoby te nie są objęte rehabilitacją społeczną w placówkach

dziennej aktywności (np. środowiskowych domach samopomocy czy warsztatach terapii zajęciowej).

Podmioty prowadzące OREW i ORW, mogą udzielać wsparcia w zakresie:

- usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych, w tym pomocy w utrzymaniu higieny osobistej;
- udziału w zajęciach usprawniających, terapeutycznych i wspierających ruchowo;
- udziału w zajęciach prowadzonych w ramach kół zainteresowań;
- pomocy w rozwinięciu i wzmacnianiu aktywności oraz samodzielności życiowej oraz utrzymaniu nabytych wcześniej umiejętności;
- pomocy psychologicznej, poradnictwa i wsparcia w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych oraz bieżących spraw życia codziennego;
- działań aktywizujących zawodowo w przypadku absolwentów SPdP;
- transportu.

Program kierowany jest do osób, które ukończyły albo ukończą realizację obowiązku nauki w OREW bądź ORW, bądź SPdP.

Program realizowany jest na terenie całego kraju jako pilotaż obejmujący dwa lata szkolne:

- rok szkolny 2018/2019 trwający od dnia 1 września 2018 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r.;
- rok szkolny 2019/2020 trwający od dnia 1 września 2019 r. do dnia 31 sierpnia 2020 r.

Beneficjent programu może korzystać ze wsparcia w ramach programu maksymalnie przez dwa lata szkolne, nie dłużej niż do dnia 31 sierpnia 2020 r.

W roku szkolnym 2018/2019 stawka osobowa przypadająca na jednego beneficjenta programu miesięcznie wynosi 2.500,00 zł.

W związku z uruchomieniem programu dla okresu przypadającego na rok szkolny 2018/2019 trwający od dnia 1 września 2018 r. do dnia 31 sierpnia 2019 r. wnioski o przyznanie środków finansowych przyjmowane były od dnia 7 września 2018 r. do dnia 8 października 2018 r.

Na realizację programu zaplanowano środki w wysokości 9.107.000,00 zł. Fundusz wypłacił środki w wysokości 5.627.341,71 zł (61,79 % planu).

W ramach programu wsparciem objęto 232 osoby niepełnosprawne.

Program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu”.

Celem programu jest zapewnienie pomocy osobom niepełnosprawnym, poszkodowanym na skutek działania żywiołu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Adresatami programu są poszkodowane na skutek żywiołu:

- osoby niepełnosprawne posiadające aktualne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (lub orzeczenie równoważne),
- dzieci i młodzież niepełnosprawna posiadająca aktualne orzeczenie o niepełnosprawności, wydane przed ukończeniem 16 roku życia.

Pomoc finansowa dla osób niepełnosprawnych poszkodowanych na skutek żywiołu udzielana jest ze środków PFRON:

- w ramach Modułu I – w formie jednorazowego świadczenia na rehabilitację społeczną,

- w ramach Modułu II – w formie jednorazowego świadczenia stanowiącego rekompensatę poniesionych strat i/lub pokrycie kosztów przeprowadzenia naprawy przedmiotów, których zakup był dofinansowany ze środków PFRON.

Ponadto, w ramach środków przeznaczonych na realizację programu finansowane są także wydatki samorządów powiatowych, ponoszone na obsługę programu – do wysokości 2,5% środków wydatkowanych przez samorząd powiatowy na realizację programu.

Decyzję o uruchomieniu realizacji programu w związku z zaistnieniem danej sytuacji kryzysowej podejmuje Zarząd PFRON, pod warunkiem uruchomienia pomocy dla osób poszkodowanych w wyniku żywiołu przez organy administracji rządowej lub samorządowej. Przedmiotową decyzję Zarząd PFRON zatwierdza przyjmując dokument wyznaczający kierunki działań programu oraz warunki brzegowe obowiązujące realizatorów programu.

Z uwagi na niewystąpienie klęski żywiołowej w 2018 r., program nie był realizowany. Natomiast w 2018 r. PFRON udzielił indywidualnego wsparcia dla 3 osób niepełnosprawnych poszkodowanych w wyniku żywiołu w 2017 r. na podstawie wcześniej realizowanego programu o podobnym charakterze tj.: Programu „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu w 2017 r.”.

Programy Centralnego Instytutu Ochrony Pracy.

W ramach Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” – IV etap okres realizacji: lata 2017-2019 w 2018 r. realizowano projekty:

1. *System zdalnego zarządzania telerehabilitacją i monitorowania postępów rehabilitacji powypadkowej osób z urazami kończyn górnych.* Celem zadania jest opracowanie modelu systemu teleinformatycznego integrującego różne formy zdalnej rehabilitacji oraz umożliwiającego zdalne zarządzanie telerehabilitacją i monitorowanie postępów rehabilitacji powypadkowej.

W 2018 r. (etap 2) prowadzono prace związane z wytworzeniem oprogramowania komputerowego. System do zdalnego zarządzania i monitorowania postępów telerehabilitacji w formie aplikacji internetowej składa się z następujących głównych komponentów:

- Moduł zarządzania użytkownikami
- Moduł zarządzania ośrodkami rehabilitacji
- Moduł zarządzania grammi wspomagającymi rehabilitację
- Moduł zarządzania pacjentami
- Moduł zarządzania fizjoterapeutami
- Moduł zarządzania ankietami
- Moduł zarządzania scenariuszami treningu
- Moduł kalendarza.

Kontynuowano również prace nad własnym kontrolerem gier oraz przygotowano interfejs programowania aplikacji (API – Application Programming Interface), narzędzia i wstępne wersje szablonów ułatwiających tworzenie i dodawanie nowych gier do systemu.

Wygłoszono referat pt. „Monitorowanie ruchu kończyny górnej w kontekście gier rehabilitacyjnych” na międzynarodowej konferencji „XXII Międzynarodowa Szkoła Komputerowego Wspomagania Projektowania, Wytwarzania i Eksploatacji”, Pisz, 14 – 18.05.2018 r.

Opublikowano artykuł pt. „Monitorowanie ruchu kończyny górnej w kontekście gier rehabilitacyjnych” w czasopiśmie *Mechanik* 2018.

2. *Mózgowe korelaty wpływu treningu uważności na procesy poznawcze i emocjonalne u osób z depresją.*

Celem projektu jest zbadanie w jaki sposób trening uważności wpływa na funkcjonowanie mózgu osób powracających do pracy po epizodzie depresyjnym.

W 2018 r. (etap 2) dokonano wyboru zadań poznawczych i emocjonalnych do rozważenia i przetestowania w badaniach pilotażowych. Przeprowadzono pilotażowe badania behawioralne z wykorzystaniem fMRI u osób zdrowych, a następnie u osób z depresją. Celem badań było sprawdzenie wszystkich opracowanych procedur (zadań do fMRI, instrukcji dla osób badanych, programu do wypełniania kwestionariuszy, postępowania z osobami przed badaniem, w czasie badania i po badaniu). Zrekrutowano również 26 osób, przebadano je zgodnie z opracowanymi procedurami, a następnie przydzielono losowo do 2 grup: z interwencją (12 pacjentów) i oczekujących (14 pacjentów).

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

W ramach *Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych* PO WER realizowany jest projekt pn.: „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy”, którego celem jest opracowanie i przetestowanie efektywnego, optymalnego pod względem społecznym i finansowym modelu w zakresie rehabilitacji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej, który będzie miał wpływ na jakość usług świadczonych przez podmioty realizujące zadania dotyczące zawodowego i społecznego włączenia osób zagrożonych niezdolnością do pracy, niepełnosprawnością oraz osób niepełnosprawnych. Projekt ma również na celu opracowanie i przetestowanie modelu kompleksowej rehabilitacji, ułatwiającej podjęcie lub powrót do aktywności społecznej lub zawodowej osób, które wskutek doznanego urazu, zdiagnozowanego schorzenia albo niepełnosprawności wrodzonej lub nabytej w okresie rozwojowym nie mogą kontynuować lub podejmować się pełnienia ról społecznych oraz kontynuować lub podejmować aktywności zawodowej.

W 2018 r. zrealizowano następujące działania:

1. Powołanie zespołów eksperckich odpowiedzialnych za opracowanie MODELU.
2. Badanie potrzeb osób wymagających kompleksowej rehabilitacji.
3. Organizacja wizyt studyjnych (Niemcy, Litwa).
4. Opracowanie wstępnego Modelu kompleksowej Rehabilitacji.

Działania w jednostkach penitencjarnych.

W celu właściwego postępowania z osobami niepełnosprawnymi funkcjonariusze i pracownicy (w szczególności pełniący służbę w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi) stale poszerzają swoją wiedzę w trakcie różnorodnych szkoleń w zakresie rozumienia deficytów osadzonych z różnymi typami niepełnosprawności i sposobów ich przezwyciężania. Szkolenia te były realizowane z pomocą podmiotów zewnętrznych. W 2018 r. przeszkolono 3913 funkcjonariuszy wszystkich pionów Służby Więziennej.

Ponadto w celu nabycia podstawowej wiedzy dotyczącej komunikacji z osobą niepełnosprawną oraz wypracowania adekwatnych i skutecznych zasad postępowania z osobami niepełnosprawnymi na stronie intranetowej Służby Więziennej udostępniono do wykorzystania służbowego podręcznik Judy Cohen pt. „Praktyczny poradnik savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych” oraz przekazano przydatne linki do filmów instruktażowych w ww. obszarze. Korzystają z niego funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej, są one udostępniane również osadzonym.

Skazanym i tymczasowo aresztowanym niepełnosprawnym fizycznie, których stan zdrowia lekarz ocenił jako uniemożliwiający samodzielne funkcjonowanie oraz wymagającym opieki i pomocy innych osób, zapewniano pomoc innych osadzonych posiadających odpowiednie kwalifikacje, zatrudnionych jako opiekunowie osób niepełnosprawnych. W tym celu zrealizowano szkolenia zawodowe skazanych pod nazwą „Opiekun osoby starszej lub niepełnosprawnej”. W ramach ww. działań uczestniczyło 611 osadzonych. Były one realizowane zarówno w ramach szkoleń finansowanych z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, jak i Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

4. NAUKI W SZKOŁACH WSPÓLNIE ZE SWYMI PEŁNOSPRAWNYMI RÓWIEŚNIKAMI, JAK RÓWNIEŻ DO KORZYSTANIA ZE SZKOLNICTWA SPECJALNEGO LUB EDUKACJI INDYWIDUALNEJ

Ministerstwo Edukacji Narodowej stwarza warunki organizacyjno-prawne do kształcenia, wychowania i opieki pedagogicznej wszystkim dzieciom i młodzieży, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a więc również dzieciom i młodzieży z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach wszystkich typów i rodzajów - ogólnodostępnych, integracyjnych lub specjalnych, a także w placówkach systemu oświaty.

Kwestie związane z kształceniem dzieci i młodzieży niepełnosprawnych pozostają w obszarze szczególnego zainteresowania Ministerstwa Edukacji Narodowej. Na bieżąco prowadzone są prace nad zmianami i opracowywaniem rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych, w celu zapewnienia uczniom niepełnosprawnym odpowiednich do ich potrzeb warunków kształcenia.

Zgodnie z przepisem art. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, system oświaty zapewnia w szczególności:

- dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej,
- możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną, niedostosowaną społecznie i zagrożoną niedostosowaniem społecznym, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami,
- opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwienie realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych.

Organizacja kształcenia specjalnego została uregulowana m.in. w przepisach:

- ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, z późn.zm.), zwanej dalej „ustawą *Prawo oświatowe*”,
- ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2017 r. poz. 60, z późn.zm.)

oraz rozporządzeń wykonawczych do ustawy – *Prawo oświatowe*.

Prace legislacyjne.

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. poz. 467).

W ślad za nową podstawą programową kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej⁴, wdrażaną sukcesywnie od roku szkolnego 2017/2018, przygotowana została również nowa

⁴ O której mowa w przepisach rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły

podstawa programowa dla szkół ponadpodstawowych, która będzie obowiązywać począwszy od roku szkolnego 2019/2020. Uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z uwagi na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim, tak jak do tej pory będą realizowali podstawę programową kształcenia ogólnego dla odpowiedniego typu szkoły.

Uczniom z niepełnosprawnościami, w tym uczniom z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, nauczanie dostosowuje się do ich możliwości psychofizycznych oraz tempa uczenia się.

Zespół ekspertów, z zakresu edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami, przygotował materiał dotyczący sposobu dostosowywania podstawy programowej dla uczniów z różnorodnymi potrzebami. Materiał ten będzie dostępny na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji.

2. Ustawa z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – *Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. poz. 2245)

Wychodząc naprzeciw potrzebie poszerzenia oferty kształcenia zawodowego dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w ustawie *Prawo oświatowe* wprowadzono przepis, zgodnie z którym w przypadku złożenia przez ministra właściwego dla danego zawodu szkolnictwa branżowego wniosku o wprowadzenie lub zmianę zawodu lub kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie, od 2019 r. minister ten będzie zobowiązany do określenia możliwości kształcenia w zawodzie o charakterze pomocniczym, przeznaczonym dla osób niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim albo uzasadnienia braku takiej możliwości⁵.

3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2018 r. w sprawie wykazu zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz przez nauczycieli (Dz. U. poz. 1601)

W celu zwiększenia dostępności pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów, Minister Edukacji Narodowej określił w formie rozporządzenia wykaz zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz m.in. przez pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych w przedszkolach, szkołach i placówkach.

Przepisy określają, jakie zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze prowadzone bezpośrednio z dziećmi/uczniemi lub na ich rzecz, są realizowane w ramach tzw. „pensum” przez nauczycieli pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych.

Określenie wykazu zajęć w przepisach prawa wychodzi naprzeciw postulatowi zgłaszanemu przez dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek systemu oświaty, organów prowadzących oraz samych nauczycieli. Wskazanie zadań realizowanych w ramach pensum

podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, z późn. zm).

⁵ Art. 46 ustawy *Prawo oświatowe*.

zagwarantowało, że we wszystkich przedszkolach, szkołach i placówkach w ramach tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin nauczyciele specjaliści będą prowadzili tego samego rodzaju zajęcia. Nowe regulacje obowiązują od 1 września 2018 r.

Realizacja zadań ustawowych, z wyszczególnieniem rodzaju i zakresu poszczególnych zadań oraz adresatów i środków wydatkowanych na ich realizację.

W systemie oświaty, dzieckiem niepełnosprawnym jest dziecko posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, z uwagi na jeden z rodzajów niepełnosprawności określony w przepisach⁶.

Diagnozy potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dziecka niepełnosprawnego dokonują specjaliści w poradni psychologiczno-pedagogicznej⁷, którzy wskazując w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego zalecane formy kształcenia, wspierają rodziców w wyborze przedszkola, szkoły lub placówki najbardziej odpowiedniej dla ich dziecka.

Natomiast decyzję o wyborze formy i miejsca kształcenia podejmują rodzice (opiekunowie prawni) dziecka, którzy zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej⁸ mają wyłączne prawo do decydowania o swoim dziecku, o ile prawo to nie zostanie im ograniczone lub nie zostaną go pozbawieni.

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci.

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci organizuje się od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole, na podstawie opinii wydanej przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej⁹.

Zespoły wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka mogą być tworzone w publicznych i niepublicznych: przedszkolach i szkołach podstawowych, w tym specjalnych, innych formach wychowania przedszkolnego, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych oraz poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych¹⁰, które dysponują środkami dydaktycznymi i sprzętem, niezbędnym do prowadzenia wczesnego wspomaganie rozwoju. Organizację pracy tych zespołów określa rozporządzenie¹¹.

⁶ § 1 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. poz. 1578, z późn. zm.) oraz § 1 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. poz. 1113 oraz Dz.U. z 2017 r. poz. 1652, z późn.zm.).

⁷ § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. poz. 199 oraz Dz. U. z 2017 r. poz. 1647).

⁸ Art. 48 ust. 1 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

⁹ Art. 127 ust 10 *ustawy Prawo oświatowe*.

¹⁰ Art. 127 ust. 5 *ustawy Prawo oświatowe*.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci (Dz. U. poz. 1635).

Zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka organizowane są przez jeden zespół działający w jednostce systemu oświaty¹². Przepisy uwzględniają możliwość realizacji zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka w kilku zespołach na podstawie porozumienia¹³. Porozumienie określa m.in. podmiot zobowiązany do przekazywania danych o zajęciach wczesnego wspomaganie organizowanych dla tego dziecka, zgodnie z przepisami o systemie informacji oświatowej.

Na realizację zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci przekazywane są środki finansowe z budżetu państwa w ramach części oświatowej subwencji ogólnej.

W 2018 roku zajęciami wczesnego wspomaganie rozwoju było objętych 57 741 dzieci, w tym w największej liczbie w poradniach psychologiczno-pedagogicznych - 20 027, następnie w przedszkolach – 17 722, w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych – 6 582, w szkołach podstawowych – 5 658. W najmniejszej liczbie - tylko 8 dzieci, objęto zajęciami wczesnego wspomaganie rozwoju w zespołach wychowania przedszkolnego.

Tabela: Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci wg wieku dzieci i typu jednostki organizacyjnej na podstawie danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

typ jednostki	wiek											razem
	mniej niż 1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
przedszkole	71	276	603	2 169	3 799	4 302	4 347	1653	492	5	5	17 722
szkoła podstawowa	28	210	317	553	815	1 046	1 497	762	226	64	140	5 658
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	452	989	1607	2 347	3 516	4 489	4 859	1431	305	31	1	20 027
poradnia specjalistyczna	11	82	177	199	298	361	370	78	21	1	-	1 598
specjalny ośrodek wychowawczy	-	-	1	2	1	1	2	3	-	-	-	10
specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	43	325	564	828	1193	1 221	1419	708	278	3		6 582
ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy	55	278	394	483	667	693	669	262	119	10	1	3 631
zespół wychowania przedszkolnego	-	-	1	2	2	1	2	-	-	-	-	8
punkt przedszkolny	7	46	131	391	552	598	484	213	80	1	2	2 505
razem	667	2206	3795	6974	10843	12712	13649	5110	1521	115	149	57 741

¹² art. 127 ust. 8 ustawy *Prawo oświatowe*.

¹³ art. 127 ust. 9 ustawy *Prawo oświatowe*.

W roku 2018 kontynuowano realizację Programu „Za życiem”¹⁴. W ramach Programu wprowadzono dodatkowe wsparcie w formie zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, którym obejmowane są dzieci niepełnosprawne, a także dzieci zagrożone niepełnosprawnością. Włączenie do systemu wsparcia dzieci zagrożonych niepełnosprawnością prowadzi do skrócenia czasu oczekiwania na specjalistyczną pomoc, a w niektórych wypadkach daje dziecku jedyną możliwość skorzystania z takiego wsparcia.

Samorządy powiatowe wskazują publiczną szkołę lub placówkę¹⁵, które w danym powiecie pełnią funkcję wiodącego ośrodka koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczego¹⁶. Rodziny korzystają ze wsparcia szkół i placówek dobrze przygotowanych do realizacji tego zadania, szczególnie specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, które bardzo często wyposażone są w nowoczesne zaplecza, w tym: sale integracji sensorycznej, sale poznawania świata, specjalistyczne gabinety pedagogiczne, psychologiczne czy logopedyczne.

Zadanie realizowane jest przez 310 powiatów. Szczegółowe informacje dotyczące m.in. liczby dzieci, którym udzielono wsparcia oraz liczby przepracowanych godzin na rzecz dzieci w roku 2018, będzie możliwe po przyjęciu wszystkich sprawozdań od podmiotów realizujących zadania w ramach niniejszego Programu.

Wychowanie przedszkolne.

Jednym z głównych zamierzeń Ministerstwa Edukacji Narodowej jest zwiększenie dostępności wysokiej jakości edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku od 3. roku życia do rozpoczęcia edukacji szkolnej. Koncepcja upowszechnienia wychowania przedszkolnego ma charakter systemowy. Wdrażane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej rozwiązanie obejmuje:

- rozwój sieci placówek wychowania przedszkolnego i udostępnienie różnych form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku przedszkolnym,
- wsparcie pedagogiczne oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów dla rodziców wychowujących małe dzieci,
- zapewnienie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalistycznej mającej na celu wspieranie rozwoju i edukacji dzieci, wyrównywanie opóźnień i dysharmonii rozwojowych oraz terapię zaburzeń,
- wsparcie finansowe z budżetu państwa dla samorządów, w celu szybszego zaspokajania potrzeb w zakresie edukacji przedszkolnej,
- tworzenie ram prawnych gwarantujących dostęp do wysokiej jakości, przystępnej cenowo edukacji przedszkolnej.

¹⁴ Określonego załącznikiem do uchwały Nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. (M. P. poz. 1250) oraz zgodnie z przepisami art. 90v ust. 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 5 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zadań wiodących ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych (Dz. U. poz. 1712).

¹⁵ Tj. publicznego przedszkola, innej formy wychowania przedszkolnego, szkoły podstawowej, w tym specjalnej, specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, specjalnego ośrodka wychowawczego dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, ośrodka rewalidacyjno-wychowawczego albo poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej,

¹⁶ Szkoły i placówki muszą spełniać warunki określone w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci.

Od 1 września 2017 r. wszystkie dzieci 6-letnie oraz wszystkie dzieci w wieku 3-5 lat, których rodzice chcą, by korzystały z edukacji przedszkolnej, mają zapewnione miejsce realizacji wychowania przedszkolnego. Zapewnienie tego miejsca jest zadaniem własnym obowiązkowym gminy, na które gmina ma m.in. udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT).

Biorąc pod uwagę znaczenie edukacji przedszkolnej dla rozwoju dziecka i jego dalszej kariery w życiu dorosłym, zdecydowano o wsparciu finansowym jednostek samorządu terytorialnego z budżetu państwa. Od 1 września 2013 r. gminy otrzymują dodatkowe środki finansowe w postaci dotacji celowej na każde dziecko korzystające z wychowania przedszkolnego. Natomiast od 1 stycznia 2017 r. wychowanie przedszkolne dzieci w wieku 6 lat i powyżej finansowane jest w ramach podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego.

Każde dziecko korzystające z edukacji przedszkolnej w publicznych placówkach wychowania przedszkolnego ma ustawowo zagwarantowane co najmniej 5 godzin bezpłatnej edukacji dziennie (minimum 25 godzin tygodniowo).

W celu eliminowania barier (zwłaszcza ekonomicznych) w dostępie do edukacji przedszkolnej, ograniczono wysokość opłat pobieranych od rodziców za świadczenia udzielane przez publiczne placówki wychowania przedszkolnego w czasie przekraczającym ustalony przez radę gminy czas bezpłatnego nauczania, wychowania i opieki (nie krótszy niż 5 godzin dziennie) od 1 września 2013 r. opłata ta nie może przekraczać 1 zł za godzinę zajęć.

Z kolei, wprowadzenie subwencjonowania dzieci 6-letnich korzystających z wychowania przedszkolnego skutkuje likwidacją opłat za czas edukacji przedszkolnej wykraczający poza ustalony w gminie czas bezpłatnego nauczania, wychowania i opieki (nie krótszy niż 5 godzin). Rodzice dzieci korzystających z wychowania przedszkolnego objętych subwencjonowaniem z budżetu państwa nie ponoszą już żadnych opłat, poza opłatami za wyżywienie. W ten sposób dzieci objęte obowiązkiem rocznego przygotowania przedszkolnego mają zapewnioną bezpłatną edukację.

Łączne wsparcie z budżetu państwa dla gmin na zadania z zakresu wychowania przedszkolnego w 2018 r. wyniosło prawie 3 mld zł.

Udział dzieci w wieku 3-6 lat w edukacji przedszkolnej w roku 2018 wzrósł ogółem do 87,4% (w miastach 93,3%, na obszarach wiejskich do 79,2%).

Upowszechnianiu wychowania przedszkolnego dla dzieci niepełnosprawnych służy finansowanie kształcenia specjalnego tych dzieci ze środków budżetu państwa, w ramach części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego. Gminy, jako organy prowadzące lub dotujące uzyskują środki finansowe pozwalające na zapewnienie dzieciom niepełnosprawnym wychowania przedszkolnego najbliżej ich miejsca zamieszkania, pozwalającego na przygotowanie ich, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz możliwościami psychofizycznymi, do rozpoczęcia nauki w szkole.

W 2018 r. wychowaniem przedszkolnym w 22 155 placówkach wychowania przedszkolnego objętych było 1 392 892 dzieci w wieku od 2,5 roku do 7 lat i powyżej.

Tabela: Wychowanie przedszkolne wg wieku, z podziałem na wieś i miasto wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

placówka		liczba placówek	dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym						
			liczba dzieci	wiek w latach					
				2,5-3	3	4	5	6	7 i powyżej
przedszkole	miasto	8 479	840 235	18 533	196 543	217 288	214 548	187 728	5 595
	wieś	4 054	271 332	7 365	60 702	72 487	71 243	58 477	1 058
oddział przedszkolny przy szkole podstawowej	miasto	1 964	77 896	325	4 569	6 837	12 542	51 288	2 335
	wieś	5 960	169 627	1 845	17 565	28 353	45 782	74 262	1 820
punkt przedszkolny	miasto	732	13 128	890	3 720	3 571	3 003	1 473	471
	wieś	892	19 316	894	5 910	7 025	4 392	1 039	56
zespół wychowania przedszkolnego	miasto	9	270	48	102	88	30	2	0
	wieś	65	1 088	57	361	409	236	24	1
razem		22 155	1 392 892	29 957	289 472	336 058	351 776	374 293	11 336

Uwaga. Podział na wieś i miasto wg miejsca zamieszkania dzieci, a nie wg położenia placówki.

Szczegółowa informacja dotycząca dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w placówkach wychowania przedszkolnego przedstawiona jest w poniższych tabelach.

Tabela: Liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wg rodzajów niepełnosprawności w placówkach wychowania przedszkolnego wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

placówka	liczba placówek	liczba dzieci ogółem	Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane dzieciom:									razem
			z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
przedszkole	12 533	1 111 567	4 875	21	794	262	1 110	1 833	1 087	7 561	10 724	28 267
oddział przedszkolny przy szkole podstawowej	7 924	247 523	731	6	135	64	205	506	250	950	1 325	4 172
zespół wychowania przedszkolnego	74	1 358	4	0	0	0	0	0	0	3	13	20
punkt przedszkolny	1 624	32 444	638	1	24	7	46	92	73	395	1 943	3 219
razem	22 155	1 392 892	6 248	28	953	333	1 361	2 431	1 410	8 909	14 005	35 678

Tabela: Liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wg rodzajów niepełnosprawności w **przedszkolach i oddziałach przedszkolnych** wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

rodzaj przedszkola	liczba przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych	ogólna liczba dzieci	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane dzieciom niepełnosprawnym:									liczba dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego
			z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzący	niesłyszący	slabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	
ogólnodostępne	19 667	1 328 648	2 767	12	663	250	106	1 996	604	6 640	7 845	21 855
w tym tylko z oddziałami ogólnodostępnymi	19 033	1 247 935	1 644	8	469	135	823	1 323	356	4 355	5 451	14 564
w tym ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi	487	64 735	515	3	138	44	220	491	126	1 422	1 302	4 261
w tym ogólnodostępne z oddziałami specjalnymi	57	5 665	172		3	6	12	33	43	168	314	751
w tym ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi i specjalnymi	90	10 313	436	1	53	25	63	149	79	695	778	2 279
integracyjne	402	24 764	683	3	112	40	144	343	94	1 342	2 145	4 906
specjalne	388	5 678	2 156	12	154	76	53	0	639	529	2 059	5 678
razem	20 457	1 359 090	5 606	27	929	326	1 315	2 339	1 337	8 511	12 049	32 439

Kształcenie specjalne.

Kwestie związane z organizacją kształcenia specjalnego regulują przepisy ustawy - Prawo oświatowe¹⁷ oraz rozporządzeń wykonawczych do tej ustawy.

Wynika z nich, że uczniowie niepełnosprawni, niezależnie od miejsca kształcenia, mają prawo do kształcenia specjalnego dostosowanego do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychicznych. W zależności od rodzaju niepełnosprawności, w tym stopnia niepełnosprawności intelektualnej, dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym, organizuje się kształcenie i wychowanie, które stosownie do potrzeb umożliwia naukę w dostępnym dla nich zakresie, usprawnianie zaburzonych funkcji, rewalidację oraz zapewnia specjalistyczną pomoc i opiekę. Uczniowie niepełnosprawni mogą się uczyć w każdym typie i rodzaju szkoły. Wybór formy kształcenia należy do rodziców/opiekunów prawnych dziecka.

W roku 2018 w systemie oświaty funkcjonowało 32 781 szkół różnego typu i rodzaju, w tym najwięcej – 28 006 szkół ogólnodostępnych, 2 868 szkół specjalnych oraz 1 539 szkół ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi, 184 szkół integracyjnych, 112 szkół ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi i 72 szkół ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi i oddziałami integracyjnymi.

¹⁷ Art. 127 ust 1 ustawy *Prawo oświatowe*.

Tabela: Liczba szkół z podziałem na typy i rodzaje w roku szkolnym 2018/2019 wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

typ szkoły	szkoły ogólnodostępne bez oddziałów integracyjnych i bez oddziałów specjalnych		szkoły ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi		szkoły ogólnodostępne z oddziałami specjalnymi		szkoły ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi i z oddziałami specjalnymi		szkoły integracyjne		szkoły specjalne		ogółem	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
szkoła podstawowa	12 297	85,56%	1 043	7,26%	65	0,45%	58	0,40%	66	0,46%	844	5,87%	14 373	100%
gimnazjum (oddziały gimnazjalne w różnych typach szkół) ¹⁸	6 252	83,85%	360	4,83%	31	0,42%	13	0,17%	67	0,90%	733	9,83%	7 456	100%
zasadnicza szkoła zawodowa (oddziały klas III w szkole branżowej) ¹⁹	1 124	77,20%	18	1,24%	5	0,34%	0	0,00%	11	0,76%	298	20,47%	1 456	100%
liceum ogólnokształcące	3 351	96,07%	60	1,72%	2	0,06%	0	0,00%	25	0,72%	50	1,43%	3 488	100%
technikum	1 817	96,75%	21	1,12%	1	0,05%	1	0,05%	3	0,16%	35	1,86%	1 878	100%
szkoła policealna	1 905	98,81%	1	0,05%	1	0,05%	0	0,00%	0	0,00%	21	1,09%	1 928	100%
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	522	100,00%	522	100%
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	51	98,08%	1	1,92%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	52	100%
poznawska szkoła chóralna	1	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	100%
Bednarska Szkoła Realna	1	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	100%
szkoła policealna muzyczna	16	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	16	100%
szkoła policealna plastyczna	33	100,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	33	100%
branżowa szkoła I stopnia (kl. I i II) ²⁰	1 158	73,43%	35	2,22%	7	0,44%		0,00%	12	0,76%	365	23,15%	1 577	100%
Razem	28 006	-	1 539	-	112	-	72	-	184	-	2 868	-	32 781	-

Naukę w ww. szkołach pobierało 154 925 uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Szczegółowe dane dotyczące liczby uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego zostały przedstawione w poniższych tabelach.

Tabela nr 6. Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w **szkołach ogólnodostępnych** (suma tabel nr 7-10), wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

typ szkoły	Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom		razem
	niepełnosprawnym:		

¹⁸ Liczba gimnazjów odnosi się do liczby gimnazjów samodzielnych (wygasających) jak i wszystkich szkół, w których są oddziały gimnazjalne

¹⁹ Liczba zasadniczych szkół zawodowych odnosi się do liczby szkół, w których są oddziały ZSZ.

²⁰ Liczba branżowych szkół I stopnia odnosi się do wszystkich szkół branżowych, w których są klasy I i II tej szkoły.

	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	słabowidzący	niesłyszący	słabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	7969	35	5014	530	6051	17843	2385	11871	19064	70 762
gimnazjum (samodzielne i oddziały gimnazjalne w różnych typach szkół)	827	7	533	51	751	3031	444	884	1633	8 161
zasadnicza szkoła zawodowa (oddziały klas III w szkole branżowej)	51	0	50	5	82	816	6	53	35	1 098
liceum ogólnokształcące	364	29	522	61	589	189	0	934	1604	4 292
technikum	237	3	464	65	725	495	0	686	1055	3 730
szkoła policealna	14	5	16	4	2	4	0	10	18	73
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	0	0	6	0	0	0	0	5	8	19
Bednarska Szkoła Realna	0	0	1	0	0	0	0	0	4	5
branżowa szkoła I stopnia (kl. I i II)	144	0	89	12	142	1821	36	97	183	2 524
razem	9 606	79	6 695	728	8 342	24 199	2 871	14 540	23 604	90 664

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi, wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

typ szkoły	Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom									razem
	niepełnosprawnym:									
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	słabowidzący	niesłyszący	słabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	2 809	18	1 400	194	1 730	4 631	687	5 015	6 759	23 243
gimnazjum (samodzielne i oddziały gimnazjalne w różnych typach szkół)	262	5	116	20	153	629	85	317	509	2 093
zasadnicza szkoła zawodowa (oddziały klas III w szkole branżowej)	4	0	4	0	0	48	0	8	3	67
liceum ogólnokształcące	118	8	72	17	71	47	0	253	327	913
technikum	20	0	17	3	31	37	0	55	49	212
szkoła policealna	5	3	5	0	0	0	0	0	2	15
branżowa szkoła I stopnia (kl. I i II)	30	0	8	2	10	197	0	16	27	290
razem	3 248	34	1 622	236	1 995	5 586	772	5 664	7 676	26 833

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w **szkolach ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi** wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

typ szkoły	Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:									razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	293	0	26	16	119	262	120	78	205	1 119
gimnazjum (samodzielne i oddziały gimnazjalne w różnych typach szkół)	24	0	5	1	16	48	45	4	11	154
zasadnicza szkoła zawodowa (oddziały klas III w szkole branżowej)	10	0	0	0	0	61	0	0	0	71
liceum ogólnokształcące	1	0	0	0	0	0	0	0	10	11
technikum	0	0	0	0	0	1	0	0	3	4
szkoła policealna	4	0	2	0	0	0	0	4	12	22
branżowa szkoła I stopnia (kl. I i II)	8	0	2	0	2	105	0	2	1	120
razem	340	0	35	17	137	477	165	88	242	1 501

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w **szkolach ogólnodostępnych bez oddziałów specjalnych i bez oddziałów integracyjnych** wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

typ szkoły	Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:									razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	4 297	16	3 487	299	4 060	12 584	1 426	6 347	11 388	43 904
gimnazjum (samodzielne i oddziały gimnazjalne w różnych typach szkół)	516	2	408	30	567	2 335	298	549	1 088	5 793
zasadnicza szkoła zawodowa (oddziały klas III w szkole branżowej)	37		46	5	82	707	6	45	32	960
liceum ogólnokształcące	245	21	450	44	518	142	0	681	1 267	3 368
technikum	209	2	439	62	693	457	0	621	969	3 452
szkoła policealna	5	2	9	4	2	4	0	6	4	36
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	0	0	6	0	0	0	0	5	8	19

Bednarska Szkoła Realna	0	0	1	0	0	0	0	0	4	5
branżowa szkoła I stopnia (kl. I i II)	106	0	79	10	130	1 519	36	79	155	2 114
razem	5 415	43	4 925	454	6 052	17 748	1 766	8 333	14 915	59 651

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w **szkolach ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi i z oddziałami integracyjnymi** wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

typ szkoły	Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:									razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	570	1	101	21	142	366	152	431	712	2 496
gimnazjum (samodzielne i oddziały gimnazjalne w różnych typach szkół)	25	0	4	0	15	22	16	14	25	121
technikum	8	1	8	0	1	0	0	10	34	62
razem	603	2	113	21	158	388	168	455	771	2 679

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w **szkolach integracyjnych** wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:									razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną, w stopniu umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	456	4	81	18	124	248	80	510	844	2 365
gimnazjum (samodzielne i oddziały gimnazjalne w różnych typach szkół)	85	2	34	6	40	88	22	94	172	543
zasadnicza szkoła zawodowa (oddziały klas III w szkole branżowej)	5	0	1	0	0	33	1	3	5	48
liceum ogólnokształcące	61	1	29	3	26	35	0	117	192	464
technikum	4	0	0	0	1	5	0	4	8	22
branżowa szkoła I stopnia (kl. I i II)	5	0	1	0	1	47	3	5	9	71
razem	616	7	146	27	192	456	106	733	1 230	3 513

Tabela: Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w **szkolach specjalnych** wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:									razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzący	niesłyszący	slabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	12 426	76	300	375	397	10 072	8 066	378	1 509	33 599
gimnazjum (samodzielne i oddziały gimnazjalne w różnych typach szkół)	1 965	13	52	65	84	1 979	2 247	54	97	6 556
zasadnicza szkoła zawodowa (oddziały klas III w szkole branżowej)	467	3	17	45	18	2 070	47	34	46	2 747
liceum ogólnokształcące	67	23	99	98	43	3	0	122	116	571
technikum	107	29	153	270	120	2	0	85	40	806
szkoła policealna	54	8	25	76	30	1	0	92	33	319
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	4 134	0	0	0	0	0	6 403	0	0	10 537
branżowa szkoła I stopnia (kl. I i II)	853	6	41	91	51	4 317	46	69	139	5 613
razem	20 073	158	687	1 020	743	18 444	16 809	834	1 980	60 748

Dla dzieci i młodzieży, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły w miejscu zamieszkania prowadzone są specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, w których ci uczniowie mogą spełniać obowiązek szkolny i obowiązek nauki oraz mają zapewnioną całodobową opiekę pedagogiczną oraz specjalne ośrodki wychowawcze, zapewniające wychowanie i opiekę ww. uczniom²¹.

Tabela: Liczba wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

rodzaj ośrodka	liczba wychowanków
specjalny ośrodek wychowawczy	1 057
specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	10 750
razem	11 807

Edukacja dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim.

Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązek szkolny lub obowiązek nauki spełniają poprzez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych²², organizowanych na podstawie orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych. Orzeczenie to wydawane jest

²¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (Dz.U. z 2017 r. poz. 1606).

²² Art. 37 ust. 3 ustawy Prawo oświatowe.

przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym w publicznych poradniach specjalistycznych²³.

Zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze organizowane są w formie indywidualnej lub zespołowej zgodnie z przepisami rozporządzenia²⁴.

W 2018 roku zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi objętych było 9 525 uczestników. Najwięcej osób uczestniczyło w ww. zajęciach zorganizowanych w następujących jednostkach systemu oświaty:

- szkołach podstawowych – 5 350 osób,
- ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych – 2 791 osób,
- gimnazjach – 521 osoby.

W specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym i specjalnym ośrodku wychowawczym nie objęto ani jednej osoby zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi.

Tabela: Liczba osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim którym zorganizowano zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze wg SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

jednostka systemu oświaty	liczba uczestników zajęć rewalidacyjno-wychowawczych
przedszkole	442
szkoła podstawowa	5 350
gimnazjum (samodzielne i oddziały gimnazjalne w różnych typach szkół)	521
zasadnicza szkoła zawodowa (oddziały klasy III w szkole branżowej)	11
liceum ogólnokształcące	20
technikum	227
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	108
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	12
specjalny ośrodek wychowawczy	0
specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	0
ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy	2 791
młodzieżowy ośrodek wychowawczy	0
młodzieżowy ośrodek socjoterapii	0
punkt przedszkolny	30
branżowa szkoła I stopnia (tylko kl. I i II)	13
razem	9 525

Edukacja osób dorosłych.

Osoby dorosłe, które posiadają orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności wydane przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, uzupełniają wykształcenie lub kontynuują naukę w ramach prowadzonego w systemie oświaty kształcenia ustawicznego.

²³ Art. 127 ust. 10 ww. ustawy.

²⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim (Dz. U. poz. 529).

Tabela: Liczba osób dorosłych niepełnosprawnych²⁵, uzupełniających wykształcenie lub kontynuujących naukę w szkołach dla dorosłych wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

jednostka systemu oświaty	liczba niepełnosprawnych słuchaczy
szkoła podstawowa	2
gimnazjum	1
liceum ogólnokształcące	88
szkoła policealna	83
razem	174

Dostosowanie warunków i form przeprowadzania egzaminów zewnętrznych (egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie).

Funkcjonujące rozwiązania umożliwiają wsparcie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi podczas egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie poprzez dostosowanie warunków i form przeprowadzania tych egzaminów. Regulacje w tym zakresie zawarte są w przepisach ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz. U. z 2018 r. poz. 1457, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą *o systemie oświaty*”.

Osoba posiadająca opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej o specyficznych trudnościach w uczeniu się może przystąpić do egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w warunkach dostosowanych do jej potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających z rodzaju tych trudności.

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego²⁶ i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie przysługuje²⁷:

- absolwentowi posiadającemu orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niedostosowanie społeczne lub zagrożenie niedostosowaniem społecznym;
- absolwentowi, który w roku szkolnym, w którym przystępuje do egzaminu maturalnego, posiadał orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania (w warunkach dostosowanych do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających z jego stanu zdrowia, na podstawie tego orzeczenia);
- absolwentowi lub słuchaczowi choremu lub niesprawnemu czasowo (w warunkach odpowiednich ze względu na jego stan zdrowia, na podstawie zaświadczenia o stanie zdrowia wydanego przez lekarza);

²⁵ W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2018 r. poz. 511, z późn. zm.).

²⁶ Na podstawie art. 44zzr ustawy *o systemie oświaty*.

²⁷ Na podstawie art. 44zzzf ustawy *o systemie oświaty*.

- absolwentowi lub słuchaczowi posiadającemu opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się, wydaną zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- absolwentowi lub słuchaczowi, który w roku szkolnym, w którym przystępuje do egzaminu maturalnego, był objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole ze względu na trudności adaptacyjne związane z wcześniejszym kształceniem za granicą, zaburzenia komunikacji językowej lub sytuację kryzysową lub traumatyczną (na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej);
- absolwentowi niebędącemu obywatelem polskim, któremu ograniczona znajomość języka polskiego utrudnia zrozumienie czytanego tekstu (z wyjątkiem egzaminu maturalnego z języka polskiego oraz języka obcego nowożytnego – na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej).

Dostosowanie form ww. egzaminów przysługuje zadającemu posiadającemu orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność i polega na przygotowaniu odrębnych arkuszy egzaminacyjnych dostosowanych do rodzaju niepełnosprawności absolwenta, z tym że nie przygotowuje się odrębnych arkuszy egzaminacyjnych dla absolwentów (egzamin maturalny) posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim.

W zależności od egzaminu, z arkuszy w formie dostosowanej do potrzeb zdających korzysta od kilkuset do kilkunastu tysięcy osób z następującymi niepełnosprawnościami:

- niewidomi i słabowidzący,
- niesłyszący i słabosłyszący,
- z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,
- z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim,
- z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym.

Na czym polega dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego polega na²⁸:

- zminimalizowaniu ograniczeń wynikających z niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym absolwenta lub słuchacza,
- zapewnieniu absolwentowi lub słuchaczowi miejsca pracy odpowiedniego do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych,
- wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych,
- odpowiednim przedłużeniu czasu przewidzianego na przeprowadzenie egzaminu maturalnego,
- ustaleniu zasad oceniania rozwiązań zadań wykorzystywanych do przeprowadzania egzaminu maturalnego, uwzględniających potrzeby edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne absolwenta lub słuchacza,

²⁸ Na podstawie art. 44zr ust. 10 ustawy o systemie oświaty.

- zapewnieniu obecności i pomocy w czasie egzaminu nauczyciela wspomagającego absolwenta w czytaniu lub pisaniu lub specjalisty odpowiednio z zakresu danego rodzaju niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym, jeżeli jest to niezbędne do uzyskania właściwego kontaktu z absolwentem lub pomocy w obsłudze sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych.

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie²⁹:

- zminimalizowaniu ograniczeń wynikających z niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym absolwenta lub słuchacza,
- zapewnieniu absolwentowi lub słuchaczowi miejsca pracy odpowiedniego do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych,
- wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych,
- odpowiednim przedłużeniu czasu przewidzianego na przeprowadzenie egzaminu maturalnego,
- zapewnieniu obecności i pomocy w czasie egzaminu nauczyciela wspomagającego absolwenta w czytaniu lub pisaniu lub specjalisty odpowiednio z zakresu danego rodzaju niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym, jeżeli jest to niezbędne do uzyskania właściwego kontaktu z absolwentem lub pomocy w obsłudze sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych.

W przypadku ucznia, słuchacza lub absolwenta posiadającego opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej (ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się), sposób lub sposoby dostosowania warunków przeprowadzania egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie do potrzeb i możliwości absolwenta, spośród możliwych sposobów dostosowania przeprowadzania egzaminu, wymienionych w ogłaszanym każdego roku w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie Centralnej Komisji Egzaminacyjnej³⁰ komunikacie w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania tych egzaminów, wskazuje rada pedagogiczna³¹.

Przystąpienie do egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego lub egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w warunkach i formie dostosowanych do potrzeb i możliwości absolwenta zapewnia przewodniczący zespołu egzaminacyjnego (dyrektor szkoły).

W ustawie z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw dla ucznia, który kształci się w zawodzie szkolnictwa branżowego, dla którego przewidziano zawód o charakterze pomocniczym, wprowadzono możliwość przystąpienia do egzaminu zawodowego w zawodzie, w którym się kształci albo w zawodzie o charakterze pomocniczym przewidzianym dla danego zawodu.

²⁹ Na podstawie art. 44zzzf ustawy o systemie oświaty

³⁰ Dostępnej pod adresem: www.cke.edu.pl.

³¹ Na podstawie art. 44zzr ust. 12 ustawy o systemie oświaty.

Sprawdzanie prac maturalnych osób z dyskalkulią

Dyskalkulia – podobnie jak dysleksja – została zaklasyfikowana do grupy specyficznych trudności w uczeniu się. W tym przypadku do oceny rozwiązań zadań maturalnych z matematyki stosuje się kryteria uwzględniające typowe błędy popełniane przez osoby z dysfunkcją. Od roku szkolnego 2015/2016 prace maturalne z matematyki na poziomie podstawowym zdających posiadających opinię o dyskalkulii, którym dostosowanie takie zostało przyznane przez radę pedagogiczną, są sprawdzane przez zespół centralny, zlokalizowany przy jednej z okręgowych komisji egzaminacyjnych. Zespół taki składa się z egzaminatorów matematyki oraz terapeutów dyskalkulii i akalkulii.

W odniesieniu do uczniów, u których zdiagnozowano dyskalkulię, do oceny rozwiązań zadań zawartych w arkuszu maturalnym z matematyki stosuje się kryteria uwzględniające występowanie u tych uczniów specyficznych trudności w uczeniu się. W opracowaniu kryteriów oceniania tych zdających uczestniczą eksperci Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i okręgowych komisji egzaminacyjnych oraz specjaliści zajmujący się diagnozą oraz terapią tego rodzaju dysfunkcji. Wspomniane kryteria oceny prac uwzględniają typowe błędy popełniane przez uczniów z omawianą dysfunkcją, np.: mylenie bądź gubienie liter i/lub cyfr, niewłaściwe stosowanie wielkich i małych liter, mylenie indeksów górnych i dolnych, problemy z zapisywaniem jednostek, uproszczonego zapisu równania i przekształcania go w pamięci, chaotycznego zapisu operacji matematycznych, błędy w zapisie działań pisemnych, błędy rachunkowe.

Środki na realizację zadań edukacyjnych przekazywane z budżetu państwa, w części oświatowej subwencji ogólnej

Środki przekazywane z budżetu państwa na kształcenie uczniów niepełnosprawnych

Podstawowym źródłem finansowania zadań samorządów z zakresu edukacji jest część oświatowa subwencji ogólnej. Podział środków pochodzących z tej subwencji następuje na podstawie algorytmu określonego w drodze rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego. Obliczanie wielkości subwencji oświatowej należnej poszczególnym jednostkom samorządu terytorialnego odbywa się za pomocą algorytmu, dzielącego całkowitą kwotę przeznaczoną w budżecie państwa na zadania oświatowe między organy pełniące te zadania, na podstawie liczby uczniów uczęszczających do różnego rodzaju szkół i placówek oświatowych oraz z zastosowaniem jednolitych w skali kraju wskaźników.

W algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2018³² uwzględnione zostały dodatkowe wagi obejmujące dzieci i młodzież niepełnosprawną:

P₄ = 1,40 dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia

³² Załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2017r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2018 (Dz. U. poz. 2395).

- specjalnego), dla uczniów z zaburzeniami zachowania, zagrożonych uzależnieniem, z chorobami przewlekłymi (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego wydanych przed dniem 1 września 2011 r.) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy oraz dla uczniów szkół podstawowych specjalnych, dotychczasowych gimnazjów specjalnych, szkół ponadpodstawowych specjalnych i szkół ponadgimnazjalnych specjalnych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, którzy nie posiadają orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego – $N_{4,i}$,
- P₅ = 2,90** dla uczniów niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego), dla uczniów z zaburzeniami psychicznymi (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego wydanych przed dniem 1 września 2011 r.) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{5,i}$,
- P₆ = 3,60** dla uczniów niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{6,i}$,
- P₇ = 9,50** dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim spełniających obowiązek szkolny lub obowiązek nauki przez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych organizowanych w szkołach i poradniach psychologiczno-pedagogicznych, dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera (na podstawie odpowiednio orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego albo o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{7,i}$,
- P₈ = 0,80** dodatkowo dla uczniów niepełnosprawnych w oddziałach integracyjnych w szkołach podstawowych, dotychczasowych gimnazjach, szkołach ponadpodstawowych i szkołach ponadgimnazjalnych (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{8,i}$,
- P₃₃ = 1,00** dla uczniów oddziałów specjalnych, szkół podstawowych specjalnych, dotychczasowych gimnazjów specjalnych, szkół ponadpodstawowych specjalnych i szkół ponadgimnazjalnych specjalnych, zorganizowanych w podmiotach leczniczych – $N_{33,i}$,
- P₃₄ = 1,84** dla wychowanków specjalnych zespołów pozalekcyjnych zajęć wychowawczych lub grup wychowawczych prowadzonych w szkołach podstawowych specjalnych, dotychczasowych gimnazjach specjalnych, szkołach ponadpodstawowych specjalnych i szkołach

	ponadgimnazjalnych specjalnych, zorganizowanych w podmiotach leczniczych – $N_{34,i}$,
$P_{35} = 0,60$	dla uczniów klas terapeutycznych w szkołach ogólnodostępnych lub integracyjnych – $N_{35,i}$,
$P_{46} = 2,840$	dla dzieci w przedszkolach specjalnych i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych specjalnych zorganizowanych w podmiotach leczniczych – $N_{46,i}$,
$P_{48} = 0,500$	dodatkowo dla wychowanków internatów i burs, posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{48,i}$,
$P_{51} = 6,500$	dla wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) oraz wychowanków młodzieżowych ośrodków socjoterapii, którzy korzystają z zakwaterowania w tych ośrodkach (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy (waga P_{51} wyklucza się z wagami P_{47} i P_{48}) – $N_{51,i}$,
$P_{52} = 5,000$	dla wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych, skierowanych, lecz niedoprowadzonych do ośrodka – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{52,i}$,
$P_{53} = 10,000$	dla wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych, którzy korzystają z zakwaterowania w tych ośrodkach – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy (waga P_{53} wyklucza się z wagami P_{47} , P_{48} i P_{52}) – $N_{53,i}$,
$P_{54} = 1,500$	dla wychowanków młodzieżowych ośrodków socjoterapii, którzy nie korzystają z zakwaterowania w tych ośrodkach (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{54,i}$,
$P_{55} = 9,500$	dla wychowanków ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz dzieci z niepełnosprawnościami sprzężonymi i z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, objętych odpowiednio wychowaniem i kształceniem specjalnym w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego (na podstawie odpowiednio orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego albo o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{55,i}$,
$P_{57} = 0,840$	dla dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach podstawowych, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych, poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych

- (na podstawie opinii, o których mowa w art. 127 ust. 10 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, oraz opinii, o których mowa w art. 315 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe) – $N_{57,i}$,
- P₅₉ = 4,000** dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, objętych zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego (na podstawie orzeczeń o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{59,i}$,
- P₆₀ = 2,900** dla dzieci niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, objętych kształceniem specjalnym w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{60,i}$,
- P₆₁ = 3,600** dla dzieci niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, objętych kształceniem specjalnym w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – $N_{61,i}$,

Kalkulacja dodatkowych kwot części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w latach 2014 – 2018 w podziale na poszczególne wagi algorytmu odnoszące się do uczniów niepełnosprawnych oraz ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi:

Kwota subwencji oświatowej (w tys. zł)									
Waga	2014	Waga	2015	Waga	2016	Waga	2017	Waga	2018
P ₂	469 719	P ₄	457 205	P ₄	450 576	P ₄	450 395	P ₄	458 567
P ₃	252 532	P ₅	277 588	P ₅	311 357	P ₅	331 300	P ₅	365 044
P ₄	677 590	P ₆	665 330	P ₆	657 943	P ₆	636 451	P ₆	632 256
P ₅	1 788 256	P ₇	1 998 057	P ₇	2 270 921	P ₇	2 516 919	P ₇	2 891 745
P ₆	87 769	P ₈	93 484	P ₈	100 990	P ₈	104 709	P ₈	111 829
P ₂₄	44 012	P ₂₆	42 077	P ₂₈	39 182	P ₂₇	39 735	P ₃₃	38 968
P ₂₅	72 026	P ₂₇	70 034	P ₂₉	63 109	P ₂₈	62 966	P ₃₄	57 395
P ₂₆	10 568	P ₂₈	11 078	P ₃₀	10 675	P ₂₉	10 829	P ₃₅	9 451
P ₃₂	224 083	P ₃₄	245 047	P ₃₇	271 544	P ₄₀	17 062	P ₄₆	17 450
P ₃₄	441	P ₃₆	402	P ₃₉	1 214	P ₄₂	937	P ₄₈	968
P ₃₇	664 601	P ₃₉	643 510	P ₄₂	607 807	P ₄₅	585 714	P ₅₁	581 642
						P ₄₆	20 386	P ₅₂	15 479
P ₃₈	277 672	P ₄₀	254 756	P ₄₃	251 201	P ₄₇	239 281	P ₅₃	220 929
P ₃₉	6 502	P ₄₁	6 083	P ₄₄	6 592	P ₄₈	6 354	P ₅₄	6 915
P ₄₀	676 602	P ₄₂	783 679	P ₄₅	880 678	P ₄₉	1 052 066	P ₅₅	1 222 744
P ₄₂	113 916	P ₄₄	131 491	P ₄₇	164 600	P ₅₁	220 040	P ₅₇	262 664
						P ₅₃	11 205	P ₅₉	10 955
						P ₅₄	150 548	P ₆₀	170 825
						P ₅₅	61 576	P ₆₁	62 497
	5 366 289		5 679 822		6 088 389		6 518 473		7 138 324

Algorytm podziału części oświatowej subwencji ogólnej przedstawia jedynie metodę podziału środków subwencyjnych pomiędzy jednostki samorządu terytorialnego, a o sposobie jej wydatkowania - zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego - decyduje organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego. Decyzja o podziale kwoty subwencji oświatowej w jednostce samorządu terytorialnego na poszczególne szkoły i placówki, w tym na organizację kształcenia specjalnego ucznia niepełnosprawnego, należy do jednostki samorządu terytorialnego. W ustawie o finansowaniu zadań oświatowych³³ został wprowadzony przepis (art. 8) nakładający na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek przeznaczenia na zadania związane ze stosowaniem specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży środków w wysokości nie niższej niż zostały na te zadania naliczone w części oświatowej subwencji ogólnej. Edukacja dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, w szczególności dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, wymaga odpowiednio wyższych nakładów finansowych, co jest uwzględniane w algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej na dany rok poprzez system wag. Uzasadnione jest więc, aby jednostki samorządu terytorialnego na te zadania przeznaczały środki w wysokości nie niższej niż naliczone w subwencji.

Dostęp do podręczników i pomocy dydaktycznych dla uczniów niepełnosprawnych.

Minister Edukacji Narodowej opracował rozwiązania prawne umożliwiające dofinansowanie z budżetu państwa podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów

³³ Dz. U. z 2017 r., poz. 2203

ćwiczeniowych i książek pomocniczych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych poprzez:

- 1) udzielanie zwiększonej dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych i szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkół podstawowych w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe³⁴;
- 2) możliwość zlecenia opracowania i wydania, w tym dystrybucji podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych lub książek pomocniczych, lub ich części przez ministra do spraw oświaty i wychowania³⁵.

Przyjęte regulacje prawne umożliwiły w roku szkolnym 2018/2019 zwiększenie kwot dotacji celowej na sfinansowanie podręczników, materiałów edukacyjnych lub materiałów ćwiczeniowych dla uczniów szkół podstawowych i wygaszanego gimnazjum z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, niesłyszących, słabosłyszących, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, niewidomych i słabowidzących, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Dzięki przyjętym regulacjom prawnym kontynuuje się prace nad opracowaniem podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych lub książek pomocniczych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego (niewidomych, słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, z autyzmem).

- 1) W zakresie edukacji wczesnoszkolnej uczniów niepełnosprawnych udostępniono opracowane na zlecenie Ministra Edukacji Narodowej:
 - kurs języka migowego dostosowany do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych niesłyszących i słabosłyszących uczęszczających do klas I-III szkół podstawowych (poziom A1 i A2),
 - adaptacje podręczników dla uczniów niewidomych w systemie Braille'a uczęszczających do klasy I i II szkoły podstawowej,
 - adaptacje podręczników dla uczniów słabowidzących w druku powiększonym uczęszczających do klasy I i II szkoły podstawowej,
 - podręczniki do kształcenia specjalnego, materiały edukacyjne w tym zawierające piktogramy (symbole PSC) i nagrania w polskim języku migowym) oraz materiały ćwiczeniowe w tym kary pracy dla uczniów mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją uczęszczających do klasy I i II szkoły podstawowej.
- 2) W zakresie edukacji wczesnoszkolnej uczniów niepełnosprawnych wydrukowano i dostarczono do klasy III szkoły podstawowej bezpłatny podręcznik dostosowany do potrzeb edukacyjnych uczniów niepełnosprawnych.
- 3) W zakresie edukacji uczniów niepełnosprawnych w klasach IV, V i VII i VIII szkoły podstawowej, do nauki j. polskiego, matematyki, przyrody, historii, biologii, chemii, fizyki, historii i WOS-u udostępniono:

³⁴ Por. art.22e pkt 2 ustawy z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty (Dz. U. z 2018 r., poz. 1457).

³⁵ Por. art. 22 c ust 1 i 4a oraz art.22e pkt 2 ww. ustawy.

- adaptacje podręczników do ww. przedmiotów dla uczniów niewidomych - w systemie Braille'a,
 - adaptacje podręczników do ww. przedmiotów dla uczniów słabowidzących w druku powiększonym,
 - materiały edukacyjne do ww. przedmiotów dla uczniów mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją materiałów edukacyjnych w formie multimedialnej z możliwością przeglądania on-line, zawierające dostosowania tekstowe i graficzne (zaadaptowane ilustracje, wykresy, schematy itp.), a także symbole PCS, oraz nagrania video w polskim języku migowym (PJM).
- 4) W zakresie edukacji uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym udostępniono materiały ćwiczeniowe w postaci kart pracy.
- 5) W zakresie edukacji uczniów niepełnosprawnych w szkołach ponadgimnazjalnych wydrukowano i dostarczano do szkół zgodnie z zapotrzebowaniem zgłaszanym przez dyrektorów szkół adaptacje (opracowane na zlecenie ministra do spraw oświaty i wychowania w latach ubiegłych) podręczników dla uczniów niewidomych w systemie Braille'a i słabowidzących w druku powiększonym.

Rządowy program pomocy uczniom „Wyprawka szkolna”

Podstawą realizacji Rządowego programu pomocy uczniom „Wyprawka szkolna” w 2018 r. była Uchwała Rady Ministrów³⁶ oraz rozporządzenie w sprawie szczególnych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych³⁷.

Celem programu było wyrównywanie szans edukacyjnych i wspieranie rozwoju edukacyjnego uczniów przez dofinansowanie zakupu podręczników, a w przypadku uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności była niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym – także zakupu materiałów edukacyjnych.

Wsparcie dotyczyło zakupu podręczników do kształcenia ogólnego, w tym podręczników do kształcenia specjalnego lub podręczników do kształcenia w zawodach, dopuszczonych do użytku szkolnego przez Ministra Edukacji Narodowej. Na realizację Programu zabezpieczono kwotę 18 mln zł.

Program „Wyprawka szkolna” skierowany był do uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego:

- 1) słabowidzących,
- 2) niesłyszących,
- 3) słabosłyszących,
- 4) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim,

³⁶ Uchwała nr 126/2018 Rady Ministrów z dnia 17 września 2018 r. w sprawie Rządowego programu pomocy uczniom w 2018 r. – „Wyprawka szkolna”.

³⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 września 2018 r. w sprawie szczególnych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych (Dz.U. 1796).

- 5) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym,
 - 6) z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
 - 7) z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera,
 - 8) z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona w pkt 1–7
- uczęszczających w roku szkolnym 2018/2019 do szkół dla dzieci i młodzieży do:
- a) klasy III dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowych szkołach I stopnia,
 - b) klasy I i II branżowej szkoły I stopnia,
 - c) liceum ogólnokształcącego, technikum lub szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy lub do
 - d) klas IV–VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, klas IV–VI ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych, klas VII–IX ogólnokształcącej szkoły baletowej, lub liceum plastycznego.

W przypadku uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi (w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym), uczęszczających w roku szkolnym 2018/2018 do szkół dla dzieci i młodzieży do:

- 1) klasy III szkoły podstawowej,
 - 2) klasy III dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowych szkołach I stopnia,
 - 3) klasy I i II branżowej szkoły I stopnia,
 - 4) liceum ogólnokształcącego, technikum lub szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy
- dofinansowanie obejmuje również zakup materiałów edukacyjnych.

Wysokość zaplanowanego w programie dofinansowania

W 2018 r. dofinansowanie zakupu podręczników dla poszczególnych grup udzielane było do kwot wskazanych w tabeli nr 16.

Dofinansowanie zakupu podręczników, a w przypadku uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym – także zakupu materiałów edukacyjnych, wynosiło zgodnie z danymi zawartymi w poniższej tabeli.

Tabela: Wykaz kwot dofinansowania zakupu podręczników w ramach Rządowego programu pomocy uczniom „Wyprawka szkolna”

dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym, uczęszczających do klasy III szkoły podstawowej, którzy nie korzystają z podręcznika do zajęć z zakresu edukacji: polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej i społecznej, zapewnionego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania	do kwoty 175 zł
dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym, uczęszczających do klasy III dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowych	do kwoty 225 zł

szkołach I stopnia, klasy I i II branżowej szkoły I stopnia, liceum ogólnokształcącego, technikum lub szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy	
dla uczniów słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona wyżej, uczęszczających do klasy III dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonych w branżowych szkołach I stopnia lub klasy I i II branżowej szkoły I stopnia	do kwoty 390 zł
dla uczniów słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona wyżej, uczęszczających do liceum ogólnokształcącego, technikum, klas IV–VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, klas IV–VI ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych, klas VII–IX ogólnokształcącej szkoły baletowej albo liceum plastycznego	do kwoty 445 zł

Wydatkowane środki

W 2018 r. na realizację Rządowego programu pomocy uczniom „Wyprawka szkolna” wydatkowano środki w wysokości 6 539 800,56 zł. Z nadesłanych do Ministerstwa Edukacji Narodowej sprawozdań wynika, że wydatki ponoszone na zakup podręczników były niższe niż kwoty przyjęte w programie.

Tabela: Zestawienie wysokości dotacji dla poszczególnych województw i ministerstw na realizację Rządowego programu pomocy uczniom „Wyprawka szkolna” w 2018 r. (do pełnych zł)

wysokość dotacji na:										
Województwa/ministerstwa	Rodzaj szkoły	słabowidzący	słabosłyszący	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	niesłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym*	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym za wyjątkiem uczniów szkół przysposabiających do pracy	szkoła "S" przysposabiająca do pracy
Dolnośląskie	O	31 444,84	26 909,78	41 574,56	34 654,19	3 245,70	19 191,13	1 543,50	293,80	101 607,64
Dolnośląskie	S	13 301,53	1 001,18	22 688,70	18 698,79	12 517,36	49 817,50	16 244,42	0,00	
Kujawsko-pomorskie	O	30 315,04	26 787,88	50 788,15	40 722,18	3 112,97	45 782,96	2 714,78	675,00	112 944,91
Kujawsko-pomorskie	S	5 630,98	5 119,29	2 691,38	206,60	5 879,83	84 708,39	18 063,07	0,00	
Lubelskie	O	9 805,79	17 246,51	23 038,21	30 385,52	2 825,50	41 917,16	1 049,75	675,00	113 223,65
Lubelskie	S	4 171,13	5 489,29	5 835,95	4 717,03	8 938,34	80 319,56	12 091,26	331,00	
Lubuskie	O	9 000,31	8 830,53	13 571,08	11 416,55	925,70	19 439,76	2 968,80	87,60	36 613,02
Lubuskie	S	0,00	445,00	445,00	2 670,00	445,00	19 397,53	4 867,58	57,90	
Łódzkie	O	12 005,73	14 344,45	48 318,19	31 817,38	3 445,10	26 596,07	2 428,38	0,00	96 406,92
Łódzkie	S	6 975,57	209,81	8 250,37	4 926,70	9 381,90	52 714,32	10 767,06	445,00	
Małopolskie	O	16 115,08	24 609,46	27 631,18	47 722,12	1 476,18	44 287,76	3 705,02	225,00	138 654,29
Małopolskie	S	5 128,49	4 360,60	8 164,15	1 591,73	6 817,53	100 782,57	12 571,85	865,79	
Mazowieckie	O	42 245,66	64 064,51	234 265,78	81 025,62	7 497,74	104 304,16	1 750,00	1 835,53	253 397,98
Mazowieckie	S	8 246,00	7 120,54	26 534,64	11 324,91	46 363,56	184 284,34	39 731,75	4 231,90	

Opolskie	O	12 294,43	11 737,26	15 813,74	10 665,58	1 224,88	28 886,02	1 019,14	0,00	42 616,20
Opolskie	S	294,69	0,00	2 672,94	0,00	0,00	9 966,06	5 613,05	0,00	
Podkarpackie	O	21 633,19	24 229,92	51 654,01	30 757,70	14 996,52	60 793,72	507,00	225,00	115 664,68
Podkarpackie	S	390,00	1 335,00	1 518,00	39 625,00	0,00	42 010,90	9 056,29	0,00	
Podlaskie	O	8 913,57	9 648,48	25 540,57	13 540,43	445,00	11 723,29	350,00	0,00	59 279,94
Podlaskie	S	812,23	1 080,00	6 942,40	4 572,10	390,00	37 457,20	8 035,00	0,00	
Pomorskie	O	23 832,74	20 628,67	42 422,38	48 726,99	2 738,70	45 851,63	348,03	225,00	125 270,32
Pomorskie	S	1 160,70	3 814,86	4 034,33	548,00	0,00	101 803,20	12 151,03	2 475,00	
Śląskie	O	41 792,10	95 188,24	160 531,75	79 902,36	6 033,89	40 944,23	4 763,88	225,00	202 244,46
Śląskie	S	18 543,16	17 226,62	14 863,64	3 918,59	6 390,68	158 763,28	29 666,58	450,00	
Świętokrzyskie	O	16 795,90	15 217,89	28 243,83	20 733,93	316,00	22 595,19	2 215,30	675,00	70 856,25
Świętokrzyskie	S	0,00	1 428,13	1 565,00	3 034,75	4 034,85	28 455,50	4 263,12	0,00	
Warmińsko-Mazurskie	O	21 577,84	15 554,10	44 614,72	24 212,37	1 288,90	40 843,70	992,44	0,00	60 104,83
Warmińsko-Mazurskie	S	780,00	656,64	3 285,11	390,00	3 161,23	80 462,92	5 723,39	0,00	
Wielkopolskie	O	24 693,27	26 336,07	24 732,41	31 282,88	2 596,17	56 405,74	2 243,52	0,00	179 111,97
Wielkopolskie	S	2 243,21	3 143,55	5 110,93	3 779,23	3 786,27	69 229,87	17 335,80	518,80	
Zachodniopomorskie	O	14 038,07	17 355,50	31 177,01	17 515,31	2 367,53	30 520,07	1 704,32	645,90	57 344,53
Zachodniopomorskie	S	0,00	4 328,90	1 370,40	1 873,45	12 142,20	30 599,33	4 141,43	0,00	
MKiDN	O	890,00	3 225,69	1 387,23	2 248,15	954,00	0,00	0,00	0,00	0,00
MRiRW	O	5 253,46	5 154,83	4 566,18	5 353,91	572,07	26 274,99	0,00	225,00	0,00
MS	O	445,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

O - ogólna, S - specjalna

*uczęszczający w roku szkolnym 2018/2019 do klas III szkoły podstawowej, w przypadku gdy nie korzystają z podręcznika do zajęć z zakresu edukacji: polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej i społecznej, zapewnionego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

W 2018 r. z programu skorzystało 24 253 uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Liczbowy wykaz uczniów niepełnosprawnych, którzy otrzymali dofinansowanie do zakupu podręczników w ramach Rządowego programu pomocy uczniom „Wyprawka szkolna” przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela: Liczba uczniów niepełnosprawnych, którzy otrzymali dofinansowanie do zakupu podręczników tylko do kształcenia ogólnego w ramach Rządowego programu pomocy uczniom „Wyprawka szkolna” w roku 2018.

Województwa/ Ministerstwa	Nazwa typu jednostek	siabowidzący	siabosłyszący	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	nieślyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, uczęszczający w roku szkolnym 2018/2019 do klas III szkoły podstawowej, w przypadku gdy nie korzystają z podręcznika do zajęć z zakresu edukacji: polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej i społecznej, zapewnionego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym za wyjątkiem uczniów szkół	szkoła "S" przysposabiająca do pracy
Województwa	Szkoła podstawowa klasa III*	0	0	0	0	0	0	1428	0	8347

	klasa III dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonej w branżowej szkole I stopnia	44	64	76	79	47	1538	0	13	
	klasa I i II branżowej szkoły I stopnia	115	154	302	147	103	4150	0	51	
	liceum ogólnokształcące*	593	547	1534	1044	151	214	0	6	
	technikum*	392	577	895	625	277	318	0	5	
	Razem	1144	1342	2807	1895	578	6220	1428	75	8347
Ministerstwa	klasa I i II branżowej szkoły I stopnia	2	2	1	0	0	14	0	0	0
	klasa III dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej prowadzonej w branżowej szkole I stopnia	0	1	0	1	0	5		0	0
	liceum ogólnokształcące*	1	4	2	2	2	0	0	0	
	technikum*	15	20	16	16	3	58	0	1	
	Razem	18	27	19	19	5	77	0	1	0

* w tym odpowiednie klasy szkół artystycznych prowadzonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz szkół prowadzonych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej mogące mieć wpływ na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnych

W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 realizowane są projekty mające na celu wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jak również wszystkie projekty i produkty powstałe w wyniku realizacji projektów ze środków europejskich powinny być dostępne dla osób z niepełnosprawnościami.

W 2018 r. realizowano projekty dofinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego, które będą miały pozytywny wpływ na sytuację osób z niepełnosprawnościami:

- 1) „Opracowanie instrumentów do prowadzenia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej”;
- 2) „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi - opracowanie modelu szkolenia i doradztwa”;
- 3) „Tworzenie e-materiałów dydaktycznych do kształcenia ogólnego”;
- 4) Tworzenie e-materiałów dydaktycznych do kształcenia ogólnego - etap II.

Projekt „Opracowanie instrumentów do prowadzenia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej” (wartość projektu: 4 680 170,18 zł, okres realizacji kwiecień 2016 r. – marzec 2019 r.) ma charakter systemowy.

Jego celem jest zidentyfikowanie, opracowanie i pilotażowe wdrożenie rozwiązań wpływających na podniesienie jakości pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz możliwości wykorzystania zindywidualizowanego podejścia do ucznia, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W ramach projektu zostaną opracowane narzędzia diagnostyczne, które będą służyły do diagnozy m.in. trudności, zaburzeń, deficytów uczniów. Zostaną również opracowane metody pracy z uczniem zmierzające do ograniczenia zidentyfikowanych deficytów. Efektem projektu będzie również opracowanie instrumentów wsparcia

psychologiczno-pedagogicznego stanowiących istotny element opracowywanego zestawu narzędzi diagnostycznych, tj. jednolitych standardów funkcjonowania poradni psychologiczno-pedagogicznych umożliwiających wdrażanie narzędzi diagnostycznych i procedur postępowania diagnostycznego i postdiagnostycznego. Standardy pracy poradni psychologiczno-pedagogicznych będą określały m.in. procedury postępowania w przypadku uczniów z różnymi trudnościami, dysfunkcjami – zarówno, jeśli chodzi o proces diagnostyczny, jak i o aspekty związane z czasem oczekiwania na badanie czy sposobem jego prowadzenia oraz postępowania postdiagnostycznego, czyli wsparcia dla ucznia po przeprowadzonej diagnozie.

Projekt „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi - opracowanie modelu szkolenia i doradztwa”(wartość projektu: 2 998 298,13 zł, okres realizacji: czerwiec 2018 r. – luty 2021 r.).

Celem projektu jest opracowanie modelu działań szkoleniowo-doradczych dla pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych umożliwiającym rozpoznawanie potrzeb dzieci i młodzieży oraz planowanie kompleksowego wsparcia zgodnie z rozpoznanymi indywidualnymi potrzebami. W ramach projektu opracowany zostanie program szkoleń dla kadr poradni psychologiczno-pedagogicznych wspierający prowadzenie rozpoznania, diagnozy i wsparcia postdiagnostycznego. Będzie on obejmował założenia dotyczące diagnozy funkcjonalnej oraz zagadnienia związane ze stosowaniem narzędzi diagnostycznych do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz będzie umożliwiał współpracę pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych ze szkołami, placówkami, rodzicami w zakresie rozpoznawania potrzeb dzieci i młodzieży, w tym planowania kompleksowego wsparcia zgodnie z rozpoznanymi potrzebami.

Projekt pozakonkursowy: „Tworzenie e-materiałów dydaktycznych do kształcenia ogólnego” (wartość projektu: 2 045 564,22 zł, okres realizacji lipiec 2016 – listopad 2018).

W ramach projektu opracowywane zostały koncepcje i założenia do stworzenia e-materiałów dydaktycznych, które są zgodne z koncepcją uniwersalnego projektowania, o której mowa w Wytycznych Ministra Rozwoju w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020.

Projekt pozakonkursowy „Tworzenie e-materiałów dydaktycznych do kształcenia ogólnego - etap II” (wartość projektu: 4 139 797,06 zł, okres realizacji czerwiec 2018 r. – październik 2020 r.).

Celem projektu jest opracowanie koncepcji modułowych e-podręczników do kształcenia ogólnego wykorzystujących powstałe dotychczas e-zasoby edukacyjne (e-podręczniki i e-materiały) oraz uzupełnienie o brakujące treści, materiały, narzędzia edukacyjne. Ponadto wypracowany zostanie standard dostępności e-materiałów dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Określi on wymogi w zakresie adaptacji e-materiałów uwzględniające ograniczenia ucznia związane z daną niepełnosprawnością w tym m.in. umożliwienie odczytu audio, wizualnego i audiowizualnego.

E-materiały zostaną stworzone w projektach wybranych do dofinansowania w ramach trzech konkursów. W 2018 roku zakończonych zostało 5 projektów konkursowych (o łącznej wartości 29 084 042,53 zł) w wyniku, których powstało ponad 3 tysiące e-materiałów m.in. do

przedmiotów: przyrodniczych, humanistycznych, matematyki i informatyki dostępnych dla osób z różnymi niepełnosprawnościami.

Kolejny konkurs na stworzenie e-materiałów został ogłoszony w 2018 r. w wyniku, którego wyłoniono 10 projektów o łącznej wartości 70 742 680,36 zł, które rozpoczęły się w styczniu 2019 roku. Założeniem projektów jest stworzenie ponad 10 tys. e-materiałów dla uczniów czteroletniego liceum i pięcioletniego technikum. Będą one dostosowane do potrzeb uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności: dla słabowidzących i niewidzących, dla słabosłyszących i niesłyszących oraz dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną (w tym m.in. poprzez umożliwienie odczytu audio, wizualnego i audiowizualnego). W konkursach uwzględniono kryterium dostępu wskazujące na konieczność tworzenia e-materiałów zgodnych z koncepcją uniwersalnego projektowania, o której mowa w *Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji*.

W 2018 r. realizowanych było również 20 projektów konkursowych mających na celu opracowanie e-zasobów (materiałów multimedialnych) do języka obcego ukierunkowanego zawodowo oraz z zakresu podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej (łączna wartość projektów: 19 619 820,93 zł). W ich efekcie stworzonych zostało 147 e-zasobów do kształcenia zawodowego.

Powstające e-materiały i e-zasoby spełniają standardy WCAG 2.0., w szczególności wymogi określone w rozporządzeniu Rady Ministrów z 12 kwietnia 2012 r. w sprawie *Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych*.

Również w projekcie „Nowa jakość egzaminów zawodowych w rzemiośle” (wartość umowy 1 830 358,44 okres realizacji maj 2016 – kwiecień 2018) powstała platforma internetowa „Egzaminy w rzemiośle”, która została opracowana w technologiach umożliwiających odbiór wiedzy osobom z niepełnosprawnościami, w oparciu o zalecenia WCAG 2.0.

W roku 2018 rozpoczęła się realizacja trzech projektów w ramach konkursu „Opracowanie i upowszechnianie narzędzi diagnostycznych wspierających pomoc psychologiczno-pedagogiczną (ppp)”. Łączna wartość projektów to 33 696 962,79 zł. Projekty zostały podzielone na trzy obszary:

- 1) obszar emocjonalno-społeczny – wartość projektu: 7 591 045,10 zł;
- 2) obszar osobowościowy – wartość projektu: 8 106 036,50 zł;
- 3) obszar poznawczy – maksymalna wartość projektu: 17 999 881,19 zł.

Celem projektów wyłonionych w konkursie jest wsparcie specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli i specjalistów w szkołach.

Działania zaplanowane w ramach konkursu mają doprowadzić do tego, aby specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych mieli możliwość m.in.

- rozpoznawania potrzeb i możliwości dzieci i młodzieży w obszarze poznawczym, osobowościowym i emocjonalno-społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania potrzeb dzieci i młodzieży, w tym także dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, także z niepełnosprawnościami, szczególnie w zakresie rozpoznawania potencjałów, możliwości i sposobu funkcjonowania w środowisku, a także trudności wynikających z deficytów,

- prowadzenia zajęć wspierających (m.in. zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, warsztatowe, aktywizujące, psychoedukacyjne, porady bez badań), terapii dzieci i młodzieży, w zależności od rozpoznanych potrzeb, w tym dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, z zachowaniami dysfunkcyjnymi, z niepełnosprawnością, niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym oraz ich rodzin (m.in. prelekcje, psychoedukacja, zajęcia warsztatowe, grupy wsparcia, instruktaże, konsultacje i inne).

Powyższe projekty stanowią przykłady realizacji zasady dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Ponadto należy podkreślić fakt, że wszystkie projekty realizowane ze środków europejskich powinny być zgodne z *Wytycznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020*. Wytyczne gwarantują zapewnienie dostępności projektów i dostępności produktów wytworzonych w projektach dofinansowanych z UE do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, tak aby mogły one w pełnym wymiarze korzystać z unijnej pomocy.

Dostępność ma kilka wymiarów m.in.

- dostępność cyfrowa (wszystkie zasoby cyfrowe muszą być zgodne ze standardem WCAG 2.0 co najmniej na poziomie AA),
- dostępność architektoniczna (spotkania otwarte, na które nie jest wymagana rejestracja oraz wszystkie działania realizowane w ramach projektów, w których na etapie rekrutacji zidentyfikowano możliwość udziału osób z niepełnosprawnościami, muszą być prowadzone w budynkach dostępnych architektonicznie),
- uniwersalne projektowanie oznacza tworzenie produktów, budynków, programów i usług w taki sposób, aby były użyteczne dla wszystkich w możliwie największym stopniu bez potrzeby dalszych dostosowań.

Z kolei mechanizm racjonalnych usprawnień pozwala projektodawcom na elastyczne reagowanie na potrzeby wszystkich uczestników. Dzięki temu mechanizmowi projektodawca może liczyć na dofinansowanie w wysokości 12 tys. zł na pokrycie kosztów związanych z dostosowaniem projektu lub produktu do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, np. na zakup komputerów z odpowiednim oprogramowaniem dostosowanym do osób z niepełnosprawnością, zapewnienie specjalistycznego transportu na miejsce realizacji projektu.

Kontynuacja prac związanych z przygotowaniem zmian systemowych dotyczących organizacji kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów niepełnosprawnych i wdrażania edukacji włączającej.

Organizowane były szkolenia dla wizytatorów ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych, powołanych w kuratoriach oświaty. Wizytatorzy spotykają się z dyrektorami przedszkoli, szkół i placówek. Z danych przekazanych przez kuratorów oświaty wynika, że w roku szkolnym 2017/2018 zorganizowano ponad 550 poświęconych tej tematyce narad, konferencji i warsztatów, w których uczestniczyło ponad 39 tys. osób, głównie dyrektorów, nauczycieli i specjalistów, a także przedstawicieli organów prowadzących.

W sierpniu 2018 r. kuratorzy oświaty zostali zobowiązani do kontynuacji prowadzonych działań w zakresie wspierania przedszkoli i szkół w organizacji kształcenia uczniów ze

specjalnymi potrzebami i zobowiązali do takich działań dyrektorów przedszkoli i szkół ogólnodostępnych. Z danych przekazanych przez kuratorów oświaty wynika, że we wrześniu 2018 r. dyrektorzy przedszkoli i szkół zorganizowali 34 101 spotkań z rodzicami uczniów niepełnosprawnych dotyczących możliwości organizacji kształcenia specjalnego ich dzieci. W spotkaniach uczestniczyło 163 644 rodziców.

W roku szkolnym 2017/2018 Ośrodek Rozwoju Edukacji zorganizował i przeprowadził 14 form doskonalenia w zakresie regulacji prawnych dotyczących kształcenia dzieci i uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi dla dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek, dyrektorów poradni psychologiczno-pedagogicznych, przedstawicieli kuratorów oświaty, nauczycieli konsultantów, doradców metodycznych oraz specjalistów ze szkół. Łącznie przeszkolono 665 osób.

Kontynuowano prace zespołu ekspertów powołanych Zarządzeniem Ministra Edukacji Narodowej Nr 39/2017 z dnia 13 października 2017 r. Prace Zespołu będą trwały do 30 września 2019 roku. Zespół w podjętych pracach przyjął model biopsychospołeczny jako podstawę rozumienia specjalnych potrzeb edukacyjnych. W modelu tym stwierdzenie choroby czy zaburzenia rozwojowego jest jednym, ale nie jedynym czynnikiem, który powinien zostać uwzględniony w ocenie funkcjonowania dziecka/ucznia, zrozumienia trudności, na jakie napotyka w szkole oraz planowaniu działań wspierających. Prace Zespołu obejmują zarówno dookreślenie procedur diagnostycznych i przesłanek, które powinny być uwzględnione przy ocenie potrzeb dzieci i uczniów w zakresie dostosowania organizacji kształcenia oraz udzielania im wsparcia w jednostkach systemu oświaty, jak i przygotowanie rozwiązań, które ułatwią młodym ludziom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wejście na rynek pracy. Istotnym elementem prac Zespołu jest doprecyzowanie zadań przedszkola i szkoły wynikających z nowego modelu diagnozy i udzielania wsparcia, jak również dookreślenie zasad współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym zarówno w systemie edukacji, jak i innych sektorach (w szczególności zdrowia, wsparcia rodziny i zabezpieczenia społecznego).

Prace nad nową koncepcją kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi - opartą na założeniach edukacji włączającej, rozumianej jako edukacja wysokiej jakości dla wszystkich uczniów, obejmują również współpracę z międzynarodowymi ekspertami. Od lipca 2018 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej realizuje we współpracy z Europejską Agencją do spraw Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej projekt pn. Wspieranie podnoszenia jakości edukacji włączającej w Polsce, który jest współfinansowany przez Komisję Europejską w ramach Programu Wsparcia Reform Strukturalnych oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach środków własnych.

Celem projektu jest wykorzystanie wiedzy eksperckiej Europejskiej Agencji oraz doświadczeń i rozwiązań innych krajów w przygotowaniu rekomendacji dotyczących, zarówno zmian legislacyjnych, jak i działań sprzyjających wdrożeniu edukacji włączającej w codziennej praktyce polskich przedszkoli i szkół.

Studenci i doktoranci niepełnosprawni.

W 2018 r. w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego prace legislacyjne skupiały się na stworzeniu przepisów reformujących system szkolnictwa wyższego i nauki, czego

rezultatem są: ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. poz. 1668, z późn. zm.) – zwana dalej „ustawą – *Prawo o szkolnictwie wyższym*” oraz ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. – *Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. poz. 1669, z późn. zm.).

Ustawa – *Prawo o szkolnictwie wyższym* weszła w życie z dniem 1 października 2018 r. Wprowadziła ona istotne zmiany w przepisach na rzecz osób z niepełnosprawnościami, m.in. w odniesieniu do *prawa do nauki wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej*.

Zawarte w niej regulacje wskazują wprost, że jednym z podstawowych zadań uczelni jest stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w rekrutacji na studia, kształceniu, a także prowadzeniu działalności naukowej. Jednocześnie w myśl art. 371 ust. 2 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym*, środki finansowe przyznawane na finansowanie zadań związanych z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, do szkół doktorskich, kształceniu na studiach i w szkołach doktorskich lub prowadzeniu działalności naukowej, przekazywane są w formie dotacji podmiotowej. Tym samym ustawa rozszerzyła katalog zadań, na które uczelnie otrzymują dotację podmiotową oraz krąg jej beneficjentów, gdyż wprowadziła obowiązek dostosowania również warunków w procesie przyjmowania na studia, jednocześnie nie precyzując, że środki mogą zostać wydatkowane jedynie na osoby z orzeczoną stopniem niepełnosprawności.

Podział środków na ww. zadania będzie dokonywany na podstawie algorytmu określonego w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2018 r. w *sprawie sposobu podziału dla uczelni środków finansowych na świadczenia dla studentów oraz na zadania związane z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, do szkół doktorskich, kształceniu na studiach i w szkołach doktorskich lub prowadzeniu działalności naukowej* (Dz. U. poz. 1850). Algorytm ten został zmodyfikowany, w stosunku do poprzedniego, w sposób zapewniający wyodrębnienie trzech podstawowych składników: studenckiego, doktoranckiego i kadrowego. Wysokość środków finansowych przekazywanych danej uczelni zależy od liczby studentów i doktorantów z niepełnosprawnościami, kształcących się w tej uczelni, oraz od rodzaju ich niepełnosprawności, a także od liczby pracowników z niepełnosprawnością. Warto przy tym zauważyć, że dotacje na rzecz osób z niepełnosprawnościami przyznawane są na jednakowych zasadach uczelniom publicznym i niepublicznym.

Informacja na temat wykorzystania dotacji podmiotowej przeznaczonej na zadania związane z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, do szkół doktorskich, kształceniu na studiach i w szkołach doktorskich lub prowadzeniu działalności naukowej została udostępniona na stronie internetowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz na stronie poświęconej Konstytucji dla Nauki (KDN).

Podkreślić należy również, że w celu zapewnienia przejrzystości wydatkowania środków pochodzących z dotacji, przepisy ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym* obligują uczelnie do utworzenia Funduszu wsparcia osób niepełnosprawnych. Ujednoliciły również kwestie dotyczące obsługi bankowej tego funduszu powierzając prowadzenie jego rachunków Bankowi Gospodarstwa Krajowego – począwszy od 2019 r. w przypadku uczelni niepublicznych oraz od 2020 r. w przypadku uczelni publicznych.

Nowym rozwiązaniem, które będzie obowiązywało zarówno uczelnie publiczne, jak i niepubliczne, będzie możliwość pozostawienia na rachunku funduszu niewykorzystanych środków w wysokości do 30% kwoty dotacji przyznanej w roku poprzednim.

Ponadto, na podstawie ustawy wydano rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2018 r. w sprawie studiów (Dz. U. poz. 1861), zgodnie z którym, oprócz zajęć prowadzonych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, również w uzasadnionych przypadkach, za zgodą rektora, egzaminy kończące określone zajęcia będą mogły odbywać się poza siedzibą uczelni lub poza jej filią z wykorzystaniem technologii informatycznych zapewniających kontrolę przebiegu egzaminu i jego rejestrację. Adresatami tej nowej regulacji są studenci, którzy mają ograniczoną możliwość uczestniczenia we wszystkich zajęciach odbywających się stacjonarnie w uczelni, w tym przede wszystkim osoby z niepełnosprawnościami.

Ważnym instrumentem finansowym, określonym w ustawie – *Prawo o szkolnictwie wyższym*, który ma na celu wspieranie osób niepełnosprawnych w procesie kształcenia, jest przyznawanie stypendiów osobom niepełnosprawnym w ramach systemu bezzwrotnej pomocy materialnej dla studentów. Stypendium to ma charakter powszechny, co oznacza, że jedynym warunkiem ubiegania się o to świadczenie jest niepełnosprawność potwierdzona orzeczeniem właściwego organu. Stypendium dla niepełnosprawnych studentów przyznawane jest niezależnie od: kryterium dochodowego, typu uczelni, formy studiów oraz poziomu kształcenia. Wysokość tego świadczenia jest ustalana w uczelni, w której osoby niepełnosprawne odbywają studia. Równocześnie z tym stypendium, osoby niepełnosprawne mogą otrzymywać także pozostałe świadczenia – związane z trudną sytuacją materialną lub dobrymi wynikami w nauce lub osiągnięciami naukowymi, artystycznymi lub sportowymi (stypendium socjalne, stypendium rektora i zapomogę). Niepełnosprawni studenci mają ponadto możliwość ubiegania się o stypendium ministra, które jest przyznawane za znaczące (wybitne) osiągnięcia uzyskane podczas studiów. Prawo do otrzymywania świadczeń pomocy materialnej, w tym stypendium dla osób niepełnosprawnych, przysługuje do roku 2023 również osobom niepełnosprawnym, które podjęły studia doktoranckie w uczelniach i jednostkach naukowych na zasadach obowiązujących przed utworzeniem szkół doktorskich, tj. przed 1 października 2019 r.

Natomiast niepełnosprawnym doktorantom podejmującym studia w szkołach doktorskich po 30 września 2019 r. przysługiwać będzie stypendium doktoranckie w wysokości zwiększonej o 30% kwoty minimalnej (obowiązującej do miesiąca przeprowadzenia oceny śródkresowej doktoranta). Określając dla poszczególnych uczelni wysokość dotacji na zadania związane z bezzwrotną pomocą materialną dla studentów, z której wypłacane są te świadczenia (w tym stypendium dla osób niepełnosprawnych), Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego uwzględni liczbę osób niepełnosprawnych odbywających studia.

Niepełnosprawni studenci i doktoranci mają także prawo do ubiegania się o wsparcie finansowe w ramach systemu zwrotnej pomocy materialnej, tj. w formie kredytów studenckich. Są one udzielane na bardzo korzystnych (preferencyjnych) warunkach, a ponadto istnieje możliwość umorzenia części udzielonej kwoty kredytu, w przypadku najlepszych absolwentów studiów.

W polskim systemie szkolnictwa wyższego i nauki przewidziane są dla studentów i doktorantów, w tym także tych będących osobami niepełnosprawnymi, również świadczenia

o charakterze niepieniężnym, tj. możliwość zakwaterowania w domu studenckim oraz korzystania z wyżywienia w stołówce studenckiej.

Program pilotażowy Rady Nadzorczej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Aktywny samorząd”.

Celem głównym programu było m.in. wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w dostępie do edukacji, poprawa szans na rywalizację o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższenie kwalifikacji.

Moduł I – został omówiony w punkcie dotyczącym prawa: „prawo do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych”.

Moduł II - pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym poprzez dofinansowanie kosztów edukacji:

- w szkole wyższej ,
- w szkole policealnej,
- w kolegium,

a także kosztów przewodu doktorskiego, otwartego poza studiami doktoranckimi.

W 2018 r. w ramach Modułu II wypłacono dofinansowanie w kwocie 51 184 485,44 zł na rzecz 13 234 osób niepełnosprawnych.

Działania Służby Więziennej.

Osoby niepełnosprawne przebywające w jednostkach penitencjarnych mają zagwarantowany taki sam dostęp do kształcenia, informacji dotyczących prowadzonych przez szkoły naborów oraz możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych, jak pozostali osadzeni w ramach obowiązujących przepisów. Ograniczeniem mogą być tylko przeciwwskazania lekarskie do podejmowania nauki w zakresie kursów zawodowych. Jak corocznie, również w 2018r., w stosunku do wszystkich osadzonych prowadzono oddziaływania mające na celu motywowanie ww. do podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych oraz podjęcia nauki w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności. Na dzień 31 grudnia 2018 r. 12 skazanych niepełnosprawnych uczyło się w Centrach Kształcenia Ustawicznego usytuowanych na terenie zakładów karnych i aresztów śledczych, natomiast w całym 2018 r. 132 skorzystało z oferty kursowej.

5. POMOCY PSYCHOLOGICZNEJ, PEGAGOGICZNEJ I INNEJ POMOCY SPECJALISTYCZNEJ UMOŻLIWIAJĄCEJ ROZWÓJ, ZDOBYCIE LUB PODNIESIENIE KWALIFIKACJI OGÓLNYCH I ZAWODOWYCH

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne.

Przepisy ustawy Prawo oświatowe³⁸ zagwarantowały wszystkim uczniom możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, świadczonej przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne, a także nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniami w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach i placówkach (pedagodzy, psychologdy, logopedzi, doradcy zawodowi i inni specjaliści).

Nauczyciele i specjaliści zatrudnieni w przedszkolu, innej formie wychowania przedszkolnego, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej, szkole i placówce zobligowani są do rozpoznania i zaspokajania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w przedszkolu, szkole i placówce, w celu wspierania potencjału rozwojowego ucznia i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym. Szczegółowe regulacje w tym zakresie zostały określone w przepisach rozporządzenia³⁹.

Dyrektor w porozumieniu z organem prowadzącym podejmuje decyzje m. in. dotyczące zatrudnienia nauczycieli i specjalistów wykonujących zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w szczególności psychologów, pedagogów, logopedów i doradców zawodowych, odpowiednio do rozpoznanych wcześniej potrzeb w tym zakresie.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, szkołach i placówkach jest udzielana w trakcie bieżącej pracy z dzieckiem czy uczniem oraz w formie klas terapeutycznych, zajęć rozwijających uzdolnienia, zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, zajęć specjalistycznych, warsztatów, porad i konsultacji, a w przypadku gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych także zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana jest także rodzicom dzieci oraz nauczycielom w formie porad, konsultacji, warsztatów i szkoleń. Dyrektor szkoły organizując pomoc psychologiczno-pedagogiczną współpracuje w tym zakresie z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, rodzicami dzieci, placówkami doskonalenia nauczycieli, innymi przedszkolami, szkołami i placówkami, a także organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.

³⁸ Art. 1 pkt. 5 ustawy Prawo oświatowe.

³⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 1591).

Tabela: Liczba dzieci i młodzieży korzystających z zajęć rewalidacyjnych (organizowanych wyłącznie dla uczniów niepełnosprawnych) oraz zajęć specjalistycznych z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach dla dzieci i młodzieży i placówkach systemu oświaty w roku szkolnym 2018/2019 wg SIO stan na 30 września 2018 r.

jednostka systemu oświaty	liczba dzieci i młodzieży korzystających z zajęć:							ogółem
	rewalidacyjnych	dydaktyczno-wyrównawczych	korekcyjno-kompensacyjnych	logopedycznych	socjoterapeutycznych	innych zajęć terapeutycznych	rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne	
przedszkole	24 007	0	70 677	343 995	0	47 409	27 874	513 962
szkoła podstawowa	99 605	411 776	255 037	236 876	24 616	68 448	50 136	1 146 494
Gimnazjum	13 681	56 039	22 424	4 321	3 956	7 254	5 544	113 219
zasadnicza szkoła zawodowa	3 219	1 581	748	325	260	586	427	7 146
liceum ogólnokształcące	3 850	15 171	2 930	549	1 488	2 334	4 427	30 749
technikum	3 359	14 055	3 666	395	330	1 369	2 526	25 700
szkoła policealna	71	22	15	9	4	66	9	196
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	9 157	541	1 934	2 947	327	2 908	1 089	18 903
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	17	660	172	323	73	74	38	1 357
sześcioletnia szkoła muzyczna I stopnia	0	29	0	0	0	0	0	29
czteroletnia szkoła muzyczna I stopnia	1	7	0	0	0	0	0	8
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	11	103	24	0	29	21	10	198
sześcioletnia szkoła muzyczna II stopnia	0	0	0	0	0	0	0	0
sześcioletnia ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	11	109	54	1	2	8	7	192
czteroletnie liceum plastyczne	27	392	22	4	11	18	3	477
dziewięcioletnia ogólnokształcąca szkoła baletowa	0	43	0	0	0	0	0	43
zespół wychowania przedszkolnego	20	0	12	206	0	17	16	271
punkt przedszkolny	2 074	0	2 847	9 528	0	3 434	2 882	20 765
pozańska szkoła chóralna	0	107	11	0	0	30	0	148
bednarska Szkoła Realna	0	9	0	0	0	0	5	14
szkoła policealna muzyczna	0	0	0	89	0	0	0	89
branżowa szkoła I stopnia	6 658	4 024	1 588	765	1 406	1 863	1 627	17 931
Razem	165 768	504 668	362 161	600 333	32 502	135 839	96 620	1 897 891

W 2018 r. na terenie Polski funkcjonowało 1 109 poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym 595 publicznych i 514 niepublicznych.

Tabela: Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.).

poradnia	rodzaj poradni		razem
	publiczna	niepubliczna	
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	570	482	1 052
poradnia specjalistyczna	25	32	57
razem	595	514	1 109

Kadra poradnictwa to specjaliści przygotowani do realizacji określonych w aktach prawnych⁴⁰ zadań związanych z działalnością diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą poradni. Są to w szczególności psycholodzy, pedagodzy, logopedzi, doradcy zawodowi, jak również rehabilitanci ruchowi (fizjoterapeuci) oraz lekarze różnych specjalności.

Tabela: Struktura zatrudnienia kadry pracowników pedagogicznych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

rodzaj obowiązku kadry pedagogicznej	liczba etatów w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych
obowiązki nauczyciela doradcy zawodowego	108,82
obowiązki nauczyciela pedagoga	3 092,43
obowiązki nauczyciela psychologa	3 776,23
obowiązki nauczyciela logopedy	1 527,31
obowiązki nauczyciela socjologa	9,28
obowiązki nauczyciela rehabilitanta	151,59
razem	8 665,66

Tabela: Liczba diagnoz przeprowadzonych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych wg. danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

rodzaj diagnozy przeprowadzonej przez poradnię	odbiorcy	razem
--	----------	-------

⁴⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2018 r. w sprawie wykazu zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz przez nauczycieli poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli: pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych (Dz. U. poz. 1601).

	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	uczniowie szkół ponadgimnazjalnych.	
psychologiczna	16 691	94 975	239 181	38 525	572	25 681	415 625
pedagogiczna	7 676	64 075	225 302	31 727	304	17 617	346 701
logopedyczna	13 455	92 775	48 738	2 775	68	1 462	159 273
lekarska	3 724	11 311	17 773	6 359	61	5 105	44 333
rehabilitanta	2 227	3 855	1 965	158	36	194	8 435
związana z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej	17	32	2 219	17 721	82	7 663	27 734
razem	43 790	267 023	535 178	97 265	1 123	57 722	1 002 101

W 2018 zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradniach specjalistycznych, wydały 102 827 orzeczeń. Szczegóły zostały wskazane w poniższej tabeli.

Tabela: Liczba orzeczeń wydanych przez zespoły orzekające z podziałem na przedszkole i typ szkoły wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

rodzaj orzeczenia	odbiorcy					razem
	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	
ORZECZENIA O POTRZEBIE LUB BRAKU POTRZEBY KSZTAŁCENIA SPECJALNEGO dla dzieci i młodzieży:						
niesłyszących i słabosłyszących	1 081	1 936	538	-	470	4 025
niewidomych i słabowidzących	664	1 477	361	-	320	2 822
z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	2 091	8 811	2 871	-	1 193	14 966
z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	1 018	2 296	1 430	-	467	5 211
z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	5 389	3 515	661	-	354	9 919
z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	6 355	6 234	1 199	-	639	14 427
z niepełnosprawnościami sprzężonymi	3 928	4 904	1 542	-	617	10 991
zagrożonych niedostosowaniem społecznym	-	4 165	1 655	12	553	6 385
niedostosowanych społecznie	-	684	892	3	831	2 410
o braku potrzeby kształcenia specjalnego	95	223	57	-	28	403
ORZECZENIA O POTRZEBIE LUB BRAKU POTRZEBY ZAJĘĆ REWALIDACYJNO-WYCHOWAWCZYCH						
o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych	372	902	299	-	602	2 175
o braku potrzeby zajęć rewalidacyjno-wychowawczych	10	4	3	-	5	22

ORZECZENIA O POTRZEBIE LUB BRAKU POTRZEBY INDYWIDUALNEGO NAUCZANIA ORAZ INDYWIDUALNEGO OBOWIĄZKOWEGO ROCZNEGO PRZYGOTOWANIA PRZEDSZKOLNEGO						
o potrzebie indywidualnego nauczania		12 140	6 331	-	7 709	26 180
o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego	603	-	-	-	-	603
o braku potrzeby indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego	20	-	-	-	-	20
o braku potrzeby indywidualnego nauczania		222	90	-	109	421
INNE ORZECZENIA						
odmowne	34	88	30	4	23	179
uchylające	348	888	279	15	114	1644
w wyniku odwołania do kuratora oświaty	-	13	5	-	6	24
razem	22 008	48 502	18 243	34	14 040	102 827

W poniższej tabeli znajdują się dane, w których wskazano liczbę opinii wydanych w 2018 r. przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, bez wyodrębnienia liczby opinii wydanych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych (takiego wyodrębnienia nie stosuje się w SIO).

Tabela: Rodzaje i liczba opinii wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne wg danych SIO z dnia 30 września 2018 r.

rodzaj opinii o potrzebie/w sprawie	odbiorcy						razem
	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	
wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka	8 238	12 150	-	-	-	-	20 388
wcześniejszego przyjęcia dziecka do szkoły podstawowej	-	945	-	-	-	-	945
odroczenia rozpoczęcia spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego	-	10 055	-	-	-	-	10 055
zwolnienia ucznia z nauki drugiego języka obcego	-	-	858	256	-	231	1 345
objęcia ucznia nauką w klasie terapeutycznej	-	-	489	195	-	169	853
dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia	-	-	58 278	6 828	-	3 096	68 202
udzielenie zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki	-	-	1 645	637	-	1 061	3 343
przyjęcia ucznia szkoły podstawowej/gimnazjum do oddziału przysposabiającego do pracy	-	-	488	1 512	-	-	2 000

pierwszeństwa w przyjęciu ucznia z problemami zdrowotnymi do szkoły ponadgimnazjalnej/ponadpodstawowej	-	-	20	857	-	-	877
zezwoleń na zatrudnienie młodocianego w celu przyuczenia do wykonywania określonej pracy lub nauki zawodu	-	-	-	764	6	609	1 379
braku przeciwwskazań do wykonywania przez dziecko pracy lub innych zajęć zarobkowych	-	-	-	-	13	273	286
objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu	1 326	24 059	-	-	-	-	25 385
objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole lub placówce	-	-	104 674	8 014	-	3 515	116 203
inne opinie o przebadanych	2 607	19 466	25 479	4 760	206	2 953	55 471
o specyficznych trudnościach w uczeniu się	-	-	38 911	4 855	-	2 862	46 628
o której mowa w art. 37 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy Prawo oświatowe	-	494	899	211	-	203	1 807
razem	12 171	67 169	231 741	28 889	225	14 972	355 167

Pomoc dzieciom i młodzieży, w tym niepełnosprawnym, a także rodzicom i nauczycielom w sposób bezpośredni, świadczona była przez poradnie poprzez prowadzenie warsztatów, zajęć terapeutycznych, ćwiczeń, wykładów, udzielanie porad itp. W okresie sprawozdawczym wiele osób korzystało z różnych form bezpośredniej pomocy w formach indywidualnych i grupowych.

Tabela: Liczba dzieci i młodzieży objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w 2018 r. wg danych SIO, stan na dzień 30 września 2018 r.

forma pomocy bezpośredniej	odbiory							razem
	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie gimnazjów	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	uczestnicy form trwających ponad 3 miesiące	uczniowie szkół ponadgimnazjalnych	
zajęcia korekcyjno-kompensacyjne	-	9 868	19 812	1 267	30	20 889	425	52 291
terapia logopedyczna	9 435	72 627	29 781	1 438	131	69 778	835	184 025
socjoterapia	-	-	6 493	1 104	41	3 119	389	11 146
zajęcia z uczniami zdolnymi	-	381	3 069	437	3	1 760	248	5 898
terapia dla zagrożonych uzależnieniami	-	-	558	419	44	204	435	1 660
zajęcia grupowe aktywizujące do wyboru kierunku kształcenia i zawodu	-	-	-	112 986	3 050	3 685	53 868	173 589
ćwiczenia rehabilitacyjne	14 512	14 713	3 184	677	9	11 787	328	45 210
inne formy pomocy indywidualnej	3 670	28 863	44 158	9 212	364	11 472	7 865	105 604
inne formy pomocy grupowej	1 887	46 457	70 116	19 667	143	16 694	25 395	180 359
porady bez badań	6 270	40 654	64 707	18 578	1 249	-	13 847	145 305
porady po badaniach przesiewowych	904	58 428	25 225	1 766	-	-	-	86 323

badania przesiewowe słuchu w ramach programu "Słyszę"	-	20 429	16 774	623	155	-	340	38 321
badania przesiewowe wzroku w ramach programu "Widzę"	-	7 378	7 880	176	-	-	91	15 525
terapia psychologiczna, w tym psychoterapia	-	15 790	20 969	7 763	445	25 505	8 012	78 484
indywidualne porady zawodowe na podstawie badań	-	-	-	15 881	97	-	7 090	23 068
indywidualne porady zawodowe bez badań	-	-	-	10 838	291	-	4 875	16 004
mediacje i negocjacje	-	-	1 142	1 062	43	126	465	2 838
badania przesiewowe mowy w ramach programu "Mówię"	-	16 033	4 737	78	1	-	222	21 071
inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	3 322	20 794	20 206	3 847	423	19 553	3 074	71 219
zajęcia grupowe prowadzone w szkołach i placówkach oświatowych	1 035	35 845	267 652	66 978	743	11 595	92 305	476 153
grupy wsparcia	38	182	459	249	36	255	189	1 408
interwencja kryzysowa	66	599	4 908	2 536	113	372	4 077	12 671
razem	41 139	389 041	611 830	277 582	7 411	196 794	224 375	1 748 172

Zadania realizowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Pilotażowy program „Absolwent”

Celem pilotażowego programu „ABSOLWENT” jest umożliwienie wejścia na rynek pracy osób niepełnosprawnych posiadających wykształcenie wyższe lub realizujących ostatni rok nauki w szkole wyższej. Cel programu jest realizowany poprzez kompleksowe i indywidualnie wsparcie beneficjentów ostatecznych programu w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych.

W dniu 21 maja 2018 roku został ogłoszony konkurs w ramach pilotażowego programu „ABSOLWENT”. Konkurs dotyczył projektów wieloletnich realizowanych od dnia 1 października 2018 r. do dnia 30 września 2020 r. Wyznaczono następujące okresy finansowania projektów wieloletnich:

- pierwszy okres – od dnia 1 października 2018 r. do dnia 30 września 2019 r.,
- drugi okres – od dnia 1 listopada 2019 r. do dnia 30 września 2020 r. (tryb pozakonkursowy).

Wnioski w ramach programu mogły być składane od dnia 21 maja 2018 r. do dnia 20 lipca 2018 r. Podmiotami uprawnionymi do składania wniosków w ramach konkursu były szkoły wyższe i organizacje pozarządowe.

Na realizację programu zaplanowano środki w wysokości 5 417 000,00 zł. Fundusz wypłacił środki w wysokości 4 611 983,85 zł (85,14 % planu).

W ramach programu w 2018 r. wsparciem zostało objętych 734 osoby niepełnosprawne.

„Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami”

Program współpracy z Zarządami Województw w celu współfinansowania projektów organizacji pozarządowych wyłonionych do dofinansowania w drodze konkursów

organizowanych przez Zarządy Województw w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

Celem strategicznym programu jest wzrost aktywności zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami osiągany poprzez zintensyfikowanie działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe, którym wsparcie uzyskane w programie umożliwi realizację projektów dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami, dofinansowanych ze środków europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO).

Organizacje pozarządowe, spełniające warunki określone w programie, mogą ubiegać się o sfinansowanie wkładu własnego ze środków PFRON wymaganego od organizacji pozarządowych w projektach skierowanych do osób z niepełnosprawnościami składanych w odpowiedzi na konkursy ogłoszone w ramach RPO.

W 2018 roku program był realizowany na terenie województwa podkarpackiego.

Na realizację programu zaplanowano środki w kwocie 888 000,00 zł. Fundusz wypłacił środki w wysokości 887 066,11 zł (tj. 99,89 % planu).

W 2018 r. wsparcie otrzymały 4 organizacje pozarządowe na realizację 7 projektów.

Działalność Ochotniczych Hufców Pracy

W 2018 r. realizowano projekty pozakonkursowe w ramach PO WER adresowane do osób w wieku 15-24 lata. Zapewnienie udziału osób niepełnosprawnych w projektach jest jednym z kryteriów dostępu. W 2018 r. w trzech projektach kontynuowanych z lat ubiegłych uczestniczyło łącznie 229 osób z niepełnosprawnościami w stopniu lekkim lub umiarkowanym (113 kobiet i 116 mężczyzn). OHP oferowały niepełnosprawnej młodzieży, w zależności od wieku, następujące formy wsparcia:

- 15-17 lat: indywidualne konsultacje psychologiczne, zajęcia z zakresu zapobiegania depresji, warsztaty wyrównawcze z przedmiotów szkolnych, kurs komputerowy,
- 18-24 lata: indywidualne i grupowe wsparcie psychologiczne, zajęcia z zakresu zapobiegania depresji, warsztaty przygotowujące do usamodzielnienia, kursy zawodowe, kursy językowe, kursy komputerowe, kursy prawa jazdy kat. B i staże zawodowe.

W następstwie szkoleń kwalifikacje uzyskało 87% osób. Średni koszt przypadający na 1 uczestnika wynosi 12,6 tys. zł i jest uzależniony od rodzaju szkoleń określonych przez doradcę zawodowego w ramach indywidualnej ścieżki wsparcia.

Działania Służby Więziennej

Osadzeni niepełnosprawni mają pełną możliwość korzystania z pomocy psychologicznej i pedagogicznej w każdej jednostce penitencjarnej. Wychowawcy pracujący w zakładach karnych i aresztach śledczych legitymują się wykształceniem wyższym mającym zastosowanie w resocjalizacji, w szczególności o kierunku resocjalizacyjnym, pedagogicznym i psychologicznym. W każdym zakładzie karnym i areszcie śledczym zatrudnieni są psychologowie. W trakcie odbywania kary pozbawienia wolności, skazani biorą udział w różnorodnych programach resocjalizacyjnych ukierunkowanych na zdiagnozowane u nich deficyty celem uzyskania szeroko rozumianej readaptacji społecznej. Osadzeni mają także możliwość i uczestniczą w programach z zakresu aktywizacji zawodowej, promocji

zatrudnienia lub doradztwa na rynku pracy, przeciwdziałania agresji i przemocy, integracji rodzin, itp. W związku z powyższym zrealizowano 19 programów readaptacji skierowanych wprost do osób z niepełnosprawnościami, natomiast 638 osób legitymujących się orzeczeniami uczestniczyło w różnych formach ww. programów resocjalizacyjnych.

Ponadto skazani z niepełnosprawnościami, jeżeli stwierdzono u nich uzależnienie, mogą skorzystać ze specjalistycznej terapii. Służba Więzienna dysponuje 32 oddziałami dla skazanych uzależnionych od alkoholu i 16 oddziałami dla skazanych uzależnionych od środków odurzających lub psychotropowych.

Działania Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

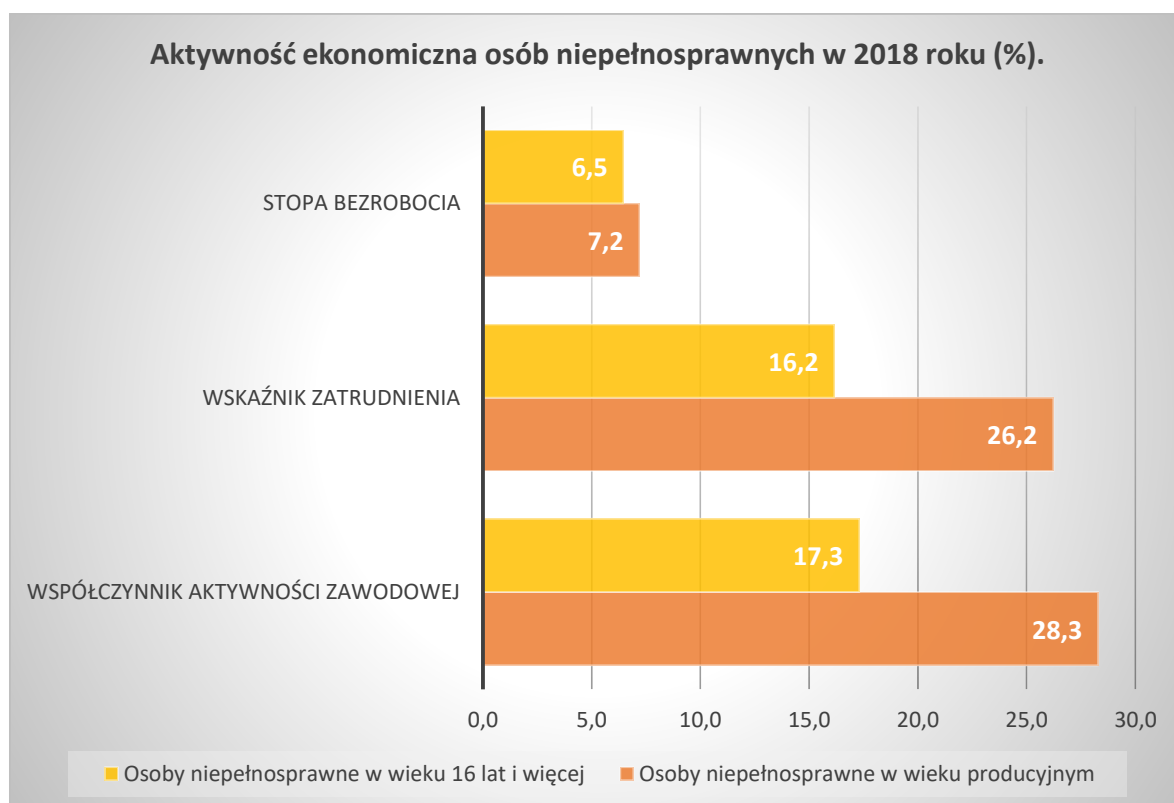
W 2018 r. Ministerstwo zaangażowane było w opracowanie zasad konkursu *Wsparcie kształcenia w zakresie projektowania uniwersalnego*, który będzie realizowany w ramach *Działania 13. Dostępność w programach kształcenia*. Ma on na celu opracowanie, we współpracy z przedstawicielami środowiska akademickiego oraz społeczno-gospodarczego, modułów zajęć w zakresie projektowania uniwersalnego na studiach pierwszego, drugiego stopnia oraz jednolitych studiach magisterskich. Powyższe moduły zostaną przygotowane do maja 2019 r., a następnie wdrożone przez uczelnie publiczne i niepubliczne w programach kształcenia na studiach pierwszego i drugiego stopnia lub jednolitych studiach magisterskich w ramach konkursu *Projektowanie uniwersalne*, który ma zostać ogłoszony w maju 2019 r. Przewiduje się, że moduły projektowania uniwersalnego zostaną wprowadzone w co najmniej 30 programach kształcenia. Budżet projektu wynosi 30 mln zł.

6. PRACY NA OTWARTYM RYNKU PRACY ZGODNIE Z KWALIFIKACJAMI, WYKSZTAŁCENIEM I MOŻLIWOŚCIAMI ORAZ KORZYSTANIA Z DORADZTWA ZAWODOWEGO I POŚREDNICTWA, A GDY NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ I STAN ZDROWIA TEGO WYMAGA – PRAWO DO PRACY W WARUNKACH DOSTOSOWANYCH DO POTRZEB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Na podstawie danych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (GUS BAEL) w 2018 r. w wieku 16 lat i więcej aktywnymi zawodowo pozostawało 526 tys. osób niepełnosprawnych. Stanowili oni 3,2% wszystkich osób aktywnych zawodowo w wieku 15 lat i więcej. Liczba osób niepełnosprawnych pracujących wyniosła 491 tys., a liczba bezrobotnych - 34 tys. osób.

Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej tym samym osiągnął wartość 16,2%, natomiast stopa bezrobocia wyniosła 6,5%. Wskaźnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej wyniósł 17,3%.

W przypadku aktywności ekonomicznej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w 2018 roku należy zaznaczyć, że wskaźnik aktywności zawodowej w tej grupie wynosił 28,3%, a wskaźnik zatrudnienia 26,2%. Stopa bezrobocia osiągnęła nienotowaną jak dotąd wartość na poziomie 7,2%.

Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

Na podstawie danych z bezrobocia rejestrowanego - na koniec 2018 r. w urzędach pracy w kraju zarejestrowanych było 968 888 bezrobotnych, w tym 61 118 osób niepełnosprawnych

(tj. 6,3% ogółu bezrobotnych). Prawo do zasiłku posiadało 10 520 osób niepełnosprawnych, co stanowiło 6,9% bezrobotnych z prawem do zasiłku.

W 2018 r. w urzędach pracy zarejestrowało się 61 118 bezrobotnych osób niepełnosprawnych w tym 50 738 to osoby włączone do ewidencji osób niepełnosprawnych w ciągu drugiego półrocza sprawozdawczego. Pracę podjęło 50 760 bezrobotnych niepełnosprawnych.

Na koniec 2018 r. poszukujących pracy niepełnosprawnych niepozostających w zatrudnieniu było 10 328 osób.

W 2018 r. do urzędów pracy w kraju wpłynęło 1 548 885 ofert pracy, w tym 48 529 ofert pracy dla osób niepełnosprawnych. Liczba ofert pracy subsydiowanej dla osób niepełnosprawnych wynosiła 3 942 i stanowiła 8,1% zgłoszonych ofert dla niepełnosprawnych.

Mimo zmian w aktywności ekonomicznej osób niepełnosprawnych, obserwowanych w 2018 r. sytuacja tych osób nadal jest trudna. Aktywna zawodowo pozostaje zaledwie co szоста osoba niepełnosprawna w wieku 16 lat i więcej (co w dużej mierze jest rezultatem nadreprezentacji starszych roczników w tej grupie) oraz co trzecia osoba niepełnosprawna w wieku produkcyjnym.

Tym większego znaczenia nabiera wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy, oferowane ustawowo przede wszystkim przez jednostki samorządu terytorialnego (*powiaty i województwa*), Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (*m.in. Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych*) oraz przez organizacje pozarządowe⁴¹.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy – wsparcie ogólne

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. 2018 r. poz. 1265), zwana dalej *ustawą o promocji zatrudnienia*, przewiduje regulacje dotyczące osób niepełnosprawnych.

Wsparcie osób niepełnosprawnych w ramach usług i instrumentów rynku pracy

Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy *o promocji zatrudnienia*, osoba niepełnosprawna może uzyskać status bezrobotnego, o ile jest zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej, i spełnia pozostałe warunki określone w tym przepisie.

Ponadto, bezrobotne osoby niepełnosprawne są zaliczane do grupy osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, wskazanej w art. 49 ustawy i mają pierwszeństwo w skierowaniu do udziału w programach specjalnych.

Zgodnie z art. 11 ustawy *o rehabilitacji*, która jest aktem podstawowym w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych, osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu ma prawo korzystać z usług lub instrumentów rynku pracy na zasadach określonych w *ustawie o promocji zatrudnienia*.

⁴¹ Zgodnie z ustawą *o rehabilitacji* oraz *ustawą o promocji zatrudnienia*.

Ponadto, osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy nawet tylko jako poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może również korzystać na zasadach takich jak bezrobotni z następujących usług lub instrumentów określonych w *ustawie o promocji zatrudnienia*: szkoleń, stażu, prac interwencyjnych, przygotowania zawodowego dorosłych, badań lekarskich lub psychologicznych, zwrotu kosztów przejazdów, studiów podyplomowych, szkoleń na podstawie trójstronnej umowy szkoleniowej, bonu szkoleniowego, stażowego i na zasiedlenie.

Bezrobocie rejestrowane osób niepełnosprawnych w 2018 r.⁴² – okres pozostawania bez pracy, wiek, staż i wykształcenie

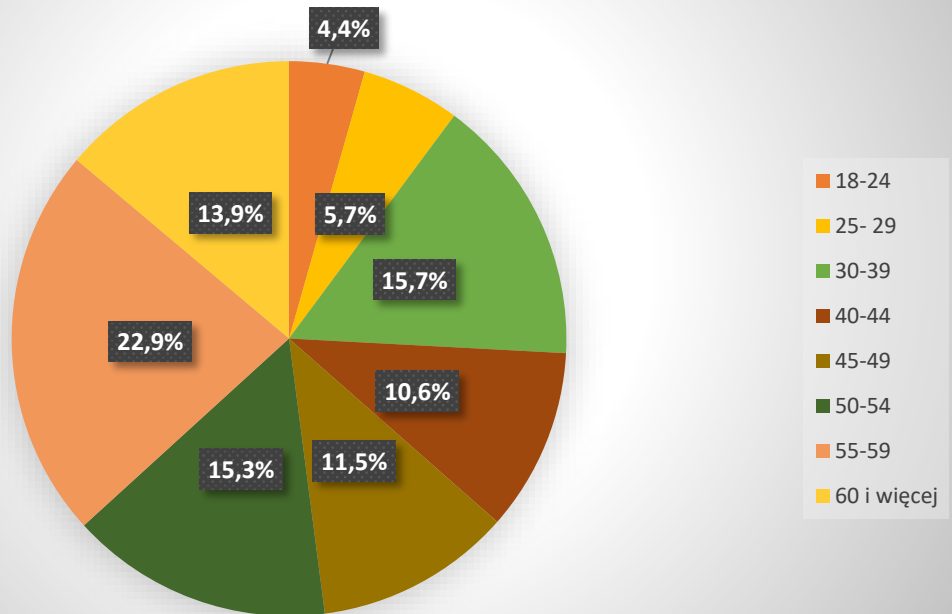
Analizując dane obrazujące liczbę osób niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy (PUP i WUP) należy stwierdzić, że w końcu 2018 r. największą grupę stanowiły osoby w wieku 55–59 lata (22,9%). Zaraz za tą grupą były osoby w wieku 30–39 lat, które stanowiły 15,7% wszystkich niepełnosprawnych bezrobotnych. Najmniejszą zaś grupę stanowiły osoby 18-24 lata (4,4%).

Wśród osób niepełnosprawnych bezrobotnych najwięcej jest osób legitymujących się najniższymi stopniami wykształcenia, tj. zasadniczym zawodowym (34,1%), gimnazjalnym i niższym (30,9%). 19,7% osób niepełnosprawnych bezrobotnych zakończyło kształcenie na poziomie policealnym i średnim. Na zbliżonych poziomach znalazły się odsetki absolwentów szkół średnich ogólnokształcących (8,0%) oraz szkół wyższych (7,3%).

Analizując strukturę osób bezrobotnych niepełnosprawnych z uwzględnieniem kryterium stażu pracy, to w 2018 r. najliczniejszą grupą były osoby ze średnim i długim stażem pracy, tj. 10–20 lat (21,1%) oraz 20–30 lat (16,3%), a także ze stażem pracy od roku do 5 lat (17,9%). Najmniej liczne grupy niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy, to osoby z największym stażem pracy (30 lat i więcej) – 5,6%. Pozostałe grupy to osoby ze stażem pracy do roku (14,7%) oraz te bez stażu pracy (9,0%).

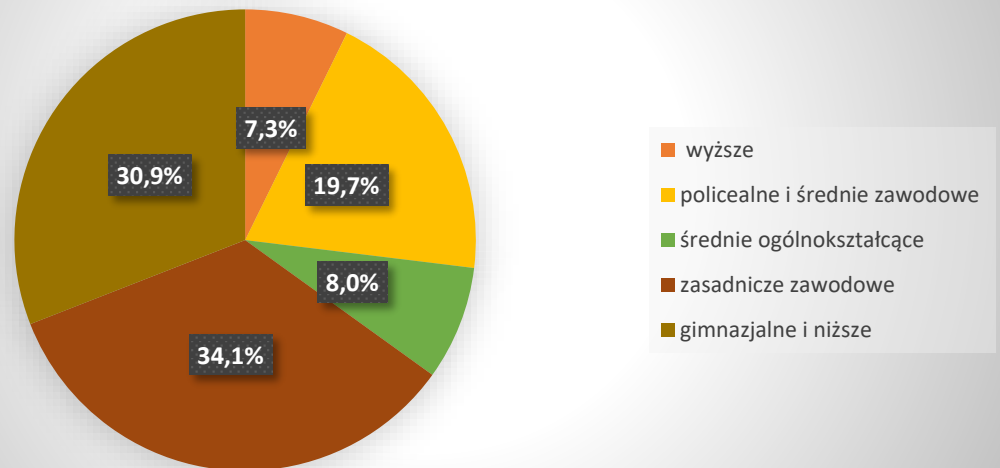
⁴² Podstawowe ogólne dane statystyczne dotyczące bezrobocia rejestrowanego osób niepełnosprawnych zostały zamieszczone w części I „Informacji...”.

Osoby niepełnosprawne zarejestrowane jako bezrobotne na koniec grudnia 2018 r. według wieku

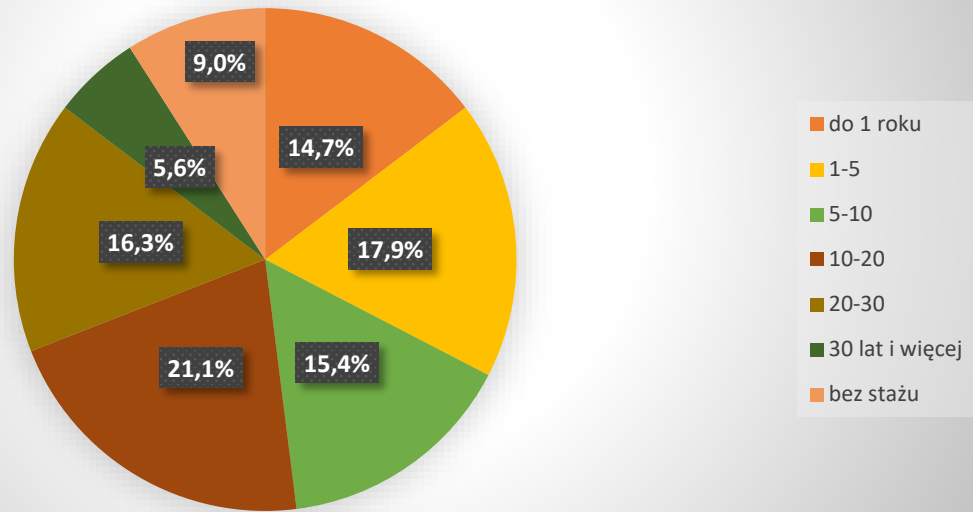
Źródło: Sprawozdanie MPiPS-07, dane wg stanu na koniec II półrocza 2018 r.

Osoby niepełnosprawne zarejestrowane jako bezrobotne na koniec grudnia 2018 r. według wykształcenia

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-07, dane wg stanu na koniec II półrocza 2018 r.

Osoby niepełnosprawne zarejestrowane jako bezrobotne na koniec grudnia 2018 r. według stażu pracy

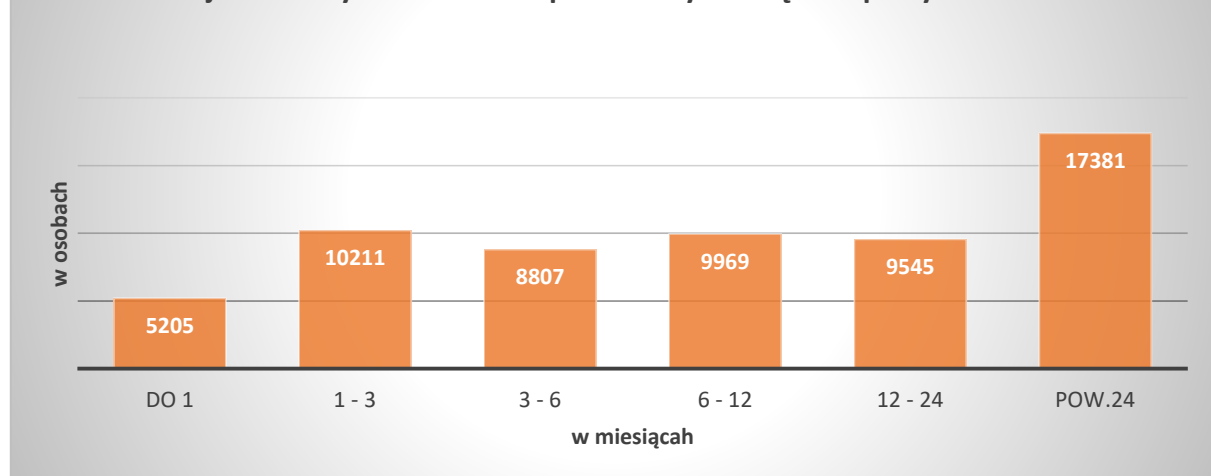

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-07, dane wg stanu na koniec II półrocza 2018 r.

Bezrobocie rejestrowane osób niepełnosprawnych w 2018 r.⁴³ – okres pozostawania bez pracy

Największą grupę wśród osób bezrobotnych niepełnosprawnych zarejestrowanych w urzędach pracy (PUP i WUP) w 2018 r. stanowiły osoby pozostające bez pracy 2 lata i dłużej (28,4%). Od roku do dwóch lat bez pracy pozostawało 15,8% niepełnosprawnych. Między 6 miesiącami a rokiem czasu pracy poszukiwało 16,3 % niepełnosprawnych. Pozostała grupa (43,1%) pozostawała w rejestrach urzędów pracy jako bezrobotni przez okres do 6 miesięcy.

Okres pozostawania bez pracy bezrobotnych osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w 2018 r. w powiatowych urzędach pracy

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-07, dane wg stanu na koniec II półrocza 2018 r.

⁴³ Podstawowe ogólne dane statystyczne dotyczące bezrobocia rejestrowanego osób niepełnosprawnych zostały zamieszczone w części I „Informacji...”.

Oferty pracy dla zarejestrowanych osób niepełnosprawnych

W 2018 r. zgłoszono do powiatowych urzędów pracy 22 111 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej skierowanych dla osób niepełnosprawnych, w tym:

- 1 508 ofert dotyczyło pracy subsydiowanej,
- 1 048 ofert pracy z sektora publicznego,
- 5 701 ofert pracy sezonowej.

Poradnictwo zawodowe zarejestrowanych osób niepełnosprawnych

W 2018 r. w ramach usług poradnictwa zawodowego (z wyjątkiem młodzieży uczącej się do ukończenia 18 lat):

- 11 761 osób niepełnosprawnych skorzystało z porady indywidualnej (4,8% ogółu osób, które skorzystały z tej formy wsparcia);
- 2 879 osób niepełnosprawnych skorzystało z porad grupowych (4,7% ogółu osób, które skorzystały z tej formy wsparcia);
- 367 osoby niepełnosprawne skorzystały z badań testowych (2,5% ogółu osób, które skorzystały z tej formy wsparcia);
- 82 osoby niepełnosprawne rozpoczęły szkolenie z zakresu umiejętności poszukiwania pracy (7,1% ogółu osób, które skorzystały z tej formy wsparcia).

Szkolenia zarejestrowanych osób niepełnosprawnych

W 2018 r. rozpoczęło szkolenie 1 508 osób niepełnosprawnych, w tym:

- 1 267 zarejestrowanych jako bezrobotni (3,3% wszystkich bezrobotnych) oraz
- 241 zarejestrowanych jako poszukujący pracy (73,2% wszystkich poszukujących pracy).

Szkolenie ukończyło 1 473 osoby niepełnosprawne, w tym:

- 1 235 zarejestrowanych jako bezrobotni (3,2% wszystkich bezrobotnych) oraz
- 238 zarejestrowanych jako poszukujący pracy (71,7% wszystkich poszukujących pracy).

W 2018 r. 772 osoby niepełnosprawne podjęły pracę w trakcie szkolenia lub do 3 miesięcy po jego ukończeniu, w tym:

- 731 zarejestrowanych jako bezrobotni (2,6% wszystkich bezrobotnych) oraz
- 41 zarejestrowanych jako poszukujący pracy (71,9% wszystkich poszukujących pracy).

Staże zarejestrowanych osób niepełnosprawnych

W 2018 r. o skierowanie na staż ubiegało się 1 310 osób niepełnosprawnych (4,0% wszystkich osób ubiegających się o skierowanie na staż), w tym:

- 1 113 zarejestrowanych jako bezrobotni oraz
- 197 zarejestrowanych jako poszukujący pracy.

Staż rozpoczęło 5 311 osób niepełnosprawnych (4,6% wszystkich osób, które rozpoczęły staż), w tym:

- 4 470 zarejestrowanych jako bezrobotni oraz

- 841 zarejestrowanych jako poszukujący pracy.

Staż ukończyło 5 407 osób niepełnosprawnych (4,2% wszystkich osób, które ukończyły staż), w tym:

- 4 635 zarejestrowanych jako bezrobotni oraz
- 772 zarejestrowanych jako poszukujący pracy.

W 2018 r. 3 881 osób niepełnosprawnych podjęło pracę w trakcie stażu lub do 3 miesięcy po jego ukończeniu (3,6% ogółem osób, które podjęły pracę w trakcie stażu lub do 3 miesięcy po jego ukończeniu), w tym:

- 3 716 zarejestrowanych jako bezrobotni oraz
- 165 zarejestrowane jako poszukujący pracy.

Indywidualny Plan Działania zarejestrowanych osób niepełnosprawnych.

W drugim półroczu sprawozdawczym 2018 r. przygotowano Indywidualny Plan Działania dla:

- 35 665 bezrobotnych osób niepełnosprawnych,
- 846 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy.

Realizację Indywidualnego Planu Działania przerwało:

- 23 675 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, w tym 10 156 w związku z podjęciem pracy,
- 604 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy, w tym 69 w związku z podjęciem pracy.

Realizację Indywidualnego Planu Działania IPD zakończyło 13 289 bezrobotnych osób niepełnosprawnych i 119 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy.

Natomiast w końcu drugiego półrocza 2018 r. IPD nadal realizowało 60 416 niepełnosprawnych bezrobotnych (w tym 28 542 kobiet) oraz 2 946 niepełnosprawnych poszukujących pracy (w tym 1 305 kobiet).

Ustawowa ochrona osób niepełnosprawnych przed dyskryminacją na rynku pracy

Zasada równego traktowania jest jednym z fundamentów realizacji działań w ramach polityki rynku pracy w Polsce. *Ustawa o promocji zatrudnienia* zawiera przepisy odnoszące się do zasad i sposobu świadczenia usług rynku pracy oraz dostępu i korzystania z instrumentów rynku pracy z poszanowaniem wszelkich praw osób korzystających z nich, w tym ze szczególnym uwzględnieniem zakazu dyskryminacji m.in. z uwagi na niepełnosprawność.

Zasada ta opiera się na postanowieniach art. 2a i 2b *ustawy o promocji zatrudnienia*:

- art. 2a. Przepisy ustawy chronią przestrzeganie zasady równego traktowania w dostępie i korzystaniu z usług rynku pracy oraz instrumentów rynku pracy bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną;
- art. 2b. Do postępowań o naruszenie zasady równego traktowania stosuje się przepisy ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. *o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1219).

Dodatkowo, szereg przepisów szczegółowych *ustawy o promocji zatrudnienia* nakazuje równość lub zakazuje dyskryminacji ze względu na ww. okoliczności. Dotyczy to takich kwestii, jak:

- ustalania kryteriów wydawania zezwoleń na pracę cudzoziemców,
- zasad działalności agencji zatrudnienia,
- prowadzenia pośrednictwa pracy, w tym pośrednictwa pracy w ramach sieci EURES,
- przyjmowania ofert pracy zgłaszanych przez pracodawców,
- poradnictwa zawodowego,
- kierowania i korzystania ze szkoleń.

Ponadto, *ustawa o promocji zatrudnienia* zawiera także przepisy karne dotyczące postępowania w przypadku naruszenia zakazów dyskryminacji – art. 121 ust. 3 i art. 123. W myśl tych przepisów kto, prowadząc działalność gospodarczą w zakresie świadczenia usług pośrednictwa pracy, doradztwa personalnego, poradnictwa zawodowego, pracy tymczasowej, nie przestrzega zasady zakazu dyskryminacji, w tym ze względu na niepełnosprawność, albo też m.in. z tego względu odmówi zatrudnienia kandydata na wolnym miejscu zatrudnienia lub miejscu przygotowania zawodowego, podlega karze grzywny nie niższej niż 3 000 zł.

Działania Ministerstw i Urzędów na rzecz zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych

- 1) Ministerstwo Finansów – w 2018 r. kontynuowany był projekt realizowany przez Polski Związek Głuchych działający w partnerstwie z Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego oraz Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną w ramach rozstrzygniętego konkursu w II Osi priorytetowej Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji PO WER - II Osi priorytetowej Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji PO WER - Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych (Priorytet Inwestycyjny 9i Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie). Celem głównym projektu jest "zwiększenie zdolności instytucji monitorowanej do wdrażania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych poprzez analizę działań instytucji, sformułowanie rekomendacji dotyczących działań instytucji oraz weryfikację ich wykorzystania".
- 2) Centralny Instytut Ochrony Pracy – realizacja projektów:
 - „Opracowanie bazy danych referencyjnych możliwości fizycznych i funkcjonalnych dla potrzeb profilowania zawodowego osób starszych i niepełnosprawnych”
 - “Opracowanie systemu diagnozy psychologicznej oraz programu wsparcia adaptacyjnego do celów reintegracji zawodowej”
 - „Opracowanie narzędzia do oceny e-kompetencji osób z niepełnosprawnością narządu wzroku niezbędnych do podjęcia pracy”
 - „Wspomaganie wykonywania wybranych prac fizycznych, w tym przez osoby starsze i z niepełnosprawnościami, z wykorzystaniem dwuramiennego robota mobilnego, technik rzeczywistości wirtualnej i metody tele-obecności”
 - “Wielofunkcyjne materiały włókiennicze poprawiające warunki pracy osób niepełnosprawnych”

- “Model oceny zdolności do pracy dla potrzeb aktywizacji zawodowej młodych osób z niepełnosprawnością ruchową”
 - “Opracowanie modelu oceny zdolności do pracy osób niepełnosprawnych w oparciu o ICF”
 - „Wypracowanie i upowszechnianie, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy”.
- 3) Główny Urząd Statystyczny – W 2018 r. kontynuowano wewnętrzny *Projekt działań w celu zwiększenia zatrudnienia w GUS osób niepełnosprawnych*. W ramach projektu w 2018 roku zrealizowano następujące zadania:
- zaktualizowano treść ulotki trójdzielnej/folderu informacyjnego „Prawa i przywileje osób z niepełnosprawnością w GUS”,
 - zorganizowano spotkanie "Statystyka bez barier", skierowane do wszystkich osób zainteresowanych tematyką statystyki publicznej. Wydarzenie odbyło się pierwszy raz w GUS w ramach 6. edycji Warszawskiego Tygodnia Kultury Bez Barier. Podczas spotkania zapewniliśmy tłumaczenie symultaniczne prezentowanych treści na język migowy oraz wsparcie dla osób z niepełnosprawnością ruchu.
- 4) Komenda Główna Policji oraz komendy wojewódzkie Policji w: Bydgoszczy, Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim, Katowicach oraz Krakowie uczestniczyły w monitoringu w ramach projektu „Administracja centralna na rzecz Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami. Monitoring wdrażania” w obszarze wieloaspektowej dostępności dla osób niepełnosprawnych.
- 5) Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej – kontynuacja udziału w projekcie „Administracja centralna na rzecz Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Monitoring wdrażania”;
- 6) Urząd Komunikacji Elektronicznej:
- publikowanie wszystkich ogłoszeń o pracę na portalu sprawniwpracy.pl (portal rekrutacyjny, skierowany do osób z niepełnosprawnością);
- 7) udział w szkoleniach związanych z obsługą osób z niepełnosprawnością, dostępnością cyfrową oraz dostępnością zamówień publicznych.
- 8) Urząd Transportu Kolejowego – kontynuacja udziału w projekcie „Administracja centralna na rzecz Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Monitoring wdrażania” - przygotowanie raportu z audytu monitoringu wdrażania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.
- 9) Służba Więzienna - zatrudnienie osób pozbawionych wolności w jednostkach podstawowych organizowane jest w sposób umożliwiający zatrudnianie również osób z orzeczoną niepełnosprawnością. Skazani niepełnosprawni angażowani są również do prac nieodpłatnych na rzecz jednostek celem kształtowania bądź umacniania nawyku pracy i nabywania kompetencji zawodowych. W 2018 r. skierowano do zatrudnienia odpłatnego 142, a nieodpłatnego 254 osadzonych posiadających orzeczoną niepełnosprawność.

Należy również podkreślić, że wszystkie Ministerstwa i znaczna część Urzędów w ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy zamieszcza informacje zachęcające osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy.

Zwolnienia ze składek na Fundusz Pracy oraz monitoring zwolnień pracowników niepełnosprawnych

Zgodnie z art. 105 *ustawy o promocji zatrudnienia* przedsiębiorcy Polskiego Związku Głuchych i Polskiego Związku Niewidomych oraz Związku Ociemniałych Żołnierzy Rzeczypospolitej Polskiej, Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi, Zakład Opieki dla Niewidomych w Laskach oraz zakłady aktywności zawodowej nie opłacają składek na Fundusz Pracy za zatrudnionych pracowników o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

W przypadku zwolnień monitorowanych pracodawca obowiązany jest uzgodnić z powiatowym urzędem pracy zakres i formy pomocy dla swoich pracowników, z uwzględnieniem pracowników będących osobami niepełnosprawnymi, co umożliwia pozyskiwanie danych statystycznych dotyczących zwolnień osób niepełnosprawnych z przyczyn dotyczących zakładu pracy i monitorowanie sytuacji tych osób.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy – szczególne wsparcie

Szczególne wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy zostało zawarte w *ustawie o rehabilitacji*, w której m.in. określono zadania i działania jednostek samorządu terytorialnego (województw i powiatów) w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w tym powiatowych urzędów pracy, a także określono zadania i działania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Działania samorządów powiatowych i samorządów województw w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych⁴⁴

Samorządy powiatowe i samorządy województw realizowały w 2018 r. zadania w zakresie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych wynikające z *ustawy o rehabilitacji*.

Samorządy powiatowe

Na realizację zadań ustawowych przez samorządy powiatowe zaplanowano w Planie finansowym PFRON na 2018 r. środki w wysokości 764 276 000 zł, a na koszty obsługi w wysokości 19 933 000 zł.

Na podstawie wniosków starostów Fundusz przekazał na realizację zadań kwotę 796 456 571 zł. Środki te zostały wykorzystane w kwocie łącznej 795 393 241 zł, (99,76% środków określonych według algorytmu), a na koszty obsługi wykorzystano 19 816 554 zł. Na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej wykorzystano kwotę 55 311 292 zł (6,33%), a na zadania dotyczące rehabilitacji społecznej kwotę 745 081 949 zł (93,67%).

⁴⁴ Podział środków przypadających samorządom wojewódzkim i powiatowym został dokonany na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 538).

Zwrot pracodawcom kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej⁴⁵

Samorządy 194 powiatów wykorzystały 26 253 634 zł na wyposażenie łącznie 689 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, z tego kwotę 2 738 148 zł tytułem zwrotu kosztów wyposażenia 65 stanowisk otrzymali pracodawcy sektora finansów publicznych, natomiast pracodawcy nie należący do sektora finansów publicznych uzyskali dofinansowanie w kwocie 23 515 486 zł na utworzenie 624 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych.

Ogółem utworzono 689 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, w tym 81 – w zakładach pracy chronionej.

Na wyposażonych stanowiskach pracy zatrudniono 690 osób niepełnosprawnych.

Zwrot kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy⁴⁶

Starostowie 27 powiatów wypłacili pracodawcom dofinansowanie z tytułu zwrotu kosztów zatrudnienia 180 pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w wysokości 490 406 zł.

Spośród 180 pracowników pomagających osobom niepełnosprawnym w pracy 4 pracowników zatrudnionych było w jednostkach sektora finansów publicznych oraz 176 w jednostkach spoza sektora finansów publicznych (26 - w zakładach pracy chronionej).

W wyniku wypłaconych dofinansowań udzielono pomocy 275 osobom niepełnosprawnym, z czego 10 pracowników zatrudnionych było w jednostkach sektora finansów publicznych a 265 pracowników w jednostkach spoza tego sektora (108 – w zakładach pracy chronionej).

Zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu⁴⁷

O dofinansowanie ubiegało się 1 171 osób niepełnosprawnych. W ramach podpisanych umów przez 229 powiatów oraz zobowiązań z tytułu umów zawartych w roku poprzednim urzędy pracy wykorzystały kwotę 5 820 687 zł z przeznaczeniem dla 1 115 osób niepełnosprawnych, w tym kwotę 2 052 652 zł dla 416 mieszkańców wsi. Średnia kwota dofinansowania wynosiła 5 220 zł.

Finansowanie szkoleń organizowanych przez powiatowy urząd pracy dla osób niepełnosprawnych bezrobotnych, poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu⁴⁸

149 osób niepełnosprawnych z 60 samorządów powiatowych skierowano na szkolenia organizowane przez powiatowy urząd pracy.

⁴⁵ Art. 26e ustawy o rehabilitacji.

⁴⁶ Art. 26d ustawy o rehabilitacji.

⁴⁷ Art. 11 ustawy o rehabilitacji.

⁴⁸ Art. 40 ustawy o rehabilitacji.

Samorządy wypłaciły kwotę 392 737 zł. za ukończone szkolenie dla 150 osób, w tym dla 25 mieszkańców wsi.

Spśród 150 przeszkolonych osób niepełnosprawnych zatrudnienie uzyskało 14 osób, co stanowi 9,3% osób przeszkolonych (w tym 2 mieszkańców wsi).

Refundacja kosztów szkoleń organizowanych przez pracodawców⁴⁹

Starostowie 4 powiatów dokonali zwrotu kosztów za ukończone szkolenia dla 9 osób w wysokości 22 374 zł.

Średni koszt szkolenia wyniósł 2 486 zł.

Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej⁵⁰

Starostowie 196 powiatów podpisali umowy z 502 osobami niepełnosprawnymi na kwotę 17 412 006 zł. wydatki zrealizowano w kwocie 17 180 800 zł w ramach 500 umów. Średnie dofinansowanie wyniosło 34 362 zł.

Dofinansowanie do 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego przez osobę niepełnosprawną prowadzącą działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne na kontynuowanie tej działalności⁵¹

W ramach zawartych przez starostów umów wypłatę dofinansowania zrealizowano na rzecz 24 osób niepełnosprawnych na łączną kwotę 112 804 zł.

Samorządy województw

Na zadania samorządów wojewódzkich zaplanowano w Planie finansowym PFRON na 2017 r. kwotę 143 000 000 zł.

Samorządy wykorzystały środki w łącznej kwocie 140 952 715 zł (98,57%) środków wyliczonych według algorytmu, z czego na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej wykorzystano kwotę 92 338 545 zł (65,51%), a na zadania dotyczące rehabilitacji społecznej kwotę 48 614 170 zł (34,49%), a na koszty obsługi wykorzystano 3 521 602 zł

Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej⁵²

W 2018 r. utworzono 8 nowych zakładów aktywności zawodowej.

W ubiegłym roku funkcjonowało 115 zakładów aktywności zawodowej, w których zatrudnionych było 4 963 osób niepełnosprawnych, w tym 1 729 mieszkańców wsi.

Na dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej samorządy wojewódzkie wykorzystały środki w wysokości 88 360 192 zł.

⁴⁹ Art. 41 ustawy o rehabilitacji.

⁵⁰ Art. 12a ustawy o rehabilitacji.

⁵¹ Art. 13 ustawy o rehabilitacji.

⁵² Art. 35 ust. 1 pkt 6 ustawy o rehabilitacji.

Z ogólnej liczby 583 osób niepełnosprawnych, które w 2018 r. opuściły zakłady aktywności zawodowej 173 osoby podjęły zatrudnienie, co stanowi ok 30%, w tym 22 w ramach pracy chronionej.

Wsparcie osób na rynku pracy i utrzymanie w zatrudnieniu przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób niepełnosprawnych

Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych⁵³

Największą grupę osób niepełnosprawnych wykonujących działalność gospodarczą ubiegających się o refundację składek stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (62% wszystkich wypłat), zaś najniższą osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności (17% wszystkich wypłat).

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych refunduje osobie niepełnosprawnej wykonującej działalność gospodarczą obowiązkowe składki emerytalne i rentowe opłacone w całości terminowo lub z uchybieniem terminu nie przekraczającym 14 dni. Wysokość refundacji uzależniona jest od stopnia niepełnosprawności i wynosi:

- 100% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności;
- 60% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
- 30% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych refunduje niepełnosprawnemu rolnikowi lub rolnikowi zobowiązanemu do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika, składki na ubezpieczenia społeczne rolników – wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe, pod warunkiem opłacenia tych składek w całości terminowo lub z uchybieniem terminu nie przekraczającym 14 dni.

W 2018 r. w ramach zadania wypłacono środki w wysokości 100 102 307,15 zł, z tego:

- 96 135 372,39 zł na refundację składek na ubezpieczenia społeczne osobom niepełnosprawnym wykonującym działalność gospodarczą,
- 3 966 934,76 zł na refundację składek na ubezpieczenia społeczne niepełnosprawnym rolnikom lub rolnikom zobowiązanym do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika.

Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych⁵⁴

⁵³ Art. 25a ustawy o rehabilitacji.

⁵⁴ Art. 26a ustawy o rehabilitacji. Informacja na podstawie „Sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2018 roku”.

Pracodawca zatrudniający niepełnosprawnych pracowników na umowę o pracę, po spełnieniu wszystkich warunków wynikających z ustawy *o rehabilitacji* może ubiegać się o dofinansowanie do kosztów płacy tych pracowników.

Wysokość kwot dofinansowania, która wyliczana jest na podstawie art. 26a ust. 1 i 1b ustawy *o rehabilitacji*, jest następująca:

- 1800 zł – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,
- 1125 zł – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
- 450 zł – w przypadku osób zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

W przypadku osób niepełnosprawnych, w odniesieniu do których orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych, kwoty dofinansowania zwiększa się o 600 zł.

Na miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia zatrudnionych osób niepełnosprawnych zaplanowano w 2018 r. środki w kwocie 3 320 000 000 zł z czego wydatkowano kwotę 3 316 594 251,47 zł, w tym:

- 1 706 468 128,59 zł przekazano zakładom innym niż zakłady pracy chronionej (tzw. rynek otwarty),
- 1 609 809 058, 39 zł przekazano zakładom pracy chronionej (tzw. rynek chroniony),
- 317 064,49 zł przekazano zakładom mieszanym.

Zwrot kosztów budowy i rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych i administracyjnych⁵⁵

Zwrot kosztów dotyczył wyłącznie dodatkowych kosztów pracodawcy wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych i mógł być przyznany pracodawcy prowadzącemu zakład pracy chronionej, u którego wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi co najmniej 50%.

Na realizację zadania w 2018 r. wydatkowano 5 819 792,13 zł obejmując wsparciem 21 661 pracowników niepełnosprawnych.

Dofinansowanie oprocentowania kredytów bankowych⁵⁶

W 2018 r. zawarto 56 umów o dofinansowanie oprocentowania kredytów bankowych, z zakładami pracy chronionej, w ramach których zakłady pracy chronionej otrzymały dofinansowanie w wysokości do 50% do oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych. Na tę formę wsparcia zakładów pracy chronionej wydatkowano 1 262 968,21 zł.

Aktywizacja zawodowa absolwentów niepełnosprawnych

⁵⁵ Art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy *o rehabilitacji*.

⁵⁶ Art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy *o rehabilitacji*.

Pilotażowy program „ABSOLWENT”

Celem pilotażowego programu „ABSOLWENT” jest umożliwienie wejścia na rynek pracy osób niepełnosprawnych posiadających wykształcenie wyższe lub realizujących ostatni rok nauki w szkole wyższej. Cel programu jest realizowany poprzez kompleksowe i indywidualnie wsparcie beneficjentów ostatecznych programu w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych.

W dniu 21 maja 2018 roku został ogłoszony konkurs w ramach pilotażowego programu „ABSOLWENT”. Konkurs dotyczył projektów wieloletnich realizowanych od dnia 1 października 2018 r. do dnia 30 września 2020 r. Wyznaczono następujące okresy finansowania projektów wieloletnich:

- pierwszy okres – od dnia 1 października 2018 r. do dnia 30 września 2019 r.,
- drugi okres – od dnia 1 listopada 2019 r. do dnia 30 września 2020 r. (tryb pozakonkursowy).

Wnioski w ramach programu mogły być składane od dnia 21 maja 2018 r. do dnia 20 lipca 2018 r. Podmiotami uprawnionymi do składania wniosków w ramach konkursu były szkoły wyższe i organizacje pozarządowe.

W 2018 r. realizację programu wydatkowano kwotę 4 611 983,85 zł, przeznaczoną na działania wspierające zatrudnienie 734 osób.

Program „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”

Celem programu jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w administracji publicznej. Przyjęto założenie, iż w ramach czterech lat realizacji programu zatrudnionych zostanie 2 500 osób niepełnosprawnych.

Adresatami programu są instytucje publiczne (organy i instytucje wykonujące zadania z zakresu administracji publicznej), jednostki samorządu terytorialnego (gminny, powiatowy, województwa), państwowe oraz samorządowe instytucje kultury.

Pomoc finansowa w ramach programu udzielana jest w formie dofinansowania kosztów:

- wyposażenia stanowisk pracy dla beneficjentów ostatecznych, odpowiednio do potrzeb wynikających z niepełnosprawności oraz charakteru zatrudnienia;
- adaptacji pomieszczeń i otoczenia zakładu pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- adaptacji lub nabycia urządzeń ułatwiających beneficjentom ostatecznym wykonywanie pracy lub funkcjonowanie w zakładzie pracy;
- zakupu i autoryzacji oprogramowania na użytek beneficjentów ostatecznych oraz urządzeń technologii wspomagających lub przystosowanych do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności;
- szkoleń beneficjentów ostatecznych zatrudnionych w ramach programu;
- szkoleń pracowników Wnioskodawcy w zakresie umiejętności współpracy z beneficjentami ostatecznymi zatrudnionymi w ramach programu, w tym kosztów szkoleń pracowników pomagających beneficjentom ostatecznym w pracy;
- organizacji przez pracodawcę dowozu beneficjentów ostatecznych z miejsca zamieszkania do zakładu pracy i powrotu;

– dodatku motywacyjnego wypłacanego beneficjentom ostatecznym przez Wnioskodawcę.

W 2018 r. na realizację działań wynikających z programu wypłacono środki w łącznej wysokości 751 296,12 zł, na realizację działań wspierających 61 osób niepełnosprawnych.

Zaplanowane w programie działania stanowią część Programu rządowego „Dostępność Plus”, który zakłada eliminację barier w dostępie osób niepełnosprawnych do stabilnego zatrudnienia.

Pilotażowy program „PRACA-INTEGRACJA”

Celem PILOTAŻOWEGO PROGRAMU „PRACA - INTEGRACJA” jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy.

W dniu 7 listopada 2017 r. został ogłoszony konkurs mający na celu wyłonienie organizacji pozarządowej do realizacji oferty złożonej przez Poczta Polska S.A. dotyczącej zatrudnienia 400 osób niepełnosprawnych.

W ramach konkursu nr 1/2017 „PRACA – INTEGRACJA” Zarząd PFRON przyjął do realizacji ofertę Fundacji Aktywizacja z siedzibą w Warszawie. Zadanie realizowane jest od dnia zawarcia umowy powierzenia tj. od dnia 8 lutego 2018 r. do dnia 31 grudnia 2019 r.

W 2018 r. na realizację działań wynikających z programu wypłacono środki w łącznej wysokości 3 357 008 zł, na realizację działań wspierających 134 osoby niepełnosprawne.

Program wyrównywania różnic między regionami III

Celami operacyjnymi programu są:

- w obszarze C - zatrudnienie osób niepełnosprawnych w nowotworzonych spółdzielniach socjalnych osób prawnych,
- w obszarze G - zwiększenie aktywności samorządów powiatowych w działaniach dotyczących aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

W ramach obszaru C w 2018 r. PFRON wypłacił kwotę 280 000 zł, na utworzenie 1 spółdzielni socjalnej, w ramach której utworzonych zostanie 10 miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych.

W ramach obszaru G w 2018 r. PFRON wypłacił powiatom kwotę 7 577 082,34 zł, na realizację zadań dotyczących rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w ramach których wsparciem objęto 210 osób niepełnosprawnych.

Projekt „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy”

Projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 Działanie 2.6: Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Podstawą realizacji jest umowa o dofinansowanie z dnia 28.12.2017 r. pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Głównym celem projektu jest opracowanie i przetestowanie efektywnego, optymalnego pod względem społecznym i finansowym modelu w zakresie rehabilitacji oraz aktywizacji

społecznej i zawodowej, który będzie miał wpływ na jakość usług świadczonych przez podmioty realizujące zadania dotyczące zawodowego i społecznego włączenia osób zagrożonych niezdolnością do pracy, niepełnosprawnością oraz osób niepełnosprawnych.

Realizację projektu zaplanowano na 57 miesięcy - od 1 stycznia 2018 r. do 30 września 2022 roku.

Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- Centralny Instytut Ochrony Pracy- Państwowy Instytut Badawczy.

Łączna kwota wydatków kwalifikowanych projektu wynosi 85 285 146,57 zł, w tym:

- środki UE – 71 878 321,52 zł,
- środki z budżetu państwa – 13 406 825,05 zł.

W 2018 roku zrealizowano m. in. następujące zadania:

- prace zespołów eksperckich nad opracowaniem modelu rehabilitacji kompleksowej – prowadzone były w strukturze 7 zespołów eksperckich o zróżnicowanym profilu,
- badanie potrzeb osób niepełnosprawnych (n=102) oraz lekarzy orzekających (n=126),
- organizacja 4 wizyt studyjnych dla ekspertów opracowujących model kompleksowej rehabilitacji - zapewnienie transferu modelowych rozwiązań w zakresie z Niemiec i Litwy,
- tłumaczenie materiałów zagranicznych na temat kompleksowej rehabilitacji jako wsparcie transferu modelowych rozwiązań z zagranicy,
- konsultacje społeczne modelu rehabilitacji kompleksowej (wstępnej wersji) - zorganizowano 5 spotkań z kluczowymi interesariuszami projektu, w których wzięło udział łącznie 498 osób,
- akcja upowszechniająca model rehabilitacji kompleksowej - w listopadzie 2018 roku w dwumiesięczniku „Rehabilitacja w praktyce” roku ukazał się pierwszy artykuł informacyjny.

W ramach projektu został osiągnięty kluczowy rezultat tj. opracowany został model rehabilitacji kompleksowej (wersja wstępna), który uzyskał akceptację Komitetu Sterującego projektu we wrześniu 2018 roku. Model stanowi nowe rozwiązanie w polskim systemie zabezpieczenia społecznego i ma na celu ułatwienie podjęcia lub powrotu do pracy osobom, które wskutek doznanego urazu lub choroby w różnych okresach życia straciły zdolność do pracy.

Ponadto opracowano także dokumentację przetargową (OPZ i SIWZ) do przetargu na pilotaż wstępnej wersji modelu rehabilitacji kompleksowej czyli usługi rehabilitacji kompleksowej realizowane w formule Ośrodka Rehabilitacji Kompleksowej – planowane jest wyłonienie 4 takich ośrodków.

Na realizację projektu w 2018 roku zaplanowano środki w łącznej wysokości 2.810.614,40 zł, w tym:

- środki UE – 2 368 785,82 zł,
- środki z budżetu państwa – 441 828,58 zł.

W 2018 roku Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości 1.839.695,05 zł (65,46% planu), w tym:

- środki UE - 1 550 494,95 zł,
- środki z budżetu państwa – 289 200,10 zł.

Projekt „Wypracowanie i upowszechnienie, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy”

Projekt jest realizowany w ramach Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (POWER) 2014 – 2020, Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych.

Celem projektu jest wypracowanie i upowszechnienie wśród co najmniej 100 000 pracodawców na terenie całego kraju, we współpracy z partnerami społecznymi, modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, rozumianego jako zestaw technik i metod, tj. zasad postępowania w zakresie stworzenia optymalnego dla niepełnosprawnego pracownika środowiska pracy.

Realizację projektu zaplanowano na okres: od dnia 01.02.2018 r. do dnia 31.01.2020 r.

Projekt jest realizowany przez Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy (Lider projektu) we współpracy z następującymi podmiotami (partnerami):

- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji.

Całkowity budżet projektu wynosi 4 206 022,65 zł, w tym:

- środki z budżetu UE – 3 544 835,88 zł,
- środki z budżetu państwa – 661 186,77 zł.

Łączna wysokość wydatków kwalifikowalnych zakontraktowanych dla PFRON w projekcie wynosi: 1 154 352,75 zł, w tym:

- środki z budżetu UE - 972.888,50 zł
- środki z budżetu państwa - 181.464,25 zł.

W 2018 roku PFRON jako partner w projekcie realizował działania związane z analizą rozwiązań i instrumentów z zakresu aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych oraz opracowaniem pilotażowej wersji modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy. Podejmowane działania związane z opracowaniem raportów i rekomendacji do modelu wsparcia osób z niepełnosprawnościami w środowisku pracy objęły:

- 1) analizę danych statystycznych, danych z raportów i analiz oraz spotkania ekspertów,
- 2) prace nad raportami, które obejmowały:
 - analizę aktualnego stanu rozwiązań i instrumentów z zakresu aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, w tym programów i projektów PFRON,
 - przegląd dobrych praktyk stosowanych wśród pracodawców z zakresu aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami w tym wynikających z projektu „Ramowe wytyczne” oraz najnowszych wytycznych, dokumentów i innowacyjnych rozwiązań,
 - obróbkę i przygotowanie danych z badań do wykorzystania podczas prac nad opracowywanymi wnioskami i rekomendacjami,
 - przeprowadzenie badania - wywiadów pogłębionych dotyczących problematyki projektu (pracodawców z obszaru trzech woj. opolskiego, lubuskiego, mazowieckiego).

W wyniku realizacji ww. działań opracowano szczegółowy Raport z analizy aktualnego stanu rozwiązań, przeglądu dobrych praktyk, diagnozy potrzeb i barier, z rekomendacjami do opracowywanego modelu wsparcia.

W II etapie działań prowadzono prace nad pilotażową wersją modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, które objęły prace ekspertów nad zakresem i zapisami poszczególnych narzędzi w projekcie, w tym:

- Mapy drogowej,
- 4 poradników dla pracodawców,
- interaktywnego narzędzia do oceny możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych,
- interaktywnej wizualizacji środowiska pracy dla osób niepełnosprawnych,
- interaktywnej aplikacji w technice VR do prezentacji dostosowania środowiska pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- narzędzia wspomagającego projektowanie,
- struktur organizacyjnych wspierających Model.

Przyjęto wstępne wersje ww. narzędzi.

Na realizację projektu w 2018 rok zaplanowano środki w łącznej wysokości 465 491,25 zł, w tym:

- środki z budżetu UE – 392 316,03 zł,
- środki z budżetu państwa – 73 175,22 zł.

W 2018 roku Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości: 249 356,16 PLN (53,57% planu), w tym:

- środki z budżetu UE – 210 157,36 zł,
- środki z budżetu państwa – 39 198,80 zł.

Projekt pn. „Wdrożenie nowego modelu kształcenia specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją - jako element systemu kompleksowej rehabilitacji w Polsce”

Projekt jest realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER), Działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa.

Celem projektu jest opracowanie modelu kształcenia i programu studiów podyplomowych kształtujących kompetencje specjalisty ds. zarządzania rehabilitacją poprzez przygotowanie, realizację i ocenę efektów studiów podyplomowych z zakresu zarządzania rehabilitacją.

W wyniku projektu wykształconych zostanie min. 200 absolwentów studiów podyplomowych.

Realizację projektu zaplanowano na okres 39 miesięcy – od 1 października 2017 roku do 31 grudnia 2020 roku.

Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- Zakładem Ubezpieczeń Społecznych,
- Gdańskim Uniwersytetem Medycznym,
- Uniwersytetem Medycznym w Lublinie,
- Uniwersytetem Warszawskim,
- Uniwersytetem Wrocławskim,

- Deutsche Gesetzliche Unfallversicherung.V., jako partnerem ponadnarodowym.

Łączna wysokość wydatków kwalifikowalnych w projekcie wynosi 6 387 464,45 zł, w tym:

- środki POWER na lata 2014-2020 w kwocie – 6 195 840,51 zł,
- łączny wkład własny w kwocie – 191 623,94 zł.

Wszystkie działania są realizowane zgodnie z harmonogramem. W okresie sprawozdawczym zrealizowano m. in. następujące działania:

- opracowano raport z badania dot. potrzeb edukacyjno-kompetencyjnych grupy docelowej,
- zorganizowano wizytę studyjną do Drezna Niemcy,
- przeprowadzono drugie seminarium konsultacyjne dot. modelu kształcenia,
- przetłumaczono otrzymane materiały od DGUV, jak również poszczególne moduły celem konsultacji z niemieckimi ekspertami,
- zakończono prace nad modelem kształcenia, który został poddany recenzji. W ramach prac podzespołów eksperckich opracowano: informację o obecnym systemie prawnym i sytuacji osób niepełnosprawnych, analizę potrzeb edukacyjno-kompetencyjnych, założenia i uwarunkowania pracy specjalisty ds. zarządzania rehabilitacją, potencjalne miejsca pracy, profil kompetencyjny, zasady rekrutacji oraz moduły kształcenia i metody kształcenia,
- przygotowano program kształcenia (sylabusy),
- przeprowadzono warsztaty dla wykładowców, którzy prowadzą zajęcia na studiach podyplomowych,
- przygotowano niezbędną dokumentację związaną z uruchomieniem studiów podyplomowych na poszczególnych Uczelniach oraz opracowano Regulamin rekrutacji na studia podyplomowe oraz instrukcję dla Komisji Rekrutacyjnej,
- przeprowadzono rekrutację na studia podyplomowe w efekcie której na studia przyjęto 120 słuchaczy,
- od października rozpoczęto realizację studiów na uczelniach, w okresie sprawozdawczym odbyły się 4 zjazdy dla słuchaczy.

W 2018 roku zostały poniesione wydatki w kwocie: 1 418 811,01 zł, w tym:

- wypłacone transze dla Partnerów w łącznej kwocie – 805 452,00 zł,
- wypłacone refundacje dla Partnerów w łącznej kwocie – 359 637,61 zł,
- wydatki po stronie PFRON w kwocie - 252 456,40 zł,
- wkład własny rzeczowy - 1 265,00 zł.

Na realizację projektu w 2018 roku zaplanowano środki w łącznej wysokości 2 000 847,89 zł, w tym:

- środki UE -1 886 599,47 zł,
- środki z budżetu państwa -114 248,42 zł.

W 2018 roku Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości 1 418 811,01 zł (70,91% przyznanego limitu), w tym:

- środki UE -1 374 448,06 zł,
- środki z budżetu państwa – 44 362,95 zł.

Kontrole przeprowadzone przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

W 2018 r. Fundusz przeprowadził łącznie 140 kontroli. Kontrolą objęto środki finansowe w wysokości 297 371 464,15 zł, w tym:

- kwota 272 817 498,93 zł dotyczyła środków finansowych przekazanych beneficjentom Funduszu,
- kwota 23 729 800,16 zł była kwotą, na jaką sprzedający usługi lub produkcję wystawili informacje umożliwiające obniżenie wpłat na PFRON (art. 22 ustawy *o rehabilitacji*);
- kwota 824 165,06 zł była kwotą wynikającą z wykorzystanych przez nabywców informacji (art. 22 ustawy *o rehabilitacji*).

W 2018 r. Fundusz podjął następujące działania kontrolne:

- 84 kontrole pracodawców, którzy uzyskali miesięczne dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych;
- 25 kontrole podmiotów wystawiających informacje o zwolnieniu z wpłat obowiązkowych na Fundusz;
- 7 kontroli środków przekazanych samorządom według algorytmu;
- 4 kontrole zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych realizowanych na zlecenie Funduszu przez fundacje o organizacje pozarządowe;
- 4 kontrole refundacji dodatkowych kosztów zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej;
- 1 kontrola programów zatwierdzonych przez Radę Nadzorczą.

Ponadto w obszarze „dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych”:

- 1) prowadzono działania kontrolne w 2 podmiotach – kontrole niezakończone (kontrole, które w 2018 roku nie zakończyły się podpisaniem protokołu kontroli lub odmową jego podpisania).
 - 2) odstąpiono od realizacji kontroli w 10 podmiotach, w tym w jednym przypadku z uwagi na dokonanie przez pracodawcę przed rozpoczęciem czynności kontrolnych w podmiocie zwrotu otrzymanego dofinansowania. W pozostałych przypadkach odstąpiono od kontroli z uwagi na brak możliwości przeprowadzenia kontroli w podmiocie. Główne przyczyny utrudniające lub uniemożliwiające podjęcie działań kontrolnych w podmiocie to:
 - brak osoby upoważnionej do reprezentowania podmiotu,
 - brak kontaktu z pracodawcą,
 - zamknięta siedziba, lub podmiot nie prowadzi działalności pod wskazanym adresem.
- Ustalenia dotyczące ww. podmiotów zostały przekazane do właściwych jednostek organizacyjnych Funduszu celem dalszego procedowania.
- 3) na wniosek prokuratury dokonano przeglądu dokumentacji kadrowo-finansowej dotyczącej dwóch podmiotów, pod kątem spełniania przez te podmioty warunków do otrzymania na podstawie art. 26a-c ustawy *o rehabilitacji*, miesięcznego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników będących osobami niepełnosprawnymi.
 - 4) przeprowadzono 2 546 postępowań sprawdzających pracodawców zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji, tj. o 346 więcej niż szacowano.

Wyniki kontroli przeprowadzonych w 2018 roku:

- 1) nieprawidłowości stwierdzono w 124 kontrolach, tj. 88,57% kontroli.
- 2) nieprawidłowości skutkujące zwrotem środków stwierdzono w 93 kontrolach oraz w 15 kontrolach stwierdzono nieprawidłowości skutkujące obowiązkiem wpłat do PFRON (dotyczy kontroli z art. 22 nabywcy) – na 130 kontroli (liczba ta nie uwzględnia 10 kontroli z art. 22 sprzedającego), tj. w 83,08% kontroli w których mogą wystąpić nieprawidłowości skutkujące zwrotem środków bądź skutkujące obowiązkiem wpłat do PFRON. Kwota zakwestionowanych środków ogółem wynosiła 14 712 286,82 zł (w tym 36 818,46 zł to kwota przypisana do wpłat do PFRON w wyniku kontroli z art. 22 przeprowadzonych u nabywcy).
- 3) nieprawidłowości skutkujące zwrotem środków stwierdzono w:
 - 91,67% kontroli realizowanych w obszarze „dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych”;
 - 54,54% kontroli realizowanych w obszarze „środki przekazane samorządom terytorialnym według algorytmu”;
 - 50% kontroli realizowanych w obszarze „zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych realizowane na zlecenie Funduszu przez fundacje i organizacje pozarządowe”;
 - 25% kontroli realizowanych w obszarze „refundacja dodatkowych kosztów zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej” oraz
 - w jednej kontroli prowadzonej w obszarze „programy Rady Nadzorczej PFRON”, kontrola rozpoczęła się w okresie wcześniejszym a zakończyła się w 2018 roku podpisaniem protokołu kontroli.
- 4) w 100% kontroli z art. 22 przeprowadzonych u nabywców stwierdzono nieprawidłowości skutkujące obowiązkiem wpłat do PFRON.
- 5) w 2 kontrolach z art. 22 na sprzedającego nałożono sankcje, tj. we wszystkich kontrolach obejmujących zakres podlegający postanowieniom wynikającym z art. 22b ustawy o rehabilitacji. Suma nałożonych sankcji wynosiła: 190 928,05 zł.
- 6) kwota na jaką sprzedający usługi lub produkcję zawyżyli wystawione informacje umożliwiające obniżenie wpłat na PFRON wynosiła: 390 324,80 zł.
- 7) kwota na jaką sprzedający usługi lub produkcję zaniżyli wystawione informacje umożliwiające obniżenie wpłat na PFRON wynosiła: 33 728,91 zł.

Kontrole Państwowej Inspekcji Pracy w zakresie przestrzegania przepisów

W 2018 roku Państwowa Inspekcja Pracy przeprowadziła łącznie 1504 kontrole w 1228 podmiotach zatrudniających osoby niepełnosprawne. Liczba przeprowadzonych kontroli była niższa, niż w roku ubiegłym (stanowiła 93% kontroli ubiegłorocznych). Kontrolą objęto mniejszą liczbę zakładów (skontrolowano o 171 zakładów mniej niż w roku ubiegłym).

Kontrolami planowymi objęto pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej i zakłady aktywności zawodowej oraz pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne na otwartym rynku pracy. Pozostałe kontrole wynikały z wniosków pracodawców lub organizatorów pracy, a także Powiatowych Urzędów Pracy realizujących zadania Starostów.

We wszystkich skontrolowanych zakładach świadczyło pracę 153 300 osób, w tym blisko 122 600 w ramach stosunku pracy. Liczba osób wykonujących pracę na podstawie umowy o pracę stanowiła 79% ogólnej liczby świadczących pracę. W zakładach zatrudniano prawie 55 500 osób niepełnosprawnych.

Podobnie jak w latach ubiegłych, w zakładach pracy posiadających status zakładu pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej oraz w zakładach otwartego rynku pracy zatrudniających osoby niepełnosprawne, odsetek nieprawidłowości w zakresie przestrzegania prawa pracy, w tym przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, był wyższy, niż w zakładach pracy ubiegających się o taki status lub o dofinansowanie stanowiska pracy organizowanego dla osoby niepełnosprawnej.

Kontrole w zakładach pracy chronionej (zpch) i zakładach aktywności zawodowej (zaz) – „chroniony” rynek pracy

W 251 zakładach pracy chronionej i w 23 zakładach aktywności zawodowej przeprowadzono kontrole planowe, sprawdzające spełnianie wymogów warunkujących posiadanie statusu, określonych w przepisach ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Ponadto, w ramach kontroli planowych, sprawdzono warunki pracy pracowników niepełnosprawnych u 134 pracodawców otwartego rynku pracy.

Kontrole w zakładach pracy chronionej (zpch) i zakładach aktywności zawodowej (zaz) są przeprowadzane nie rzadziej, niż co trzy lata, na podstawie harmonogramów zatwierdzonych przez okręgowych inspektorów pracy. Porównanie tych dwóch grup zakładów, reprezentujących „chroniony” rynek pracy, wskazuje na podobny poziom dostosowania do wymogów prawa pracy.

W wyniku kontroli przeprowadzonych w zakładach pracy chronionej skierowane zostały 2 pisma informujące wojewodę o nieprawidłowościach, innych niż powodujących cofnięcie decyzji dotyczącej przyznania statusu zakładu pracy chronionej. Pisma dotyczyły użytkowania obiektu przez pracodawcę w miejscu nie ujętym w decyzji przyznającej pracodawcy status prowadzącego zakład pracy chronionej.

Zakłady pracy chronionej skontrolowane w 2018 roku, to zakłady wykonujące działalność głównie w zakresie przetwórstwa przemysłowego (47%), usług administrowania (31%), a także handlu i napraw (10%) oraz obsługi rynku nieruchomości (6%).

Zakłady aktywności zawodowej prowadziły najczęściej działalność w zakresie przetwórstwa przemysłowego (17%), zakwaterowania i usług gastronomicznych (17%), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (17%) oraz administracji publicznej (7%).

Nieprawidłowości stwierdzone w zakładach pracy chronionej i zakładach aktywności zawodowej.

Stwierdzone w trakcie kontroli nieprawidłowości z zakresu technicznego bezpieczeństwa najczęściej związane były z:

(w nawiasach % w stosunku do wszystkich kontroli zakładów pracy w poszczególnych grupach)

- niewłaściwym stanem technicznym użytkowanych obiektów i pomieszczeń pracy (38 % zpch, 26% zaz),
- barierami architektonicznymi, utrudniającymi lub uniemożliwiającymi osobom niepełnosprawnym wykonywanie pracy – głównie stwierdzono brak zabezpieczenia lub oznakowania miejsc niebezpiecznych, takich jak różnice poziomów, progi, nadproża (27% zpch, 13% zaz),
- występowaniem na stanowiskach pracy czynników szkodliwych, niebezpiecznych i uciążliwych (28% zpch, 26% zaz),
- nieprawidłową organizacją i wyposażeniem stanowisk pracy (15% zpch, 22% zaz),
- stanem technicznym użytkowanych maszyn i urządzeń technicznych oraz brakiem instrukcji bezpieczeństwa i higieny pracy dotyczących obsługi maszyn i innych urządzeń technicznych (22% zpch i 13% zaz),
- braku oznakowania urządzeń energetycznych umożliwiającym ich identyfikację, braku pomiarów skuteczności ochrony przeciwporażeniowej podstawowej i przy uszkodzeniu izolacji (26% zpch i 30% zaz).

Nieprawidłowości w zakresie prawnej ochrony pracy najczęściej dotyczyły nie respektowania przepisów związanych z nawiązywaniem, trwaniem i rozwiązywaniem stosunku pracy. Stwierdzono je w 32% skontrolowanych zakładów pracy chronionej i 47% skontrolowanych zakładów aktywności zawodowej. Uchybienia zwykle dotyczyły udzielania pisemnej informacji o niektórych warunkach zatrudnienia, w tym w części dotyczącej norm czasu pracy osób niepełnosprawnych. Błędnie wskazywano normy kodeksowe (przeciętnie 8 godz. dziennie i przeciętnie 40 godz. w tygodniu w 5-dniowym tygodniu pracy), a nie normy wynikające z ustawy *o rehabilitacji*.

Nieprawidłowości w zakresie czasu pracy, w szczególności w prowadzeniu ewidencji czasu pracy, wystąpiły w 15% kontroli zakładów pracy chronionej oraz w 13% kontroli zakładów aktywności zawodowej. W zakresie przestrzegania tej grupy przepisów w zakładach pracy chronionej stwierdzono przypadki zatrudniania osób niepełnosprawnych niezgodnie z obowiązującymi przepisami, np. zatrudnienie osób niepełnosprawnych w godzinach nadliczbowych bez zgody lekarza sprawującego profilaktyczną opiekę lekarską na pracę w przedłużonym wymiarze czasu pracy. Kontrolne przeprowadzone w zakładach pracy chronionej wykazały, podobnie jak w latach ubiegłych, że duża liczba pracowników niepełnosprawnych posiada zgodę lekarza sprawującego profilaktyczną opiekę medyczną, na zatrudnianie powyżej obowiązujących norm czasu pracy, wynikających ze szczególnych uprawnień, w tym w godzinach nadliczbowych i w porze nocnej.

Nieprawidłowości dotyczące udzielania urlopów wypoczynkowych oraz urlopów dodatkowych dla osób z orzeczoną umiarkowaną i znaczną stopniem niepełnosprawności stwierdzono w 23% zakładów pracy chronionej oraz w 17% zakładów aktywności zawodowej. Najczęściej dotyczyły one nie udzielenia pracownikom zaległych urlopów wypoczynkowych lub udzielenia ich po terminie obowiązującym ustawowo.

W zakresie zarządzania bezpieczeństwem i ochroną zdrowia pracowników najwięcej nieprawidłowości związanych było z brakiem oceny ryzyka zawodowego lub nieuwzględnieniem w ocenie zagrożeń mogących się zaktywizować w związku z niepełnosprawnością pracowników. Nieprawidłowości takie stwierdzono w 32%

skontrolowanych zakładów pracy chronionej oraz w 30% kontroli zakładów aktywności zawodowej.

Najwięcej nieprawidłowości w obszarze przygotowania pracowników do pracy dotyczyło zapewnienia pracownikom niepełnosprawnym szkoleń zarówno wstępnych, jak również okresowych, ale stwierdzano również przypadki braku wymaganych programów szkoleń określających tematykę i czas trwania szkolenia, w szczególności okresowego. Nieprawidłowości w tym obszarze były przedmiotem decyzji administracyjnych wydanych przez inspektorów pracy w 33% zakładów pracy chronionej i 26% zakładów aktywności zawodowej.

W zakresie profilaktycznych badań lekarskich nie odnotowano znaczących nieprawidłowości. W obu grupach zakładów pracy ujawniono jednak przypadki dopuszczenia do pracy pracownika niepełnosprawnego bez orzeczenia lekarza medycyny pracy o braku przeciwwskazań do wykonywania określonej pracy.

Kontrole w zakładach nie zapewniających warunków pracy chronionej – „otwarty” rynek pracy⁵⁷.

Zakłady otwartego rynku pracy, w których w 2018 r. kontrolowano prawidłowość zatrudniania osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, to w większości zakłady małe i średnie, prowadzące działalność w zakresie przetwórstwa przemysłowego (24%), handlu i napraw (16%), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (12%) oraz usług administrowania (8%). Niektóre z nich wcześniej posiadały status zakładu pracy chronionej. Kontrole przeprowadzono u pracodawców, którzy nie występowali do PIP o opinię dotyczącą stanowisk pracy osób niepełnosprawnych lub występowali o taką opinię w latach ubiegłych, a także u pracodawców, którzy utracili lub zrezygnowali ze statusu zakładu pracy chronionej.

Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne na otwartym rynku pracy:

- Trzy najczęściej występujące grupy nieprawidłowości dotyczyły:
- zagadnień związanych z nawiązaniem i trwaniem stosunku pracy, w tym najczęściej nieprawidłowej informacji o warunkach zatrudnienia (w szczególności braku informacji o czasie pracy osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym lub umiarkowanym – nieprawidłowość powyższą ujawniono w 59% skontrolowanych zakładów),
 - nie sporządzenia lub sporządzenia nieprawidłowo oceny ryzyka zawodowego, co stwierdzono w 39% zakładów objętych kontrolą; podobnie jak podczas kontroli prowadzonych w zakładach pracy chronionej najczęściej ujawniano fakt przeprowadzenia niepełnej oceny, a przede wszystkim nie uwzględnienie w ocenie ryzyka szczególnych uwarunkowań związanych z niepełnosprawnością pracownika (m.in. predyspozycji do pracy, dostosowania i organizacji stanowiska pracy itp.),
 - nieprawidłowości w zakresie czasu pracy, a w szczególności nierzetelnego prowadzenia ewidencji czasu pracy, co stwierdzono w 37% kontroli tej grupy zakładów.

⁵⁷ na podstawie art. 4 ust.6 ustawy o rehabilitacji.

Kontrole na wniosek pracodawcy, PUP, PCPR lub starosty

Inspektorzy pracy przeprowadzili kontrole u pracodawców:

- ubiegających się o nadanie statusu zakładu pracy chronionej (przeprowadzono 31 kontroli u 25 pracodawców występujących o nadanie statusu po raz pierwszy lub pracodawców ubiegających się ponownie o status, co wynikało najczęściej z powodu zmiany lokalizacji siedziby lub wydzielonej jednostki organizacyjnej),
- ubiegających się o rozszerzenie (nadanie) statusu zakładu pracy chronionej na inne jednostki organizacyjne (przeprowadzono 216 kontroli u 81 pracodawców wnioskujących o nadanie statusu zakładu pracy chronionej innym jednostkom organizacyjnym zakładu),
- organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych w zakładach posiadających status zakładów pracy chronionej (zpch) i ubiegających się o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (przeprowadzono 83 kontrole stanowisk pracy w 59 zakładach),
- ubiegających się o nadanie statusu zakładu aktywności zawodowej (przeprowadzono 8 kontroli w 8 jednostkach organizacyjnych ubiegających się o przyznanie takiego statusu),
- ubiegających się o rozszerzenie statusu zakładu aktywności zawodowej na inne obiekty lub pomieszczenia (przeprowadzono 21 kontroli u 19 pracodawców wnioskujących o nadanie statusu zakładu aktywności innym jednostkom organizacyjnym zakładu),
- organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych w zakładach posiadających status zakładów aktywności zawodowej (zaz) i ubiegających się o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (przeprowadzono 9 kontroli stanowisk pracy w 8 zakładach),
- organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych w zakładach otwartego rynku pracy i ubiegających się o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (przeprowadzono 651 kontroli stanowisk pracy w 586 zakładach).